

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

June 1829

Antikvarisk Undersøgelse

over de

ved Gallehuus fundne Guldhorn

af

Peter Erasmus Müller,

Professor i Theologien ved Kiøbenhavns Universitet.

Et af Videnskabernes Selskab i Kiøbenhavn kronet Prisskrift.

Kiøbenhavn, 1806.

Trykt paa kongelig Bekostning,

hos Andreas Seidelin, i store Kannikestræde No. 45.

Kronprindsen Frederik

*Hvis Hædersdaad det trygge Dannerfolks Held vil
forkynde sildig Efterslægt, helliges dette Minde om
fjerne Oldtids Kunst og gaadefulde Helligdomme*

allerunderdanigst

af

Författeren.

*Det for Aaret 1804 af det Kongelige Videnskabers Selskab
i Kiöbenhavn udsatte historiske Prispöragsmaal.*

"De ved Gallehuus i Aarene 1639 og 1734 opgravne Guldhorn, ere af adskillige blevne undersøgte, uden dog at være kommen til nogen vis Formodning, enten om Figurernes Betydning, eller hvorfra disse kostbare Alderdommens Konstarbeider skulde være komne til os, ifald de ei her ere forarbeidede. Formedelst den Lighed, som adskillige i vore Tider opdagede Monumenter synes at fremvise med de her forekommende Forestillinger, indbydes Lærde til ved Sammenligning med saadanne, enten med stærkere Grunde at bestyrke Andres Forklaringer, eller paa en mere sandsynlig Maade at oplyse og forklare disse vigtige, hos os fundne Mindesmærker."

GULDHÖRNEENS OPDAGELSE, LITTERAIRHISTORIE OG
SIDSTE SKIEBNE.

Den 20de Juli 1639 vilde *Kirstine Svends* Datter, en fattig Kniplepige fra Österbye, en Landsbye i Ribe-Stift, gaae en halv Miil derfra til Kirken i Mögeltönder, en större Flekke. Som hun gaaer barbenet paa Veien ved den nærliggende Landsbye Gallehuus, fire Mile sydost fra Ribe og een Miil fra Vesterhavet; stödde hun sin Fod stærkt mod Noget, der ragede lidt op af Veien: hun slaer paa det med sin Stav, men bekymrer sig ei videre derom, da hun anseer det for at være Roden af et Træ. Ottende Dagen efter gaaer hun samme Vei, og stöder sin Fod paa samme Sted baade til og fra Kirken. Nu bliver Pigen vred, og seer nöiere til, hvad det var, der saaledes laae i Veien; da hun bemærker, at det ikke var noget almindeligt, bukker hun sig ned for at grave det op, og efter megen Möie opriver et Horn, fyldt med Jord og Dynd. Hun raaber nu dem tilbage, med hvilke hun fulgtes, at de skulde see det Rare, hun havde fundet; men disse, efterat have nöie beseet det, forsikre, det

var et ubrugeligt Jægerhorn, og raade hende til at kaste det bort. Hun vilde imidlertid dog bringe det til Byen, siden dets Oprykkelse havde kostet hende saa megen Umage, og taalte de Andres Spot over at hun frivillig fordoblede sin Byrde. Efterat have afvasket det vedhængende Dynd, saae hun det var Metal, og mærkede vel, at det ei kunde være et almindeligt Jægerhorn; men hun viste det dog ei endnu til nogen i Mogeltönder, fordi hun forment, det var af Messing. Troligen bar Pigen Hornet hjem, og blev udleet af sine Forældre og Gaardens Folk, fordi hun saa omhyggelig vilde polere det. Et Par andre Mænd, som kom til, fortafte hende: det maatte engang have tilhört en Trompeter, og at det til saadan en Mand igiæn bedst kunde sælges. Kied af sit Hittegods henslængte nu Pigen Hornet under en Seng, og tillod Husets og Nabolagets Dreng at lege med dets løse Ringe, indtil det en Dag faldt hende ind, som hun skulde bringe sit Arbeide til Kiöbstæden, at medtage een af Ringene, som en Foræring til en Kiöbmands Kone. Denne mærkede Vægten, viste Stykket til en Guldsmed; og hörte til Pigens Glæde, at det var det fineste Guld. Nu rygtedes den fundne Skat; hele Egnen stimlede sammen for at beundre den. Amtmanden lød ved Gallehaus grave efter flere Skatte, men fandt intet. Fierde Christian skænkede det allerede beröimte Horn til sin Søn Christian den femte, som gav Pigen en ansehlig Belønning (a).

(a) See Wormius de cornu aureo, Begynd. Et Fragment i Schleswig-Holsteinischen Anzeigen 1761, S. 290. 93. indeholder et Stykke af en udförligere Beretning om Hornets Opdagelse, hvilken afviger fra Worm i adskillige Biomstændigheder, som man uden Tvivl i Förstningen med Flid holdt skjulte.

Endnu var Hornets Skiebne ikke afgjort; Prindsen vilde først daa sin Maade have hædret det fundne Guldstykke ved at lade det omstøbe til en Pocal, hvis Indskrift skulde tilbagekalde Begivenheden. Til Lykke for Oldgrandskerne erindrede nogle af Hoffolkene, at de gamle Nordboer ogsaa havde drukket af Horn. Man lod derfor Guldhornet beholde sin Form, men, da det var aabent i begge Ender, blev der i den smalleste indskruet en Guldknop med Paaskrift: C5. Denne Skrufve er gjort af ny 1639.

Nu kom da Guldhornet til at pryde Prindsens Skienkebord, og blev i Hofmændenes Hænder et Middel til at vise den Tids Leve-maade, og at behage Prindsen, i det de kappevis søgte at tømme det: dog kunde ikke selv de kiækkeste Drankere vise deres Kunst ved at udtømme denne, som de andre Pokaler, i et eneste Drag; de mægtede neppe, efter Professor Worms Anmærkning, i fire lange Drag at tømme den halvtredie Pot Viin, hvormed Hornet var bleven fyldt (b).

Guldhornet bestod egentlig af tvende Horn, det ene indsluttende det andet. Det inderste Horn udgjorde en heel, temmelig tyk Guldplade, uden nogen Afdeeling og glat. Det yderste Horn var sammensadt af elleve Guldplader eller brede Guldringe, hvoraf den ene ved en forhøiet Kant skiltes fra den anden. De fem mindste af disse, mod Hornets smalleste Ende vare fastgjorte; de syv større kunde

(b) Worms Giendrivelse af Ernst's Forklaring over Guldhornet. Manusk. paa det Kongl. Bibliothek.

dreies omkring den indre Plade. Da Hornet blev fundet, havde alle disse været samlede i Midten, og ligesom Pölsehörn stoppede i hverandre, de mindre i de større; paa disse fandtes de sælsomme Billeder hosföiede Tegning udviser. Billederne vare forarbejdede paa en dobbelt Maade; nogle vare indgravede ved et spids Jern-Instrument, hvilke i Kobberstikket antydes ved lutter Punkter; andre udgiorde op-hævede Figurer, der først vare blevne stöbte, og siden deels paaloddede, deels ved Guldsöm paahæftede Pladen; man kunde derfor hist og her bemærke smaae Sprækker mellem Pladen og den paasatte Figur. I den mindste Ring havde været en stor Nitnagle eller Hank, og i den største Ring tvende, hvori hængte löse Ringe endnu da Hornet fandtes. Pigen selv tilstod, at hun havde afbrudt nogle af disse, for at lade Guldsmeden prøve Metallet. Guldets var saare fiint, dog i det indre Horn noget mere blandet, end i de ydre Ringe; disses Finhed skal have været saa stor, at Guldsmeden, der paasatte Skruen, forgieves gjorde sig Umage for at faae Guld af samme Beskaffenhed. Det veiede 205 Lod eller 6 Pund og 13 Lod. Dets Længde var 2 Fod og 9 Tommer. Den store Aabning havde i Omkreds 1 Fod, i Giennemsnit 4 Tommer; den lille Aabning ved Skruen havde i Omkreds 4 Tommer, og i Giennemsnit halvanden. Hornet kunde holde halvtredie Pot dansk Maal (c).

Det var naturligt, at en saa mærkelig Oldsag maatte, især i vore paa gamle Mindesmærker ikke rige Egne, fortrinligen vække de Lær-

(c) Voormius de aureo cornu p. 5-6. Sörterups Anmærkninger om Guldhörnet Cap. 3. §. 4. Arnkiel Gulden Horn S. 5. Lorentsen Museum regium part. 2. sect. 3.

des Opmærksomhed, og at disse efter gammel Sædvane vilde være des vidtløftigere i at fortælle Gisninger og udkramme Lærdom, jo mindre de vidste af det, som egentlig hørte til Sagen.

Den første, der skrev om denne Gienstand, var den lærde, i Nordens Oldsager saa bevandrede, Ole Worm, som udgav 1641 en latinsk Afhandling om Guldhornet, hvilken siden er bleven indrykket i hans berømte Værk: Monumenta danica. Man var endnu ikke den Tid vandt til at betragte gamle Monumenter fra den rigtige Synspunkt. Ægypternes formentligen beundringsværdige Lærdom og Hieroglypherne, disses skjulte Symboler, opvakte Manges Grublen; man saae Hieroglypher og Allegorier paa ethvert Kunstværk, der ei strax lod sig forklare; troede aldrig at kunne søge for meget, for dyb en Betydning paa nogen gammel Steen; og man tvivlede neppe paa, at enhver gammel Forfatters Ord maatte kunne anvendes til at forklare ethvert gammelt Mindesmærke.

Efterat have forudskikket den Fortælling om Hornets Opdagelse, som her i det foregaaende er bleven meddeelt, begyndte Worm med vidtløftigen at berette, hvad et Horn er, og paa hvor mange Maader dette Udtryk bruges; undersøger, om der gives hornede Mennesker, hvor mange forskellige Slags Horn der ere til i Verden, og beskriver et Par udgravede Horn, som vare iblandt hans Samlinger. Først derpaa kommer han til at tale om Guldhornet, og mener det har været en Krigsbasune; men da andre havde yttret den Mening, at det kunde have været et Drikkehorn; tager han igien deraf Anledning

til at tale om de forskellige Slags Drikkekar, de gamle Nationer have-
siet. Endelig begynder han at forklare Figurerne, som han mener
at indeholde hieroglyphiske Formaninger til Dyd og gode Sæder.
Saaledes, siger han, betegner paa Hornets første Ring, det nøgne
Menneske med udstrakte Arme mellem 2de Slinger: den menneske-
lige Naturs Elendighed, der paa den ene Side plages af Dievelen,
den gamle Slange, paa den anden af mangehaande Fiender. Dyret
med Menneske-Hoved tilkiendegiver det til Dyriskhed nedsiunkne
Menneske; at man skal modstaae Fristelser lærer han, der med Spy-
det værges sig mod Slangen o. s. v. Det var unyttigt enten vidtløf-
tigere at anføre eller at giendrive disse, mod den fierne Oldtids Tæn-
kemaade ganske stridende, aldeles vilkaarlige Allegorier. Afhandlin-
gen ender med at henføre Guldhornets Alder til Frodes den Fredgo-
des Dage. I dens anden Udgave i Monumentis danicis tilføies en
Beskrivelse over et Par florentinske Elphenbeens Horn af nyere Ar-
beide. Worm skrev ganske i sin Tids Smag og vandt dens Bifald (d);
for os har hans Undersøgelse kun liden Værd.

Iblandt dem, som billigede Worms Fremgangsmaade, var især
Fortunius Licetus, Professor i Bologna, som i sit Værk *de annulis
antiquis* Cap. 36 meddelte et vidtløftigt Udtog af Worms Skrift.
Selv mente han, at Hornet var forfærdiget efter Kong Frodes Befal-
ling i samme Hensigt som de bekendte Armbaand, der bleve hen-

(d) See Breve og Domme fra Fortunius Licetus, Cassiano dal Pozzo, Athanasius Kir-
cherus, Angelico Ambrosio Wintimiglia, Jacobus Pighettus, M. A. Severinus i
Enden af T. Bartholins Skrift *de unicornu*.

lagte paa alfare Vej for at prøve den offentlige Sikkerhed; Hornet var derpaa bleven forglemt, og Tid efter anden nedtraadt i Jorden. Han forsøger ogsaa paa sin Viis at allegorisere over Figurerne, der, efter hans Sigende, skulde afbilde en god dansk Konges vise og retfærdige Regiering. Kongen forestilles ved Manden med de udstrakte Hænder i den første Rad. Han staaer mellem en Slange og en Fisk, thi Kongen har Herredømmet over Landet og over Vandet. I Fisker hakker en Fugl, thi Luften drager sin Næring af Vandets Damp. Kongen afbildes nøgen, fordi han frie for alle Lidenskaber allene beskæftiger sig med Undersaaternes Vel. Han strækker Hænderne mod Himlen for, ligesom Salomon, at udbede sig Visdom af Gud. De fire, som udstrække deres Hænder som bedende, ere Undersaattere; den som ligger paa Knæ tilkiendegiver Præstestanden; Dyr- mennesket Forbrydernes Klasse; paa höire Side sidder den Vindskibelige, paa venstre Juristen. Saaledes udtolkes alle Figurerne gennem 10 Qvartsider. Den anførte Prøve har vel allerede tilfredstillet Læseren.

Der var dog en Professor i Lovkyndigheden og den praktiske Filøsofi i Sorøe, Hendrich Ernst, som vovede at forklare Hornene paa en ikke allegorisk Maade. Paa det kongelige Bibliothek giemmes et haandskrevet Brev af ham til Prinds Christians Kammerjunker Joachim Gersdorff, hvori der yttres den i sig selv ikke urimelige Mening: at Guldhornet hørte til den Skat i Svantevits Tempel, som første Waldemar havde faaet til Bytte ved Arkonas Indtagelse; og at de afbildede Figurer sigtede til de grusomme Skikke, med hvilke

Venderne dyrkede denne Afgud, hvis Billede skal efter Saxo's Vidnesbyrd have holdt et Horn i Haanden (a). Rigtig nok er denne Mening en lös og uanvendelig Hypothese, thi Svantevits Horn var et Drikkehorn og altsaa ikke som Guldhornet aabent i begge Ender, det var desuden forfærdiget af forskellige Metaller, og det er kun paa en saare tyungen Maade, at enkelte Figurer hentyde paa denne Afgud, de fleste blive aldeles uforklarede. Men Professor Ole Worm lod det ikke være nok at vise denne Hypotheses Usandsynlighed, han angriber den med störste Bitterhed i et meget vidtlöftigt Brev til Stephanius Saxo's Udgiver. Han lader deri, som han ikke troer, at hans Ven, Professor Ernst i Soröe, kunde have sammenskrevet sligt; det maatte være et taabeligt, ungt Menneske, som af Had til det danske Folk i en Feberhede havde fattet disse urimelige Møninger, og nu ved en anden's Navn vilde forskaffe dem Anseelse. Det var umueligt, skriver Worm, at en Fremmed, som var bleven dansk Professor i Lovkyndigheden, og fik anseelig Lön for at vejlede den danske Ungdom, og for at bidrage til Landets Ære, kunde drive sin Ugudelighed og Skamlöshed saa vidt; at han kunde blive ligegyldig ved at fradömmen Danmark slige gyldne Oldsager, ja at han nægtede at ville anvende sin hele Tid paa omhyggelig at beskrive dem. (f)

(e) De Forfattere han beraaber sig paa ere: Saxo lib. 14 edit. Paris. pag. 167. Krantzias Wandalis lib. 5. cap. 12. Gramerus lib. 1. chron. Pommeran. cap. 46. Helmoldus l. 2. slyon, Slavon. cap. 12. Cypreus annal. Episcop. Sleswic lib. 1. cap. 27.

(f) Worms Giendrivelse, som heller ikke er bleven trykt, findes paa det kongl. Bibliothek, vedhæftet Ernst's Brev.

Saaledes var neppe Guldhornet kommet for Lyset, for Nationalskhed erklævede det formasteligt, frit at undersøge dets Oprindelse. Da nu Exemplet engang var givet med vilkaarligent at allegorisere over de afbildede Figurer; var der tillige en beqvem Leilighed aaben for Tidens Lærde til efter Godtbefindende at vise deres Kløgt. Men endnu mindre betydeligt end Worms Forsøg ere nogle andre Forfatteres Arbeiden, som vilde efter samme Fortolkningskunst finde endnu dybere Hemmeligheder paa Guldhornets Figurer. En Pastor Egard til Nortorf i Hblsteen (g) meente at disse Hieroglypher endnu kunde forklares opbyggeligere, og saae hele Saliggjorelsens Ordenen afbildet. Allene paa den første Ring stod Menneskets Fald ved den dievelske Slange, dets Forbedring ved Christi Aand, dets Straff efter Faldet, og Klage over Faldet, og Omvendelse til Gud, og Fald efter Omvendelse, og Revselse efter Fald, og Forbedring efter Revselse. Altsammen oplyses rigeligen med Bibelsteder; hvorhos Forfatteren dog tillige bemærker, at Gud allene veed hvorfra og hvorledes dette Horn er kommen til Jylland, men en kristelig Herre maatte have ladet det forfærdige, siden det forestilte Kristendommens Mysterier.

Provst Randolph fandt ligeledes kristelige Formaninger i Hornets Figurer, og meente det kunde være forarbeidet mellem Aar 828 og 993 under Kristendommens første Udbredelse i Norden. At dette Klenodie just var bleven fundet i Christian den 4des Tider,

(g) Theologische und schriftmässige Gedanken und Auslegung über das wunderbare köstliche und kunstreiche gülden Horn durch Paulum Egardum. Lüneburg 1644. i 4to 87. S.

meente han var en Følge af Guds beundringsværdige Styrelse, som derved vilde advare Menneskene mod Tidens herskende Laster, samt paaminde dem om den forestaaende Straf og Midlerne til at undflye samme. (*h*)

Biskop Winstrup vil ikke engang opholde sig med at undersøge i hvad Hensigt et Menneske i gamle Tider kan have forfærdiget dette Horn; men han vil udgranske Guddommens Plan med at lade denne Skat just til saadan en Tid blive aabenbaret. Hornets Figurer skulle da have forudforkyndet den 1643 paafølgende svenske Krigs Gienvordigheder, samt Midlerne til ved rigtig Omvendelse at redde sig derfor. Denne Mening udføres giennem 53 Folio Sider paa maa-delige latinske Vers, hvilke en vis P. H. H. (Peder Hermansen) har oversat paa endnu slettere danske. (*i*)

Trogillus Arnkiel, Provst i Apenrade, der omtrent 40 Aar efter Winstrup skrev om det tønderske Horn, er den første, som paa en rimelig Maade har villet forklare dette i Norden fundne Mindesmærke af den gamle nordiske Mythologie (*k*). Men efter de gamle Antiqua-

(*h*) *Tuba danica, hoc est: Dissertatio theologica de aureo cornu in Cimbria invento.* Havniae 1644, in Fol. 102 pag.

(*i*) *Cornicen danicus seu carmen de aureo cornu 1644.* in Fol. — Den danske Hornblæser, udsat paa dansk Tungemaal af en, som Paa Herren Haaber. 1644. 80 Sider i 4to.

(*k*) *Gülden Horn 1639 bei Tundern gefunden aus den darunter verborgenen Heidenthumb unsrer Vorfahren erklärt von M. Trogillo Arnkiel. Kiel 1685, 803 S. i 4to.*

reris Skik blandes alle Landes og Tiders Gudelære uden Skjönsomhed med hinanden, og Dievelens Spil angives stedse som Afguderiets Aarsag. Der tales heel vidtlöftigen om Horns forskiellige Beskaffenhed og Brug, om naturlige og unaturlige Horn, om Overflödigheds Horn, om poetiske Horn, det dievelske Böffelhorn, Enhornet o. s. v. For at forklare Slangebillederne i første Ring, fortælles om mange Folk og Lande, hvor Slanger ere dyrkede. I Anledning af de blandede Dyr- og Menneske-Gestalter undersöger han om Satyrer og Centaurer nogensinde have levet, hvilket bekræftes; samt hvorlunde den lede Satan derved forførte de gamle Nationer til Afguderie. I den anden Ring finder Arnkiel en Præst med et Offerhorn, en Stiernetyder som Rytter og et Offerdyr, der fældes af en Bueskytte. I den 3die Ring et Menneskeoffer. I den 4de og 5te allehaande Troldoms Redskaber, en Hexekiep, fortryllede Mennesker og Troldspeil. Herved anföres tillige, hvormeget Troldom har hersket hos afgudiske Nationer, om Mennesker, der have troet sig at være Dyr, om berömdte Troldmænd o. s. v. Ved Billederne paa den 6te Ring læses en Deel om de Orakler fremsigende Menneskehoveder i den gamle Verden. Den syvende Ring siges at indeholde hedenske Symboler paa Menneskets Dödelighed.

Naar man fra dette Skrift borttager de mange, nordiske Oldsager ganske uvedkommende Undersögelser, og de ikke sieldne Citationer af Bibelen, samt de opbyggelige Betragtninger, bliver kun lidet tilbage for at grundfæste den antagne Hypothese: at Hornet er blevet brugt af en cimbrisk Præst til dermed at sammenblæse Folket. Dette

lidet, som anføres af de nordiske Oldsager, er desuden samlet uden kritisk Nöiagtighed. Saaledes fremkommer Olaus Magnus som Vidne for Slangedyrkelsen i det gamle Skandinavien (S. 92); at Nordboerne have havt Guddomme lig Fauner og Satyrer, bevises af at disse Ord forekomme hos den steds latiniserende Saxo (S. 125-26). De Forklaringer endelig, som kunde synes at være gyldige, f. Ex. om Præsten, som bærer et Offerhorn og om Menneskeofringerne, angaae Skikke, der være tilfælles for mange Nationer, og derfor, i og for sig selv betragtede, kun bidrage lidet til at bestemme Hornets Fædreland.

Omtrent paa samme Tid blev Hornet formedelst sin Form en Gjenstand for den lærde Professor og Konrektor i Odense Thomas Broder Bircherods Undersøgelse. Denne Mand havde nemlig besluttet at udarbejde en fuldstændig Keratologie eller Kommentar om Horn og Hornede. Hans vidtløftige Værk, oplyst med mange Tegninger, Frugten af 5 Aars möisommelige Arbeide, er ikke bleven trykt, og glemmes paa Universitetets Bibliothek. Til en Pröve paa Værkets Aand maae det være nok at anföre: hvorlunde Forfatteren begynder med Horns Onomatologie og fortæller hvad det hedde paa hebraisk, chaldæisk, samaritansk, syrisk, arabisk, æthiopisk, persisk, tyrkisk, armenisk, georgisk, koptisk, ny og gammel græsk, latinsk, italiensk, spansk, portugisisk, vallisk, irlandsk, engelsk, angelsaxisk, tysk, hollandsk, dansk, svensk, islandsk, slawisk, polsk, laplandsk, böhmisk, russisk, finlandsk, ungarsk, malaisk, malabarisk, tunkinesisk, kinesisk, japansk, nigritisk, kongisk, mexikansk, peruansk, brasi-

liansk, virginiansk, grønlandsk. Derhos angiver han tillige, i det han efter eget Sigende bestræber sig for muligste Korthed, Hielpemidlerne til at lære de mindre bekiendte af disse Sprog, tillige de i dem foranstaltede Bibeloversættelser; derpaa afhandles med lige Omstændelighed om negentlige Horns Brug, enten som Billeder, eller Benævnelser paa Ting, om de egentlige Horns Brug ved Gudstiensste, i Krigen, i Huset, paa Thinge, i offentlige Anliggender, i Medicinen; om hornede Guddomme, hornede Fabeldyr, hornede Pattedyr, Fugle, Fiske, Stene og Planter. I dette Hornværk findes der kun een Paragraf, som egentligen angaaer Guldhornet, hvori der dog ikke gives nogen Udtydning af Figurerne, men ikkun formodes det har været en kongelig Gave til et stort Tempel.

Præsten Jørgen Sorterup, som levede i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, anvendte en stor Deel af sit Liv paa at forklare dette Guldhorn. Et lidet Skrift desangaaende udgav han i Trykken (1); et meget vidtløftigere forfattede han paa latin, under Titel: *Prodromus Calendarii Arctosæ Gentis ethnici et antiqvissimi*, hvilket af Mangel paa Forlægger ikke kunde blive trykt. Men selv denne ikke kortfattede Bog, der giemmes i Manuskript paa det kongelige Bibliothek, skulde kun være en løs Afridsning af det store Værk under Titel: *Calendarii arctosæ gentis antiqvissimum*, hvor det gyldne Horn skulde med vedbørlig Omstændelighed været fortolket.

(1) Et Udtog af dette med Tillæg om det nyere Guldhorn, samt del oldenborgske, udkom Kiøbenhavn 1761. 47 S. i 8vo.

Sorterup, som var en Elsker af Mathematik, og havde beskæftiget sig med Kalenderregning, faldt paa de Tanker, at Hornet var, som en Slags hellig Kalender, hvor Billederne betegnede de Guder, som i enhver Maaned skulde dyrkes. Kalenderen begyndte, meente han, paa den største Rings første Rad fra Sommersolhverv, der antydedes ved de 2de i hinanden snoede Slinger; Rosernes Tal angav de til Höhösten bekvemme Uger. I Juni Maaned skulde Frigga dyrkes med hellige Dandse for at befrie Höstfolkene fra Slangernes Bid, derfor saaes her en Mand med oplöftede Hænder mellem Slinger, der bortvendte Hovedet; den anden Mand mellem 2de Slinger tilkiendegav Freyers, Rigdoms-Gudens, Dyrkelse i Juli Maaned. De tre bedende Figurer udgjorde Tegnet paa August Maaned, fordi man i den bad Niord, Odin og Freia om at afvende ugunstigt Veir. De tvende bedende Mennesker mellem Slinger i den anden Rad, betydede September, fordi man i den bad om at faae Kornet godt ind. Den enhaandede Mand var Oktober, fordi i den Maaned Thors eller Solens Magt formindskes ved Fenris Ulven 3: Kulden, og altsaa just den enhaandede Thor skulde dyrkes. I November tilbades en vis Gud for Jagten; Odin dyrkedes under Slagtningen, derfor stod i den anden Ring en Dværg med to Spyde og en Bueskytte sigtende til en Hiort. I December betegnedes Julefesten til den ridende Odins Ære ved Rytteren, samt ved Heimdal med sit Horn; denne Heimdal giör desuden Forfatteren til Mathematikens Gud, og forklarer i Overensstemmelse dermed adskillige af Eddas Fabler, f. Ex. at Heimdal sagdes at vogte Gudernes Broe, fordi det var Mathematikens Sag at lade Gudsdyrkelsen skee til rette Tider. Menneskeofferet i 3die Ring

skulde betegne det grusomme Offer, som bragtes Frigga i Januar. Centauren skulde antyde, at ogsaa Freya blev dyrket i samme Maaned, for at hun skulde lade Qvæget trives. De trende Dyr-mennesker vare de Skovguder, som i Februar blove dyrkede. I den 4de Ring afbildedes Thorsdyrkelsen i Martz Maaned. Thor (Solen) truer med sin Kølge, og Ulven (Kulden) flyer omringet af Thors Hunde (Solens Straaler). De 2de Mennesker, der holde Firkanten i femte Ring, skulde være Freier og Freia, Symboler paa Naturens avlende Kraft, der bleve dyrkede i April Maaned; Firkanten betegnede en Dam og de runde Smaaekugler Frøetæg, som i den Maaned saaes at svømme paa Vandet. Det blinde og hornede Hoved angav Friggas eller Maanens Dyrkelse i Maj Maaned; Hovedet var blindt, fordi Maanen da formedelst de lyse Nætter synes at tabe sit Skin o. s. v.

Det var Sorterup ikke nok at have udfundet alt dette; han mente tillige, at Hornet indeholdt Grundreglerne for de gamle Cimbrers Kalenderregning. Da nu denne skulde have grundet sig paa Iagttagelser over Maanens Gang og Havets Ebbe og Flod, maatte her søges Regler for at forene Soleaaret og Maaneaaret med hinanden, samt Hentydninger til Havets Stigen og Falden. Derfor blive alle Takker og Streger hist og her paa Hornet nøiagtigen eftertalte. De trende trekantede Huller hos og bag ved Maj Maanedes Symbol skulde tilkiendegive høie Vande i Nye- og Fuld-Maane; de andre trekantede Huller lavere ned; betydede lave Vande i Mellemquartererne o. s. v.

Uagtet Sorterup har anvendt megen Flid, maaskee endog paa

enkelte Steder nogen Vittighed paa at udsmykke sin Hypothese, vil Læseren lettigen bemærke, at det er alt Hiernesvind. Man kan ikke tillægge de gamle Danske for Kristendommens Indførsel den Grad af Kultur, at de skulde have været sysselsatte med at udfinde Formler, for at foreene Soleaaret og Maaneaaet med hinanden. Det er desuden urimeligt paa et gammelt Monument at tælle alle Prikker og Stræger, som öiensynligen ere anbragte til Sær, for deri at söge en hemmelighedsfuld Betydning; og hvad Forklaringen af de maanedlige Fester angaaer, er denne aldeles blottet for historisk Grund. Afbildningerne forklares ei af vitterligen fastsatte Fester, men disses Tidspunkt bestemmes efter Hornets formentlige Angivelse. Jagtguden, Skovguderne og Heimdal som Mathematiker, ere Forfatterens egne Opdigtelser; man erfarer aldrig, hvorfor disse Tegn just skulde have den Betydning, og adskillige af Figurerne, f. Ex. Firkanten, udlægges paa den meest tvungne Maade. Forfatteren vilde have kommet i stor Forlegenhed, hvis det andet Horn endnu i hans Tid var bleven funden; thi der sees adskillige af de samme Figurer i en heel forskiellig Orden.

Ligesom Sörterup fandt paa Hornet Reglerne for den Kalenderregning, med hvilken han selv længe havde beskæftiget sig, saa Guldsmageren Dippel der klarligen Forskrifter, hvorledes man skulde tilberede Filosofernes Streen. Naar man begynde fra den nederste Ende og gik opad, skulde man, efter hans Forsikring, finde den alkymistiske Fremgangsmaade med alle Kauteler paa det nöiagtigste

udtrykt (n); Guldets Finkhed røbede desuden, at det maatte være bleyen til ved Alkymiens Hielp. Dippel var derfor inderlig overbevist om, at Hornet maatte være forfærdiget i Ægypten, hvor Guld-mageriet efter Sigende længe skulde have blomstret. Normannernes Streiferier eller Korstogene kunde have bragt det til Jylland. Dippel agtede heel vidtløftigen paa Latin at udvikle disse Drømmerier; lykkeligvis for den, der siden skulde nødes til at giennebløde Sligt, blev han hindret fra at udføre sit Forset.

Efterat de Lærde og Halvlærde saaledes i lang Tid havde beskief-tiget sig med at fremsføre usandsynlige Meninger om det tønderske Guldhorn; blev et nyt fundet, som syntes at kunne bane Veieu til det førstes Forklaring. Den anden April 1734 gik en fattig Bønde Jerch Lassen eller Rich Lauritzsen i Landsbyen Gallehus ud for at grave Leer i Nærheden af sin Hytte, omtrent 25 Skridt fra det Sted, hvort det første Guldhorn var bleyen opdaget; han havde neppe gravet et Quarteer dybt i Jorden, førend han med Spæden stødte paa noget Glimrende, og fandt nu et Horn af det fineste Guld (n). Glad raabte Bonden: i Dag har jeg fortient Brøndevin, og viste Neboerne det fundne Skat. Godseieren Grev Schack tog derpaa Hornet, og over-gav det til siette Christian, der lod udbetale 200 Rdlr. i Findeløn.

(n) See Anhanget til Christiani Democriti Mithamassungen über Herrn Jacobs von Melle Beschreibung von den guldnen Bildergen, welche auf Bornhöfm gefun-den worden. Bornholm 1735. 30 S. i 4to.

(n) Pauli Tegning (og Beskrivelse) af det 1734 fundne Guldhorn. S. 1.

Den fattige Mand blev saa glad over sin Belønning, at han lod affatte en skriftlig Taksigelse til Kongen, og forespurgte sig derhos om man nu meente at Kongen var bleven ret venligen takket for sin milde Gave. Faa Dage derefter blev han syg og døde (o).

Det hedte nu i Egnen, at det havde været et gammelt Sagh, hvorledes man 100 Aar, efterat det første Guldhorn var bleven fundet, skulde paa samme Sted opdage et nyt. Siden skulde man ogsaa finde en gylden Afgudstavle, og endeligen en Stridshammer, kaldet Holger danskens Hammer, hvorpaa Danmark skulde vordé det meest blomstrende Kongerige i hele Evropa. (p)

Det sidst fundne Guldhorn veiede 7 Pund 11 Lod, altsaa 30 Lod mere end det forrige, uagtet dets smallere Ende har, som Kobberstikket udviser, været afbrudt. Det var forarbejdet paa samme Maade, som det første (q). Det bestod ogsaa af tvende Horn eller egentlig Stykker af Horn; thi den nederste Deel var borte. Det indre Horn bestod af et heelt Stykke, det ydre af 5 Ringe, som vare fœiede til hinanden. Disses Guld var finere end det Inderste. Figurerne vare deels indgravede eller rettere indslagne med Ponsen, deels paaloddede, efterat de først hver for sig vare blevne støbte. De

(o) Disse Efterretninger ere tagne af collectanea om Guldhornet, som findes paa det kongel. Bibliothek blandt de thottiske Manuskr. No. 751.

(p) Grauers Erklärung des Heiligthums Horns. S. 20.

(q) Paulis tilforladelige Tegning af det 1734 fundne Guldhorn.

tvende bevæbnede, hinanden lignende Figurer i den første Ring var opkæftede med Nitnagler; det udmærkede sig fra det først fundne Horn ved en Indskrift, der saaes paa Hornets øverste Rand; den var indgravet med Gravstik, men med en meget usikker Haand. Denne Indskrift var en nye Opgave for Oldgrandskerne, som de ilede med at løse, förend de endnu vare ret bekendte med dens Vanskeligheder.

En unavngiven svensk Lærd var den første, som prøvede paa at læse og udtolke Skriften (r). Ved at begynde midt paa Indskriften fra Tegnet **Ʀ** **Ƶ** og giøre det foregaaende **Q** til et blot Adskillelsetegn; ved ellers at sammentrække Bogstaver til eet Ord, som ved de fire oven over hinanden satte Prikker ere öiensynligen skikte fra hinanden; ved at sammenblande gothiske og angelsaxiske Runer; ved at forklare Runen **Ƶ**, der ellers betyder M, som J V; ved at supplere adskillige Vokaler, og antage at det tredje og fjerde Bogstav fra Enden maae læses dobbelt, ere fölgende Ord udbragte: Aiv Nurga eller Norga ta thidu eller thido meden eller midin limthaga stäiven eller stivno ulti eller olti; det udtolkes paa Svensk: Af Norge, den Tiden medän Limdaga stamna hölts; paa Latin: Ex Norvegia eo tempore, quando Limæ conventus tenebatur. Men ligesom den brugte Fortolkningsmaade er aldeles vilkaarlig, er ogsaa den udfundne Mening heel synderlig. Man kiender slet ikke i den nordiske Historie til limiske Rigsdage. Forfatteren beraaber sig vel paa noget Snoro Sturleson siger i Magnus den Godes Historie Kap. 22;

(r) Hamburgische Berichte von gelehrten Sachen 1754. d. 10 Sept. S. 610-613.

men der anføres kun at Kongen lod stevne Folket til Thinge i Viborg, Torfens, der ligeledes anføres som Vidne, mente vel at Kong Magnus løb ind i Limfiorden, men siger tillige, at det var først paa Viborghing at han blev hyldet (s). Det er da ikke forunderligt, at denne Forfatter, der haade var svensk og anonym, som desuden ikke hyklende Tidens Smag ved at udkrømme uvedkommende Lærdom, omtales med Ringeagt af dem, der efter ham behandlede samme Emne.

Samme Aar udgav Kammerraad J. R. Pauli i Kiøbenhavn Hornets Afbildning tilligemed en tydsk Beskrivelse over dets Opdagelse og Figurer (t). Forfatteren vil intet forklare, men bemærker allernæst at paa Hornets Indskrift findes nogle Bøgstaver, som ligne Runer, og andre, der ere ganske forskellige fra disse. Af Middelalderens Munkeskrift, et Mumie-Laag og nogle andre ægyptiske Mindesmærker, samt af en etrusk Inskription samles nogle lignende Skriftegn. I Afhandlingens danske Oversættelse (u) findes et Tillæg, der indeholder den 27, 28, 29, 53, 55, 56, 43 og 44de Fabel af Bøens Edda, hvilke anvendes paa Hornets Figurer. Forfatteren vil kun vise Mir-

(s) Hist. Norveg. Part. 3. lib. 4. cap. 1-5, pag. 235.

(t) Zuverlässiger Abriss des Anno 1734 bei Tundern gefundenen güldenem Horns, Kopenh. 1734. 10 S. in Fol.

(u) Tilforladelig Tegning paa det Anno 1734 udi Jylland fundne Guldhorn, paa nye oplagt i det danske Sprog og formeret med et lidet Tillæg. Kiøbenh. 1735. 14 S. in Fol.

ligheden af at de tvende Bevæbnede kunde være Einherier, Hiorten Eighirne, det pattende Dyr Hedrin, Rysteren Odins Søn; det trehornede Menneske kunde betegne Asernes samlede Magt og Bueskytterne Aserne selv, der siges at have skødt godt med Buer; Centauren kunde sigte til Fab. 36 som Loke og Bygmesterens Hest. Det vilde være bænflødigt at glendrive disse paa blotte Mægligheder og en fiern Lighed byggede Formodninger, hvilke ei ere understøttede ved Sammenligninger med andre gamle Monumenter.

Ligeledes maae det være nok at nævne et Forsøg til at læse Indskriften af Islænderen John Olavsen, af hvilken høves i Manuskript en kort Glendrivelse af den svenske Forklaring, tilligemed et Udkast til en ny, som grunder sig paa at Bogstaverne ikke ere Runer, men en Blanding af fordærvede latinske med nogle gotiske, og Indskriften gammel Tydek (v). Han begynder med Ordet skrevet med de tyndere Træk og læser: *Tepixo Muahmpu echez tith' hohimith horna o: Tepixo Muahmpu* (en Mands Navn) eier det gyldne Horn. En Forklaring som hverken er understøttet med tilfredsstillende Henvisning til lignende Monumenter eller ledsaget med nogen Udtolkning af Hornets mange Figurer.

De nordiske Lærdes almindelige Opmærksomhed paa disse Oldsager, foranledigede ogsaa Professor A. H. Lackmann til at udgive sine uforgribelige Tanker derom. I nogle faa, med mangfoldige

(v) Dette Manuskript har Hr. Professor Abr. Kall høvt den Godhed at meddele mig.

Noter forsynede Paragrafer meddeles antiqvariske Bemærkninger om Hornets Brug i forskjellige Tidsaldre, en Beskrivelse over det saakaldte oldenborgske Horn, og en kort Undersøgelse om det nordlige Europas ældste Skrift og Sprog. Om Guldhornet anføres kun saarelidet. Forfatteren omtaler nogle af sine Forgængeres Gisninger, og gietter selv, at Hornet maaske er bleven brugt som Amulet, uden i øvrigt at vilke indlade sig i dets Forklaring (x).

1735 har der levet en Mand, som har anvendt saare megen Flid og ikke ringe Lærdom paa at forklare dette Horn, men som er bleven standset midt i sit Arbejde. Det kongelige Bibliothek gemmer blandt de thottiske Manuskripter en Pakke collectanea paa tydsk om Guldhornet, som maaske være skrevne i anførte Aar og at slutte af nogle hofbiede løse Sedler af en holsteensk Geistlig, men hvis Navn ikke er at opdage. Deri findes; foruden mange Excerpter om Runernes Ælde i Almindelighed; de Danskes Søerøvertoge, de gamle Vikinger og Ganger Rolf; historiske Efterretninger om Guldhornets Opdagelse, om dem, der hidindtil havde prøvet paa dets Forklaring, og desforuden en Deel af en reenskreven Concept til en ganske ny Fortolkning, der og var bestemt til Trykken. Forfatteren agtede heel vidtløftigen at giennemgaae baade Indskrift og Figurer; men Manuskriptet ender med de formentlige Runers Udtydning. Om

(x) Unvorgreifliche Gedanken bei Gelegenheit des Anno 1734 ohnweit Tundern abermals ausgegrabenen güldenen Horns in einigen kurzgefasten Absätzen auch dazu dienlichen ausführlichen Erläuterungen und Beweisthütern auf Verlangen eröffnet von Adam Heinrich Lackman P. P. Hamburg 1735. S. 71 in 4to.

Figurerne findes kun løse Bemærkninger. Uagtet ogsaa denne Forfatter uden Tvivl var paa en gal Vei, synes dog Resultatet af hans möisommelige Forskninger saa meget mere at burde drages for Lyset, som de ere langt rimeligere og grundigere, end alt hvad der er bleven trykt om dette Æmne.

Efter hans Mening maae man begynde at læse Indskriften fra de med smallere Træk tegnede Bogstaver. ↑ ↓ ↗ ↘ ere Runerne Tyr Os (omvendt) Thuss Is. At M og R ere Runer bevises af en Steen ved Leerager i Bleking, hvor disse Tegn forekomme (y). Men da Indskriften paa denne Steen ogsaa hörer til de uforklarlige, giettes det første Tegns Betydning at være M ved Sammenligning med et saakaldet markomanniskt Alfabeth (z), og det sidste Tegns at være O eller A formedelst Lighed med et Bogstav i det ulphitanske Alfabeth (a). M skal være en sammentrukken Rune R. R skal være Fie F, der af en kalligrafisk Grund er saaledes omdannet. R er Runen Os. S en Abreviatur for R, der undertiden staaer för R, Reidr. N findes og i Indskriften paa et Steenkors fra Nordengeland, men som Worm anförer uden at forklare. Fordi dette Bogstav synes at ligne Tegnet M, der i en gammel Runeskrift hos Peringskiold (b) forklares ved O, tillægges det her dens Betydning. P er L. P er

(y) Wormii Monum. Dan. lib. 5. pag. 215.

(z) Latius de migrationibus gentium lib. 9. pag. 514. Wormii litt. Run. p. 46.

(a) Verelii Runografia Scandica. S. 69.

(b) Annotat ad vitam Theodorici Regis p. 530.

O. X kan betegne N. (c). Y det almindelige M. H svarer til S, (d). O menes at være et sletskrevet Reidr, ligesom R for R. F skal være en sammensat Rune A eller E og K.

Af alt dette udledes nu følgende Indskrift: Tha tima | for Olfo
tho Northim | Saltyrom | Sarrako eller Sarno | det er: Den Tid foer
Rolló til Northumberland, Irland, Afrika eller Guernsey. Olfo skal
nemlig være det samme Navn, som Olfe, Olfur, Aulf, Aulfe, Ulfe,
Heirulfr, Herolfr, Rollo; og betegne den bekjendte Ganger Rolf,
der efter mange Sörövertoge tilsidst fik Normandiet som Lehn af
den franske Konge. Northim siges at være skrevet for Northymbr 3:
Northumberland. Saltyrom giöres til Irland. Sarrako skulde staae
for Sarkland, der efter Hialmars Saga skulde ligge i Afrika. Sarno
blev Sarnia og kunde nu hentydes paa Guernsey.

Rolf siges nogle Aar at have opholdt sig i det Slesvigske, og der
have ladet de tvende Guldhorn forfærdige af sit paa Sörövertogene til
hine Lande erobrede Bytte. Som Beviser for Rolfs Ophold i disse
Egne anföres kun: at en Landsby i Lygum-Sogn i Apenrade Amt,
som nu kaldes Hammerslund, har för hedt Heiralmslund, og at der
findes en Steen i samme Amt med Navnet Hirulfr, indhugget med
Runer. Rolf skal siden være kommet i Strid med Gorm den Gamle,

(c) Wormii litt. Ran. pag. 49, 58.

(d) Som Beviis at Runen Sun undertiden skrives saaledes anföres: Keder de nummis
Runicis.

bleven overvundet af ham, og nødt til igien at søge Eventyr paa Søen; men förend han med sin Flaade seilede ud fra Mögeltönder, en anselig Havn i hine Dage, har han först ladet nedgrave de tvende Horn, som Ofringer til Odin.

Om end denne Forklaring ved første Öiekast kunde synes at have et Stags Rimelighed, vil den dog snart befinde sig at være uden al Grund. Indskriftens Udtolkning har ingen Sandsynlighed. Betydningen af Tegnene $\mathfrak{M} \mathfrak{R} \mathfrak{C} \mathfrak{N} \mathfrak{D}$ er aldeles giettet. Bogstavet M skal være udtrykt med tvende forskjellige Runer. Tegnet \mathfrak{M} forklares paa en saare tvungen Maade. Navnet Olfo kan neppé være det samme som Heiraulf, og de övrige Navnes Udtydning er ogsaa uvis. Nævnedes endog her en Rolf, fulgte derfor slet ikke, at det just skulde være den beröimte Ganger Rolf; thi mange flere have fört dette Navn. Tvertimod kunde snarere enhver anden Rolf her være meent; thi Ganger Rolf var ikke dansk, men Normand, blev ikke fordrevet af Gorm den Gamle, men af Harald Haarfager. Rolfs Ophold i det Slesvigske er en lös Gisning, som ei bestyrkes ved at finde, at der i Egnen ved Apenrade engang har levet et Menneske, som hed Heiraulfr. Om Hornenes Figurer siges blot, at de skulde betegne Rolfs Heltebedrifter og Valhals Glæder; men denne Mening, som allerede det første Öiekast synes at modsige, bliver ei videre udfört.

Langt mindre Lærdom end denne unævnte Forfatter, men meget mere Selvtillid besad Grauer, en Advokat i Töndern, som beskieftigede sig i nogen Tid med disse Oldsager, og tvivlede aldeles

ikke paa, at han jo havde fundet baade Skrifteggenes og Figurerne visse Udtydning (e). Hornets Indskrift læser han saaledes: Myhlmthönörtim Hältigdöm Hornö a to piwo 3: Mögeltönders Helligdoms Horn at blæse udi. I det første Udkast til denne Fortolkning, der blev sendt til Grams Erklæring, læstes de sidste Ord: to Rivoe 3: i Ribe, hvilket Forfatteren siden maaskee paa Grund af Grams Indvendinger forandrede. Han veed at begge Guldhornene ere blevne nedgravede af Druider, som for de kristnede Kongers Efterstræbelser flygtede høiere op mod Norden, men nedgravede først deres Skatte til bedre Tider. Det sidst fundne Horn, siger han, er rimeligviis forfærdiget kort efter Odins Död til hans Erindring. Det andet Horn er af en noget senere Ælde, da Druiderne havde optænkt flere Seremonier. I første Ring forestilles efter Forfatterens Forsikring, Himmeguden Thor, med Hensyn deels til sit himmelske, deels til sit jordiske Regimente. Ligeledes Odin paa begge Maader. I den anden Ring Nordboernes Gud for Tapperhed, den Thor helligede Hoppe med et pattende Föl, et Sindbillede paa Dyrenes Forplantelses Drift, den hellige Slang med sine tvende Unger, et mystiskt Billede paa Odin, den trehovede Tidens Gud. I den 3die Ring foruden Menneskeoffret, det hellige Anker over en Slanges Svælg, et mystiskt Tegn paa Odins Varetægt over Søen, desuden en Centaur, Gud for Qvæget. I

(e) Gründliche und ausführliche Erklärung derer Heidnischen und in specie Runischen Götzenbildern, Thieren, Figuren und Gotho-Runischen Characteren, welche auf dem bei Gallehuus 1754 gefundenen gülden sogenannten Heiligthums oder Gotzendienstes Horn, sich repräsentiren von Grauer Advokat zu Töndern 1754, 96 S. i 4to.

4de Ring en af Thors spaaende Druider tilligemed firføddede Dyr og Fugle bestemte til Offeringer. I femte Ring en spaaende Druid, en Dödnings Druid og en Offer-Druid. I Overenstemmelse hermed forklares og det først fundne Guldhorn, hvorved da anföres blandt skandinaviske Guddomme en Satyrus, der skulde forskaffe en lykkelig Höst, og en Silvanus med sin Öxe, der skulde værne om Skovene.

Det er synderligt at læse den Fripostighed, hvormed denne Forfatter har opdigtet en heel Gudelære, for at kunne anvende disse Hiernesvind til at forklare Hornets Figurer; ikke mindre forunderlig er hans Raskhed i at forklare Indskriften, hvilken Forklarings Urimegheder den lærde Gram i den Betænkning, han paa Embeds Vegne maatte give over den grauerske Hypothese, hvoraf der er bleven ham tilsendt et Udkast, omstændeligen har oplyst. Han beviser at Forklaringen af $M \times \& M$ er aldeles urigtig, af $\llcorner \ggcorner \diamond$ aldeles giettet; at Mögeltönder aldrig har hedt Muhltönder eller Muhlmdor, men Megil eller Mikletönder, det store Tönder; at Hoeltigdom aldrig har været enten dansk eller tydsk, og at Byen Ribe aldrig er bleven kaldet Rivoe men Ripe. Gram bemærker tillige, at Grauer har hentet sin hele antiqvariske Kundskab fra Arnkiels foranföerte Værk, og at han, forladt af dette, kun hielper sig frem med Gietterier. Det er mere Grams Hensigt at vise, hvorlidet man hidindtil var kommen paa den rette Vei, og hvor stor Misligheden var af den hele Undersögelse; end selv at ville udfinde nogen Forklaring. Dog söger han at godtgjöre, at Hornene ikke er danskt Arbeide; at Skriften, som

synes ham at være yngre end Hornet (*f*) selv, heller ikke er dansk. Han mener at disse Horn ikke have været benyttede til Afgudsdyrkelser eller Ofringer, men til Drikkekar hos en mægtig Fyrste. I Henseende til deres Alder afgjør han vel intet, men er dog tilbøieligst til at antage, at de ere forfærdigede i Engeland af Britter eller Angelsaxer længe før de Danskes Ankomst, paa en Tid, da Kunsterne vare i Forfald, men dog nogle romerske Billeder f. Ex. Centaurer, endnu i Minde. Han mener, det skulde ikke mangle ham paa Grunde til at give denne Mening Sandsynlighed, hvis han paatog sig at ville udføre den; men disse Grunde angiver han dog ikke. Alligevel er Grams lille Afhandling det vigtigste af alt, hvad som hidindtil er skrevet om disse Oldsager (*g*).

En Rektor ved Ribe Skole Janus Hansen, forsøgte vel 1768 at udtolke Runeskriften i et Skoleprogram (*h*). Han ansaae de smallere Bogstaver for at udgiøre Indskriftens sidste Ord og læste nu: Levgild lod Giestebud holde med dem to Horn. Men isteden for ved Sammenligning med andre runiske Monumenter at bevise Gyldigheden af den giorte Forklaring, opholder Forfatteren sig blot med at etymologisere over Navnet Levgild, og giør Formodninger om, hvo han vel kan have været. Forklaringen er da blottet for al Grund.

- (*f*) Alleneste paa Grund af at Bogstaverne ere indgravede, da, siger han, de andre Figurer ere ophøiede; men her synes den ellers saa grundige Forfatter at have glemt, at just den største Deel af Hornets Sirater ere indgravede.
- (*g*) Grams utrykte Afhandling findes paa det kongelige Bibliothek.
- (*h*) Det findes i Manuskript paa det kongelige Bibliothek.

Endnu have adskillige danske Skribentere ved enkelte Leiligheder fremført deres Meninger om Guldhornene. Lorentsen beskriver i *Museum regium* det først fundne Horn part. 2. sect. 3. og har tillige ladet det aftegne. Thestrup formoder i Danmarks og Norges Krigsarmatur S. 88-95 at Hornene have været brugte til enten at sammenblæse Folket til en hedensk Höitid, eller Hofsinderne til Kongens Gaard. Den flensborgske Johannes Möller meddeler nogle litteraire Efterretninger om dem i *Isagoge ad hist. Chersonesi Cimbr. part. 1. S. 28 - 30.* Ogsaa Vestphalen har i *Monumenta inedita vol. 1. præf. S. 246* anført og afbildet begge Hornene. Pontoppidan omtaler disse Oldsager i den første Deel af danske Atlas S. 80, hvor han tillige har ladet dem aftegne. Han siger, at han længe forgieves af Runealfabeter har villet forklare det ene Horns Indskrift. I övrigt har ingen af disse Forfattere fremført nogen nye Mening i Henseende til disse Mindesmærkers Oprindelse eller Fortolkning. At opregne andre Forfattere, som blot med nogle faa Ord have berørt disse Oldsager, vilde være aldeles unyttigt.

Ogsaa en tydsk Lærd C. F. Hommelen har forsögt en Forklaring over Guldhornene, især det ældre. Han mener at finde paa den første Ring af dette Eddas 29 Fabel afbildet: hvorledes Aserne bede Fenris Ulven at lade sig binde, og Guden Tyr siden fremviser sin Arm, hvorfra Haanden var bleven afbidt. Manden med Hornet i den anden Ring siges at være Heimdal med sit Gjalder-Horn. Menneskeofferet i tredje Ring Gudinden Hella, der plager de Fordömte

(Edda mythol. 49.) I den siette Ring finder han den dræbte Mimers Hoved, hvilket Odin raadspurgte (Edda mythol. 48.) o. s. v. (i)

Uagtet denne Forklaring er skreven med mere Smag og Skiønsomhed, end de ældre lignende Forsøg, er den dog aldeles ugyldig. Der er kun en saare fiern Lighed mellem nogle Fabler i Edda og nogle Afbildninger paa Hornet. At den knælende Figur i den første Ring har mistet sin ene Haand, betyder vel ikke andet, end at den er bleven beskadiget ved Paalodningen; den synes ellers at være støbt i samme Form, som den knælende Mand i den første Rad. Fenris Ulven havde intet Menneske Ansigt, den kan altsaa ei være her afbildet. Ligeledes vides heller ikke at Mimer tillagdes Horn. Eddas latinske Oversættelse har misledet Forfatteren til at finde Centaureer der, hvor Originalen taler om Jotuner. At nogle af Guldhornets forskellige Figurer kunde have en fiern Lighed med nogle af Eddas mange Fabler, er intet Under; men paa saadan en Grund kunde mange gamle Basreliefer henføres til de nordiske Oldsager.

Aldeles ubrugbart er endeligen alt, hvad Rektor Neuchs i 6 Skoleprogrammer har sammenskrevet om Guldhornenes Udtolkning. Han gjør Cimbrerne til Cimmerier, lader dem boe 100 Aar i Asien og der dyrke Kunster og Videnskaber, især Landøconomien; nu skal en vis Mogil, en cimbrisk Ypperstepræst, og tillige stor

(i) Erklärung des goldenen Horns aus der nordischen Theologie bei mussigen Stunden entworfen von Carl Ferdinand Hommelen. Leipsig 1769, 54 S. i 8vo.

Landmand og Mathematiker, have ladet forfærdige det sidst fundne Guldhorn, og derpaa ladet afbilde de aarlige Festsdage, Aarstiderne og de forskellige Arbeider, der beroede paa disses Afvexling, for paa en Maade at efterligne Hesiods bekiendte Digt om de landlige Sysler. I Hornets første Ring finder han tvende Bønder med Spade og Lee. Det tidligst opdagede Horn skal være bleven giøvt i Anledning af en Konges Kroning og brugt i en høitidelig Ofring, som et Symbol paa at hele Jylland hyldede Kongen. Centauren skal være Chiron Achills Lærer, hvilken Gimmerierne havde lært at kiende ved deres Ophold i de troianske Lande. Slangerne skulle bevise, at Spaadommen om Qvindens Sød, der sønderknuser Slangens Hoved, ikke har været ubekiendt for de saa kaldte Gomerier, der mentes at være Cioibrernes Stamfædre. Dog, det er kun Tidsspilde at afskrive flere af disse Urimeligheder, eller opholde sig med at giendrive dem. (k)

Endnu i vorer Tider skal een, af adskillige Skrifter i Landvæsenet, ikke ubekiendt Mand, have i en Tid lang sysselsat sig med disse Oldsagers Forklaring. Han skal have været af den Mening, at Hornene vare Modeller paa de gamle Danskes Kornmaal. Det er blot for Fuldstændigheds Skyld at denne Hypothese bliver anført. Hvad Skien af Sandsynlighed den har faaet, kan ikke bestemmes, da dens Forfatter intet desangående har ladet trykke.

(k) Johannes Neuchs clavis emblematum in aureis cornubus occurrentium. Spec. 6. 1770-75. Flensburgi Hafnis, in 4to.

Guldhornene havde imidlertid hænlagt paa det kongelige Kunst-kammer, og der blevet fremvist med alleslags Rariteter. Hvad man hver Dag kan undersøge, undlader man ofte at beskiæftige sig med. Det syntes som de fleste danske Oldgranskere ganske havde glemmt disse mærkværdige Oldsager. Vor berømte Zoega nævner dem kun i sit store Værk om Obeliskerne S. 534 uden at indlade sig i deres Ud-tolkning. Til Uheld erindredes deres Kostbarhed af et tyvagtigt Menneske, der vidste at forskaffe sig falske Nøgler, og ved Hielp af disse aabnede de mange vel tillaasede og ildfaste Dørre, der ellers kunde betrygge for enhver Fare. Den 4de Maj 1802 skedte Indbrud-det, og neppe havde Tyven faaet dem i sine Hænder; førend disse Mindesmærker fra den fierns Oldtid, som Aartusinde havde skaanet, bleve omsmeltede til Skoespænder, Guldkieder og Stjerne-Pagoder. Men den Pengebegierlighed, som havde været Aarsag til Tyveriet, blev og Anledning til dets Opdagelse. For at fordoble Fordelen, bleve Pagoderne forfalskede; disses Sælger blev derfor sagsøgt som en Bedrager, og derpaa befundet at være en Tyv. Vel skedte denne Opdagelse tidlig nok til at Retfærdigheden kunde faae sin Gang; men for sildig for Oldgranskernes Ønsker. Den allerede engang be-naadede Forbryder blev hensat i Tugthuset paa Livstid. Men det var kun et Par moderné Halskieder, som man fik tilbage, tilligemed nogle Klumper Guld, som nu gihæmes i det kongelige Zalkammer.

At disse Horn bleve stiaalne bragte dem i alles Erindring. Deres Værd blev en Gienstand for den fine Verdens Samtaler; Almuen

nynnede Gadeviser om dem; Digteren Öhlenslæger besang dem i en Ode; Videnskabernes Selskab udsatte en Præmie for disse Guldhorns nöiagtigere Förklaring, og nærværende Forsög blev til ifölge denne Opmuntring.

Denne Ode af Öhlenslæger er indført i den danske Litteraturhistorie som et af de mest interessante og originale Digte af sin Art. Den er skrevet i en levende og kraftfuld Stil, og den indeholder mange fine og originale Billeder og Metaphorer. Den er ogsaa en af de mest populære og læste Digte af sin Tid, og den har været Udsættelse for mange Udgaver og Oversættelser. Den er ogsaa blevet brugt som Model for mange andre Digte af sin Art, og den har været en af de mest indflydelsesrige Digte af sin Tid.

Denne Ode af Öhlenslæger er indført i den danske Litteraturhistorie som et af de mest interessante og originale Digte af sin Art. Den er skrevet i en levende og kraftfuld Stil, og den indeholder mange fine og originale Billeder og Metaphorer. Den er ogsaa en af de mest populære og læste Digte af sin Tid, og den har været Udsættelse for mange Udgaver og Oversættelser. Den er ogsaa blevet brugt som Model for mange andre Digte af sin Art, og den har været en af de mest indflydelsesrige Digte af sin Tid.

OM DET LAND, HVOR GULDHORNENE RIMELIGVIS ERE
BLEVNE FORFÆRDIGEDE.

De Skribentere, som hidtil søgte at forklare disse Oldsager, have alle, naar den sværmske Dippel og den skarpsindige Gram undtages, enstemmigen forudsat dem at være Nordboers Værk. Ikke allene kan misforstaaet Fædrelands-Kierlighed, Hang til enten at smigre Regenten, eller opbygge sine Medborgere, Lyst til at hylde Tidens Aand ved tvungne Allegorier, eller udkramme den samlede Forraad af nordisk Oldkundskab, have bidraget til at stemme disse Mænd. Især gik de ud fra den Sætning: at, fordi Hornene vare fundne i Norden, maatte de ogsaa der være forfærdigede.

Undertiden kan vel Stedet, hvor et Oldtidens Mindesmærke bliver opdaget, bestemme dets Betydning. Naar man fandt i Jorden et Steenalder af alt for stor Vægt, til at det uden megen Umage kunde være bleven flyttet, og af alt for liden Kunstværd, til at denne Umage

kunde have løst sig; kunde man antage med Grund, at den Guld, hvis Navn det bærer, så gang i forlæng Tid, var paa dette Sted blevet dyrket. Men i samme Forhold, som enten et Monuments Omfang findes mindre, eller dets Kunstværk større, bliver det mere usikkert at slutte fra Stedet, hvort man fandt det, til Stedet, hvor det første Gang er blevet brugt. Fornehmneligen kunde Penges og Kostbarheder være gaaene igiennem tusinde Hænder, inden de bleve nedgravede der, hvorfra Tilfældet efter Aarhundredes Forløb atter bragte dem for Lyset.

Betænker man nu, at asiatiske Stammer i ældgamle Tider ere indvandrede i Skandinavien; at de store med Krig og Plyndring ledsagede Folkvandringer ogsaa indera Følger kunde strække sig op til Norden; at vore Forfædre gennem flere Aarhundrede plyndrede paa hele Europas Kyster, og stundom med Hæd og Sværd strængt dybt ind i Landene; at ligeledes de kække Nordboer gienhem mange Menneskealdere drog til Konstantinopel at staa i Keiserens Gaard, for der at søge Ledingsfærd og samle Skatte; så bliver den fjerne Land i den gamle Verden, fra hvilket jo Oldtidens Skandinaver kunde have hentet sig et herligt Klenodie. Hertil kommer endnu at slige kostbare Stykker ikke allene ginge fra Fader til Søn, men ogsaa ofte bortskienkedes som Agtelses-Tegn baade af Kongen til hans Mænd, og af dem, som bandtes enten ved Gæstvénskab eller Fostbroderlaug til hinanden. Ligesom Homer undertiden omstændeligen bærer et Klenodies Historie, og de nordiske Sagaer stundum at fortælle igiennem hvor mange Hænder et kostbart Stykke har

riisttet vandret. Saaledes kunde ligesaavel ved Venskab, som Fiendskab et Guldstykke gaas fra Land til Land. Man har jo fundet mongolske Gulddidoler paa Bornholm, og kufiske Mynter ved Östersöens Bredden? — Den eneste Omstændighed ved disse Guldhorns Opdagelse, der synes at kunne have nogen Indflydelse paa deres Udtolkning, bliver kun den, at de ere fundne i Nærheden af hinanden, at de altsaa synes engang at have henhørt til den samme Skat. Thi at forskellige Mennesker blot ved et Tilfælde skulde til forskellige Tider have nedgravet tvende hverandre saa lignende Klenodier, tæt ved hinanden, forekommer lidet rimeligt.

Da vi nu desuden see, at begge Horn ikke allene ere af een Materie, og af lignende Figur, men at de ogsaa ere forarbejdede paa samme Maade, studerede i den samme Smag, at der ikke er megen Forskiel paa Arbejds Kunstværk, og adskillige Figurer paa det sidst fundne afbrudte Horn, nemlig: Meheskeofferet, Centauren, Rytteren, Bueskytten, den paa en Fisk sidende Fugl, og den med de tvende Spyde stansende Krieger, ogsaa findes, kun med en liden Forandring, paa det forhen fundne Horn: kunde vi antage med Sandsynlighed, at de ere begge forfærdigede, om ei paa een Tid, saa dog hos eet Folk, og have havt fælleds Skiebne. —

Det er vanskeligt at begribe, hvorledes man i det gamle Norden, hvor der var næsten ingen Handel, kun lidet Guld, sammenskræbet ved Søeroverie og alt dette forarbejdet, kunde falde paa at anvende saa mange Pund af dette sieldne Mætal til et eneste Horn. End vah-

skeligere bliver det at fatte, hvorledes man, efter engang at eie det ene Horn, skulde igien have villet samtmensmelte saa mange Guldstykker for at forskaffe sig det Mage. Man pleier desuden at antage, og det med Föis, at de Oldsager, der nu opgraves af Jorden, ikke have været de eneste i deres Slægt, men kun Levninger af Oldtidens Overflödighed. Hornenes Materie synes derfor allerede at henvise deres Oprindelse til et Land, der var rigt paa det ældste Metall

Kaste vi nu Öinene paa de anbragte Figurer, bemærke vi strax Arbeidets ringe Kunstværd. De fortegnede Menneske, og Dyr-Gestalter röbe de dannende Kunsters Barndom, og de sammendyngede Sirater Tidens ufuldkomne Smag. Saa hemmelighedsfuld og utydelige adskillige af de afbildede Gjenstande end synes at være, ser dog nøgles Betydning öiensynlig. De kneisende Slanger og bedende Mennesker paa det første Horn, den trehovede Menneskegestalt paa det andet, og Menneskeélagtningen paa dem begge, henvise hele Undersögelsen til flige Egne, hvor Slanger bleve tilbedte, trehovede Guder dyrkede og Mennesker bragte dem til Offer. I Landet, hvor disse Horn ere blevne forfærdigede, maae man desuden have kiendt Rytterie og Bueskyden, Sædler og mæskée Speile; Krigerne maae have brugt store Halsringe og smaae Skjolde, thi hvorfor skulde man ellers have villet afbildet alt dette.

Det er naturligt at Oldgrandskeren sammenligner de ubekjendte Mindesmærker med de bekjendte, for ved disse at veiledes til hines Udtolkning. Betragta vi nu Billederne i denne Henseende, vil strax

enhver paa begge Hornene troe at gienkiende Grækernes Centaurer. Vel er det meget mueligt, at flere, langt fra hinanden boende Folk, kunne have sammensat sig slige Fabeldyr, dog har man hidindtil kun fundet dem paa græske og romerske Monumenter a). Det synes end- og som vilde Folkeslægters tøilesløse Indbildningskraft snarere finder Behag i at skabe sig hornede og otteføddede Hestehyrer, end slige Dyrmenesker, der udgøre en passende Gjenstand for den skønne Kunst. Ligeledes er Billedet af Oxen med Menneskehovedet en Forestilling, der ofte forekommer paa græske Mynter, og, saa simpel som det er, just synes at have været særegen for Grækerne og disse Kolonier, maaske og for Phoenicerne. At Egypterne havde deres Anubis og deres Slangebilleder, er bekiendt. Lignende Gestalter fandtes vel hos flere gamle Folkeslægter, men de her afbildede Mennesker med Dyrshoveder og kneisende monstrøse Slinger synes at have saa megen Lighed med ægyptisk og phoenicisk Arbeide, at man ved at see dem, uvilkaarligen bringes til at tænke paa disse Lande.

Det vilde imidlertid være aldeles grundløst, at gjøre Hornene enten til ægyptisk eller græsk Arbeide; thi, foruden de anførte Figurer, findes saa mange andre, der hverken ere ægyptiske eller

a) Dette strider ei mod hvad Bottiger saa skarpsindigen har bemærket (Griechische Vasengemälde: I. B. 53 S. 96. Følg.) om denne Dyrgestalts orientalske Oprindelse. Den fabelagtige Figur paa de persepolitanske Ruiner, er endau ingen Centaur, den blev det først, ved at blandes med thessalske Myther, og anvendes med græsk Smag i de dannelses Kunst.

græske, men hentyde til et, i Kunsten's Historie forresten ubekendt, barbarisk Folk. Stilen, hvori de her afbildede Figurer ere dannede, er den samme, som findes overalt, hvor de tegnende Kunster vove deres tidligste Forsøg. Man maae derfor ei heller, formedelst Lighed i Omrids med enkelte etruske Figurer, troe at Hornene ere blevne forfærdigede i det gamle Italien. Lettest vilde man imidlertid kunne forklare sig denne Blanding af græske, ægyptiske og barbariske Kunstideer, hvis man blev beføiet til at hensætte disse Oldsagers Forfærdigelse i et Land, hvor et barbarisk Folk kunde være bleven bekendt med enkelte af den græske og ægyptiske Kunstes Ideer.

At sligt et Land mindst maatte søges i vort Norden, vil enhver letteligen indrømme, som ei antager Hypotheser, lig dem, at Cimbrer skulde som Cimmerier have hærjet Asien, og Odin være den vidtberøiste Ulysses. Blandt de paa Hornene afbildede Figurer findes desuden intet, af hvad der var eiendommeligt for den odinianske Gudelære. Det er kun en saare fiern Lighed, visse af Billederne have med nogle af Eddas mange Fabler. Derimod ere Slangernes Dyrkelse, Mændene med Dyrehoveder, Dyrene med Menneskehoveder, Centaurerne aldeles fremmede for den nordiske Mythologie. Det sidst fundne Horn har vel en Indskrift, som ved første Öiekast synes brunisk, men uagtet saa mange hundrede Runeskrifter ere blevet læste og forklarede, have de lærdeste Oldgranskere forgievet beskieftiget sig med denne. Den i de nordiske Oldsager saa vel bevandrede Gram har bemærket (b) at Tegnene **M M &** hørte til de

(b) I det før anførte Haandskrift.

engelske Runealfabeter, at ζ η θ vare ganske ubekjendte. Hvordan man end forklarer denne Indskrift, er det ugiørligt af den at bevise Hornenes Færfærdigelse i Norden. Er Indskriften yngre end Støbningen, kunde jo Nordboer have sat deres Lands Skrift paa et fremmed Guldstykke. Er Indskriften samtidig med Støbningen, kunde denne saa meget mindre være skeet i Norden; da man der, paa en Tid Slangar maaskee kunde være blevne dyrkede, og Mennesker almindeligen ofredes, neppe havde Kundskab om at skiære Runer. Der er altsaa intet for Hornenes nordiske Oprindelse, men meget derimod.

Snarere kunde man ansee Britannien for det Land, hvor Hornene ere støbte. Runer vare bekjendte der længe før de Danskes Ankomst. De engelske Runer have mere Lighed med Indskriften end de nordiske. Centaurerne og adskillige af de andre Figurer kunde være Løvninger af romersk Kunst (c). Menneske-Offringerne bleve druidisk Overtroe, hvilken engang just i Britannien havde sit Sæde. Man kunde fremdeles sammenligne Guldhornene med det Elfenbeens med Guldsiratter prydede Horn, som en dansk Fyrste ved Navn Ulph i Knud den Stores Tid skienkede tilligemed en Deel Jord til Kathedralkirken i York, hvor det endnu bevares. Man kunde og anføre det Horn, Knud den Store gav til Familien Pusby, da han forlehnede den med en vigtig Eiendoms. Man kunde endog forklare

(c) En Centaur forekommer endog paa en angelsaxisk Døbeførd. Archæol. Brittan. vol. 2. pl. 9. S. 133. Ligeledes paa nogle saakaldte brittanniske Mynter. Camden Britannia Tab. 27. Pettingal Dissert. upon the Tascia.

Aarsagen, hvorfor disse prægtige Horn bleve støbte, af den saavel hos Danske som samtidige Angelsaxer og senere Normanner herskende Skik, at ledsage Afstaaelsen af Jord-Eiendomme med Overgivelsen af et Horn, som et Symbol eller rettere et Document; der istedet for Skrift skulde gødtgiøre den nye Eiers Adkomst (d). Denne Mening kunde end videre bestyrkes ved den Omstændighed: at Hornet i York har, ligesom Guldhornene, været aabent i begge Ender, at ogsaa paa dette vare Hanker anbragte, hvori det hængte i en gylden Kiede. (e) Men saa stor end Sandsynligheden af Hornenes brittanske Oprindelse kunde forekomme ved første Öiekast, vil den dog igien forsvinde, naar man nøiere undersøger til hvilken Periode i den brittanske Historie deres Forarbeidelse maatte henlægges.

För Romernes Ankomst til Brittannien vare Öens Indvaanere uden Tvivl forvilde, havde för lidet Guld og för stor Uvidenhed i kunstigt Arbeide, til at de enten havde villet eller kunnet forfærdige slige

(d) Ingulfus edit. Oxon. S. 70. Conferebantur primo multa prædia nudo verbo absque scripto vel charta tantum cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera; et plurima tenementa cum calcari, cum strigili, cum arca et nonnulla cum sagittis (Författeren levede i Wilhelm Erobrerens Tid). — Mabillon de re diplom. lib. I. cap. 5. Danis donationem per Scottstrohem facere mos erat etiam tempore Innocentii tertii. Jevnför i Archæol. Brittan. I D. S. 168. Gall upon the ancient danish Horn kept in the cathedral church of York. 3 D. S. 1. Pegge of the Horn as a charter S. 15. on the Pusey Horn S. 15. on the Borstall Horn.

(e) Hornet findes afbildet i Vesta monumenta ælia Societatis antiquaria, Londini, in Fol. vul. I. lib. 2. og i Description of the cathedrals of Caunterbury and York.

Stykker. Man har desuden slet ingen visse Mindesmærker tilbage fra den Tid, ingen gamle brittiske Mynter (f), saare ufuldstændigt Kundskab om Folkenes Sæder og Skikke. Man savner altsaa alle Midler til at bevise noget om slig en Tidsalder. Efterat Romerne havde grundfæstet deres Herredømme i Engeland, er det end mindre rimeligt, at Hornene der kunde være blevne støbte. Arbeidets Stil er ganske forskiellig fra den, som sees paa romerske Monumenter saavel i det første, som i det andet og tredje Aarhundrede. De afbildede Gienstande ere næsten alle aldeles fremmede for romersk Kultur, Smag og Overtroe. Der findes endog druidiske Menneskeoffere forestilte, som vare forbudte af Keiserne og afskyede af alle Romere. Mindst rimeligt er det, at Britterne i det halvandet Aarhundrede, som omtrent forløb fra den Tid, Romerne havde forladt Öen til at det saxiske Heptarkie var bleven grundet, i en Periode, da den offentlige Elendighed var saa stor, da Christendommen var bleven herskende hos dem, skulde have villet forarbejde slige kostbare Stykker, fyldte med afgudiske Forestillinger, hvilke de kristelige Britter nödvendigen maatte ansee for at være dievelske Gestalter.

At Angelsaxerne kunne have forfærdiget disse Horn paa en Tid, da de ei endnu vare kristnede, er vel i og for sig selv mueligt, men heller ikke rimeligt. Ligheden med nogle gamle angelsaxiske og

(f) Det er vist at de gamle Britter havde ingen egen Myndt *Cæsar de Bello gall.* 5, 6. og rimeligt at de gamle Mynter som sees afbildede hos *Camden Britania* lib. 1 og 2. og *Pettingal dissert. upon the Tascia ære galliske.* Ekkel doctrina vet. num. vol. 1., 80.

danske Horn beviser i sig selv intet; thi alle Horn maae jo i Figuren ligne hinanden; og Hornenes Brug er saa naturlig, at den findes hos de allerfleste Folkeslag. Druidisk Overtroe var vist nok formedelst Kristendommen udryddet af Britannien længe før Angelsaxernes Ankomst. Neppé kan man heller antage, at Druider skulde igien være komne over til Britannien ved de ny Erobrere, da der aldeles ingen Spor findes til slige Druider. Den druidiske Lære kunde neppé bestaae ved Siden af Odins Dyrkelse. I Norden kiendte man intet til den, og det er saare uvist om den nogensinde har været udbredt i Germanien. Grundene, der hidtil have været anførte for denne Hypothese, indskrænke sig til Etymologier over nogle Egnes og Byers Navne. Angelsaxerne siges desuden udtrykkeligen at have havt den odinianske Religion, til hvis Myther der ingen Spor findes paa Hornet; men derimod Billeder, der hentyde paa en ganske forskiellig Overtroe. De paa det ene Horn indgravede Skrifte tegn have vel nogen Lighed med de angelsaxiske Runealfabeter, dog tilstaaer Gram selv at han ikke har kunnet finde Tegnene blandt de engelske Runer. Vi have endelig fra den angelsaxiske Periode Myn- ter, Tegninger, Steenmonumenter tilbage, men alle disse vise os et Folk, hvis Smag og Stil i de tegnende Kunster, hvis Vaaben og Klædedragt var ganske forskiellig fra de Gestalter, som bemærkes paa de her omtalte Oldsager.

Vilde man tro de irske Oldgranskeres Forsikringer om deres Födelslands gamle Herlighed, dets Rigdom og dets Alfabeter, kunde man fristes til at ansee disse Kostbarheder for en Levning af det rige

Bytte Ostmannerne havde hjemført. Det blev let at opdage Lighed mellem Hornets Indskrift og enkelte Bogstaver i et af de saakaldte Ogumalfabeter (g). Med Vallantei betragtede man da Irerne som en phoenicisk Koloni, og naar man saa efter adskillige irske Antiquarers Sædvane kaldte de orientalske Dialekter til Hielp, blev det ikke vanskeligt at give Indskriften en Betydning. Kun Skade at den sundere Kritik vilde blotte Ogumalfabetets senere Oprindelse (h), visv hvorsaaare lidet man veed om Irlands gamle Sprog og Tilstand, og hvorledes den hele Undersøgelse ikkun vilde henføre os til et cimmerisk Mærke.

Ligesaa lidet Lys vilde de slaviske Oldsager kunde give, hvis man blandt Venderne vilde søge disse Horn. Rigtig nok kunde denne Hypothese understøttes med flere Grunde, end de Professor Ernst i ovenanførte Brev har fremfat. Man kunde beraabe sig paa den af Professor Thunman saa heldigen forklarede gamle preussiske Indskrift paa en Fanø, som Korsherterne havde erobret, hvor nogle Bogstaver have Lighed med Hornets (i). De obotritiske eller snarere rhetranske Oldsager kunde sammenlignes, og af dem bevises Muligheden at enkelte græske og romerske Kunstideer kunde tilhigemed de barbariske afbildes af den xendiske Kunstner. I Dyr menneskene paa det ene

(g) Lednich Antiquities of Ireland Dublin 1790, 4. pl. 8. til S. 87.

(h) Lednich Kap. 4.

(i) Thunmans Untersuchungen über die alte Geschichte einiger nordischen Völker. Berlin 1772. in 8vo.

Horn kunde man tro at gienkiende Radegasts og Podagas med Dyrhoveder forsynede Billeder (k). Men alt dette vilde dog tiene til en saare usikker Veiledning. De fleste af den preussiske Indskrifts Bogstaver ere forskellige fra Hornets (l). De fundne Oldsager ere i en ganske anden Stil, og det er i sig selv lidet rimeligt, at disse Klenodier først efter Arkonas Erobring skulde være blevene nedgravede under en Valdemars Regering; og end mindre rimeligt, at Venderne skulde før den Tid, hos et fremmet Folk, oftest deres Fiender, og andre Guders Dyrkere, have nedgravet deres Templers Skatte.

Lighed i Skriftegn kunde bringe os til at henføre Hornene til langt fiernere Egne. Midt i Siberien har man fundet Obelisker og Billedstøtter af Sten med udgravede Skriftegn, hvoraf adskillige have samme Dannelse som Hornets (m). Disse Stene ere ikke reiste af disse Egnens nærværende Beboere. De tilhøre et ældgammelt mongolisk Folk, som maae have været rigt paa Guld. I mere end hundrede Aar have disse Landes nærværende Beboere reist ud i hele Karavaner for at plyndre Gravenes Rigdom, og de fundne Guldsager have rigeligen belønnet deres Møje (n). Alle Guldminerne paa den

(k) Masch Alterthumer der Obotriten S. 58. 68.

(l) Thunman har flere Steder i anførte Afhandling troet at finde Lighed mellem disse Bogstaver hvor der ingen var.

(m) Strahlenberg nordostliche Theil von Europa und Asia S. 409, 412. Tavle 5. II. 1a. Maria Guthrie a tour through the Taurida p. 456. Meiners commentatio de antiqvis monumentis in Siberia australi i Comment. Goetting vol. 13.

(n) Strahlenberg S. 356, 59.

Altiske Biergstækning befindes at have været forðum drevne, og det af et Folk, der ikke kiendte Iernets Brug (o). Disse Folkeslag have havt trøhovede Afgudsbilleder (p). I deres Grave har man fundet Figurer, der siges at ligne Minotaurus (q), gyldne Halsringe (r), smaa støbte Billeder af Elsdyr, Reener, Hiorte, Stenbukke, vilde Faar, bestemte til at paaslaaes som Sirater (s). De mongolske Stammers Vildhed gjør det troligt at de have offret Mennesker. Rytterne og Bueskytterne udgjorde deres Krigsmagts Styrke. Alt dette passer saare vel med hvad der paa Hornene findes afbildet.

At mongolske Skatte virkelig ere komne til Norden, kunde bevises af de paa Bornholm fundne smaae Guldplader, udskaarne som Idoler, der skulde være de samme som de der opgraves i Mængde af de tartariske Gravsteder (t). Et gammelt Sagn, som i Bosesaga (u) er bleven bearbejdet, lader endog tvende dierve Fostbrødre drage paa Eventyr til Biarmeland for der at røve et gyldent Klenodie fra Jomalas rige Tempel. Man kunde maaskee i en af Guldhornene troe at finde hñn Guldskaal, som Bose gav i Mandebod, og følgelig i et af de afbildede Uhyrer finde Jomalas eget Billede.

(o) Pallas Reisen 2, 509. Meiners anf. Sted S. 59.

(p) Strahlenberg S. 85.

(q) Strahlenberg S. 317.

(r) Pallas Reisen 1, 218.

(s) Pallas Reisen 2, 575.

(t) Sammesteds.

(u) Herrauds og Bose-Saga, udgivet af Verelius 1666. Upsala.

Alligevel er alt dette kun en lös Hypothese, bygget paa lutter Gissninger. Lighed mellem enkelte Bogstaver findes næsten i alle gamle Alfabeter, især hvis de ere udhugne i Steen, hvor fri Træk ikke kunne giøres. Om disse mongolske Folkeslags Guder, Sæder og Skikke vides intet. Selv af de der opgravede Oldsager er endnu kun lidet bekiendtgjort (*r*), og dette lidet viser en ganske anden Klæde-drugt, en anden Smag i Metalarbeide, end hvad Hornene antyde. Endelig er Herrauds og Bosesaga saare utilforladelig; især er vist nok alt det opdigtet, som fortælles om Jomalas Tempel.

Maaskee vilde nogen, trettet af disse frugtesløse Forsøg, erklære Hornenes forunderlige Gestalter kun at være frembragte efter en Guldsmeds Indfald, som engang, langt henne i Middelalderen, i et kristen Land, kunde ved disse Slinger, Uhyrer og Snirkler alene have villet hylde Tidsalderens groteske Smag, der ligesaavel i de dannede som talende Kunster fandt meest Behag i det Eventyrlige. Herved blev rigtig nok hele Undersøgelsen endt, men neppe paa

(*r*) Det vigtigste maae uidentivt søges i Archæol. Brittan. vol. 2. S. 222. og i Maria Guthrie's tour through the Taurida. London 1802. S. 406-415. De i sidst anførte Skrift afbildede 6 qvindelige Figurer, ere vist nok langt ældre end Graven der beskrives i den brittiske Archæologie, men de ligne Hornets Figurer ei mere, end alle slet udarbejdede Figurer maae lighe hinanden. I Pallas Reiter findes saare lidet. Leon de Waxel recueil de quelques antiquités trouvées sur les bords de la mer noire. Berlin 1804, angaaer for det meste græske og romerske Indskrifter og Basreliefs. Der meddeles kun nogle faa barbariske Mynter. I Göttinger Anzeigen for 1803. S. 81. loves et lærdt Skrift fra Hofraad Köhler, om nogle i Permien fundne Oldsager, hvilket maaskee vil bringe mere Lys den mongolske Kunsthistorie.

nogen tilfredsstillende Maade. Simpelheden af de ophævede Figurer er gandske modsat den Yppighed, der pleier at herske i en barbarisk Smags fantastiske Billeder. Ligheden mellem begge Hornene synes allerede at antyde, at de afbildede Former vare ei ganske vilkaarlige. Indskriftens Beskaffenhed sætter disse Stykkers Forfærdigelse høiere op i Tiden og Menneskeoffringerne forbyde os at tænke paa et kristen Land. Den med gamle Mindesmærkers Udtolkning fortroligere Forsker vilde vist hellere tilstaae egen Uvidenhed, end indrømme det Betydningsløse af saadant Arbeide.

Saalænge man derfor ikke kan finde et Folk, hvis Alfabet havde en fuldkommen Lighed med de paa det ene Horn afbildede Skrifttegn; et Folk, som boede i et Land, hvor slige gyldne Klenodier let kunde forfærdiges, hvor slig en Blanding af græske, ægyptiske, barbariske Kunstideer kunde finde Sted; hvis Sæder og Skikke, Kultur og Religion kunde i Følge uforkastelige Mindesmærker bevises at stemme overeens med Hornenes forskellige Figurer; saalænge vil man ikkun være istand til at fremføre grundløse Gisninger om disse Oldsagers Oprindelse og Betydning. Hvis derimod saadant et Folk kunde angives, synes Mørket at maatte forsvinde, der hidtil haver hindret disse Oldsagers grundede Fortolkning. Forfatteren af nærværende Forsøg troer at have fundet dette Folk. Det udgiorde en Deel af Spaniens gamle Beboere, de i Historien ikke ubekjendte *Celtiberer*.

Der opgraves i Spanien gamle Mynter, der have Indskrifter ikke ulige vore nordiske Runer; Præget ligner i øvrigt det paa de græske

og romerske Stæders Mynter, og undertiden er den barbariske Indskrift ledsaget af en latinsk. Myntkienderne have i lang Tid været enige i at disse Penge vare slagne af Spaniens gamle Beboere, Turditanerne og Celtibererne, i hvis Egne de fornemmeligen bleve opgravede, og at de maatte henføres til den Periode, da enten Romerne endnu ikke vare blevne Spaniens Herrer, eller det romerske Herredømme ei endnu havde fortrængt det gamle Sprog. Man vidste og at disse Folks Alfabet maatte enten nedstamme fra det gamle Joniske, eller det Phoeniciske, eller være en Blanding af begge. Alligevel kunde man ei læse den gamle spanske Skrift, og Mynterne, hvorpaa den fandtes, kom til at udgiøre en egen Klasse, der udmærkedes ved Navnet: de ubekjendte Mynter (medallas desconocidas).

Ikke faa Myntelskere spildte Tid og Möie paa disses Forklaring. L. J. Velasquez troede tilsidst at have fundet Nøglen, men hans lærde Skrift (x) tilfredsstillede ei. De senere spanske Myntgrandskere undgik omhyggeligen den Klippe, hvorpaa de saae, at deres Forgængere havde strandet. Endeligen lykkedes det for den lærde Sproggrandsker og Myntkiender, Professor Tychsen i Rostok, ved Hielp af nummi bilingves, og formedelst saare heldige Combinationer at opdage det celtiberiske Alfabet. Med Professor Tychsens Tilladelse er hans Manuskript her bleven benyttet. I den hosföiede Tavle meddeles Resultatet af hans Undersøgelser; Grundene for samme maae søges i Afhandlingen selv, der alt er bleven indleveret til Videnskabernes

(x) *Ensayo sobre los Alfabetos de las letras desconocidas.* Madrid 1759. 4to.

Selskab i Stockholm for at vörde indrykket i dets lærde Samlinger. Ligheden mellem de celtiberiske Bogstaver og Hornets Skriftegn er öiensynlig, og paa nogle ubetydelige Undtagelser nær, fuldkommen.

Denne celtiberiske Indskrift giver os et fast Punkt, fra hvilket vi kunne gaae ud, men det er dog langt fra ikke den eneste Grund, hvorpaa Sætningen om Hornenes celtiberiske Oprindelse kan bygges. Ikke blot Indskrift, men og alle andre Omstændigheder passe nöie paa denne Deel af det gamle Spanien.

I Celtiberernes Egne maatte der være Overflödighed paa de ædle Metaller. Mod den söndre Grændse fandtes de rige Guldminer i Oretanien og Bastitanien (*γ*); mod Norden den pyrenæiske Biergstrækning, hvis kostelige Metaller længe havde beriget de paa Kysterne handlende Phoenicer (*z*). Strabo bemærker udtrykkeligen, at Guld og Sölv fandtes over hele Spanien (*a*).

Ibererne, Landets ældre Indvaanere, beskrives saa vilde, at de ei engang kiendte Brugen af de Metaller, hvilke deres Klipper indeholdt i saa stor Overflödighed (*b*); det borgerlige Selskab var hos dem endnu i sin Barndom. Adskildte i mange smaae Stammer, som be-

(*γ*) Strabo, 3 B. 4 Kap. S. 419. Siebenkess Udgave.

(*z*) Diödar Siculus, 5 Bog 35 Kap. S. 558. Wesseling's Udg.

(*a*) Strabo, 3 Bog 2 Kap. S. 389.

(*b*) Diödar Siculus, 5 Bog. Kap. 35. S. 558.

Krigede hinanden ved bestandige Røverier, vare de for svage til at giøre en fremmed Fiende Modstand (c). Celtiske Stammer, som kom over Pyrenæerne, kunde derfor snart baade ved Krige og ved Forbund, vinde Boliger mellem de gamle Indvaanere (d), og ved denne Førelse, som vilde blive Spaniens mægtigste Folk. Navnet Celtiberer råber allerede, hvad adskillige gamle Skribenters bevidne, at det er af disse Folks Sæder og Skikke, ikke ganske fortrængte det andet, men at de blandedes med hinanden (e). Man er altsaa beføiet til at overføre paa Celtibererne en Deel af hvad der fortælles om Vedrægter og Forsatning i det celtiske Gallien.

Paa Spaniens sydlige og østlige Kyster havde Phœnicer og Karthagensere et allene giennem Aarhundrede drevet Handel, men og paa mange Steder stiftet blomstrende Kolonier. Det viste sig i de puniske Krige, hvor megen Indflydelse Karthagerne havde vundet. Ogsaa Grækerne havde længe handlet paa Spaniens Kyster, og der anlagt Plantestæder (f). Især havde Massilienserne bygget Emporie og flere Byer henimod Celtiberiens nordøstlige Grændse (g). Derved

(c) Strabo, 3 Bog 4 Kap. S. 425.

(d) Diodor Siculus 5 Bog. Kap. 55. S. 556. Strabo anf. Sted: Schoepflin vindiciæ Celticæ §. 49.

(e) Diodor Siculus anf. St. Lucan 4 Bog. g-10 V. Silina Italica 3. Bog. 140 V.

(f) Græske Mindesmærker i Spanien omtales hos Strabo 3 Bog 2 Kap. S. 400. Kap. 4. S. 420.

(g) Strabo, 3 Bog, 4 Kap. S. 428, 424.

havde de, efter Strabos udtrykkelige Vidnesbyrd, lært Spaniens Indvaanere at dyrke Guderne paa Grækernes Viis (*h*).

Det bliver nu begribeligt, at phoeniciske og græske Ideer kunne findes hos en ældgammel spansk Nation, og at Celtibererne virkeligen have lært meget af de fremmede Kolonister, derom vidner allerede deres Alfabet.

Dog vedligeholdt Celtibererne langt længere den gamle Tænkemaade end Turditanerne, og alle Kysternes Beboere. Endog efterat de i mange Aar havde kriget med Romerne, var deres Kultur endnu saa lidet, at de ikke havde ordentlige Byer, men boede adspredte i større og mindre Flekker (*i*). Qvinderne maatte dyrke Jorden, medens Mændene gik paa Streiferier (*k*). Om Renlighed samt Velanstændighed i Adfærd havde de deres aldeles særegne Begreber. (*l*). Deres Vildhed, Haardførhed og Sædvane ved idelige Streiferier at udtrække Krigen, gjorde det saare vanskeligt for Romerne ganske at

(*h*) Strabo, 4 Bog 1 Kap. S. 12.

(*i*) Strabo, 5 B. 4 Kap. S. 456.

(*k*) Strabo, 5 B. 4 Kap. S. 440. Justinus 44 B. 3 Kap.

(*l*) Diodorus, 5 B. 35 Kap. 357 S. — Strabo 5 B. S. 456. Catull. 39, v. 17-19.

. Celtiberia in terra

quod quisque minxit, hoc solet sibi mane

Dentem atque russam defricare gingivam.

Livius, 40 B. 47 K.

undertvinge dem (*m*). I 20 Aar vedvarede den celtiberiske Krig (*n*), og det var kun fire tusinde Celtiberer, som i det ubefæstede Numantia vovede at trodsæ Rom (*o*).

Aarsagen til denne Forskiel mellem Celtibererne og Turditanien samt Bætikas ved phoenicisk Kultur dannede Beboere maae uden Tvivl søges, deels i hines større Fiernhed fra de ældste og meest blomstrende Kolonier, deels i deres biergige og ufrugtbare Lands naturlige Beskaffenhed, deels i de ældre Indvaaneres Blanding med de celtiske Stammer. Saaledes bliver det forklarligt, at, hos et Folk, som længe havde staaet i Forbindelse med Græker og Phoenicer, de dannende Kunster kunde være i den Barndom, som Guldhornene røbe.

Adskillige spanske Forfattere, som vilde hævde deres Fædrelands Rettroenhed endog i de ældste Tider, have paastaaet efter Augustin (*p*), at rene religiøse Begreber, Levninger af Stambædernes Troe, havde været herskende i Landet, indtil Phoenicer og Græker indførte deres Guder. Men at et Folk, saa lidet dannet, ei skulde have tilbedet Afguder, men kun en eneste Gud, vilde stride mod alt, hvad vi vide om de religiøse Meningers Oprindelse og Fremgang. Augustins Formening har om saa gamle Begivenheder kun saare liden

(*m*) Strabo, 4 B. 4 K. S. 56. Diodor. 5 B. 33 K. S. 556.

(*n*) Strabo, 3 B. 4 K. S. 434.

(*o*) Florus de bello Numantino.

(*p*) Augustin de civitate Dei, 8 B. 9 Kap.

Vægt. . . . Man anfører vel Strabos Vidnesbyrd; dog denne fortæller kun (9) at Celtibererne og deres nordlige Naboer paakalder om Natten i Fuldmaane, uden for deres Dørre, under Dandsen og Støien; en vis unævnt Gud; dette synes kun at hentyde til Druidernes Sædvaner: at fortie deres Lære, og ved Maanens Skin at udøve de fleste Ceremonier. . . . Der kan da ikke være noget, som hindrer os fra at antage: at de gamle Iberers Gudsdyrkelse har, som alle vilde Nationers, begyndt fra den grove Fetissisme, at de have tilbødt Floder, Træer, udmærkede Dyr f. Ex. Slanger; og at deres Forestillinger siden ved fremmede Stammers og Koloniers Ankomst ere blevne noget mere dannede.

De celtiske Stammers Indvandring maae især have havt Indflydelse paa Celtiberiens Religion. Det bliver høist rimeligt, at Celterne allerede dengang havde Druider. Da Galliens Sæder blev Grækere og Romere bekendte, var denne Kastes Anseelse saa stor, at den vist i flere Aarhundrede maae være bleven forberedt. Men naar et Folk, som har en ordnet og mægtig Præstestand, forener sig med et andet, som ingen har, pleier altid de Førstes religiøse Begreber at fortrænge de Sidstes. Man har da Grund til at vente adskillige druidiske Skikke i Celtiberien, og til at formode, at, i det de celtiske Præsters Magt hævdede de gamle Vedtægter, kun saadanne græske og phoeniciske Forestillinger tilstodes Adgang; som kunde beqvemt lade sig forene med den gamle Overtroe.

(9) 3 B. 4 Kap. S. 433.

Det vilde være for vidtløftigt og det egentlige Æmne uvedkommende, her at udvikle Celternes Religion og Druidernes Lære; de Nyeres Undersøgelser over Religionernes Historie synes at vise: at ogsaa Celterne have begyndt deres Dyrkelse med at tilbede i Flæng hver en synlig Gienstand, der vakte Frygt eller Haab, Sorg eller Glæde; at siden enkelt, mere udmærkede Naturting, Solen, Maanen, Egetræet fortrinligen bleve ærede; at man derpaa skielnede det Guddommelige i disse Gienstande fra Gienstandene selv, og nu tilbad himmelske Magter i menneskelige Skikkelser; at endeligen Tanken om en øverste almegetig Verdens Begierer, enten ingensinde eller ikkun saare dunkelt og, ligesom hos Homer, forbundet med mange Modsigelser, har kunnet finde Sted. Saa meget bliver altid vist: at de troeværdigste blandt de gamle Skrikkere tillægge de galliske Celter en eiendommelig Gudelære; at man i Frankrig og Spanien har ligesaavel som i Tydsland fundet Billeder og Navne paa Guddomme, der hverken vare romerske eller græske.

Neppe have Celternes Druider enten indført eller selv besiddet renere Religionsbegreber. De ansaaes for Gudernes Fortrolige, Sandsigere, Troldmænd, Lærere for de Unge, og Dommere over de Gamle. De vare altsaa, ligesom mange andre Folkeslags Geistlige, baade Jongleurs og Præster. Kun med Hensyn paa deres uvidende Landsmænd kunde de ansees for Lærde, ikke paa nogen Maade liges med Roms eller Grækenlands Filosofer. Deres Udødeligheds Lære bestod neppe i andet, end i den Troe, der var fælles for de fleste nordiske Nationer i Evropa, og som endnu findes hos Nordin-

dianerne: at Menneskene komme ved Døden til et andet Land, hvor de fortsætte deres sædvanlige Sysler. Druidernes Filosofemer om Verdens Oprindelse og Undergang vare vel neppe stort bedre, end Hesiods Kosmogonie og Eddaernes Fabler. Det bliver da saare rimeligt, at Celtibererne have, som de fleste andre halvvilde Nationer, forestillet sig Guderne under Menneskers, Byrs og Uhyrers Skikkelser.

Det er bekjendt at Menneskeofringer vare almindelige i hele Gallien, og udgjorde en væsentlig Deel af Druidernes religiøse Skikke (r). Endnu under Keiserne vedvarede denne Grusomhed. Druiderne udstode hellere haarde Forfølgelser, end de vilde ophøre ved Menneskers Blod at forsoné Guderne. Det var naturligt, at celtiske Stammer medbragte denne Skik til Spanien, hvor de vilde Iberers Tænkemaade neppe kunde bidrage til dens Afskaffelse. Adskillige af de omgrendsende Folkeslag havde den samme Skik. Lusitanerne pleiede, endog længe efterat fremmed Kultur havde forfinet Kystbeboernes Sæder, at ofre deres Fanger til Krigens Gud, for at spaae af Indvoldene og Blødet (s). Ligeledes vare disse Ofringer her-

(r) Cicero pro Fontejo cap. 10. Lucan lib. 1. v. 446. lib. 3. v. 404. Strabo lib. 4. cap. 4. S. 61. — Diodor lib. 5. cap. 51. S. 354. — Pompon. Mela, lib. 3. cap. 2. — Plin. hist. nat. lib. 30. cap. 4. lib. 7. cap. 2. lib. 30. cap. 1. — Sveton in Claudio cap. 25. Varro hos Augustin de civitate Dei lib. 17. cap. 19. — Plutarch de superstitione mod Enden.

(s) Strabo 3 lib. 5 cap. S. 415.

skende hos Phoenicer (t), Karthaginenser (u) og Massiliens gamle Beboere (v); just de fremmede Folkeslag, som ved deres talrige Plantesteder havde Indflydelse paa Spanierne Sæder. I Gades var denne Grusomhed bleven til en Vedtægt, som vedvarede endnu nogen Tid efterat Romerne vare blevene Herrer (x). Da nu Strabo paastaaer (y), at Celtibererne, førend de bleve undertvungne af Romerne, udgjorde det vildeste og umenneskeligste Folk i hele Spanien; da Diodor (z) just nævner deres Grusomhed mod Misdædere og Fiender, og derved synes at sigte til disse Ofringer: kan man vel antage, at, hvad Dionys fra Halikarnas fortæller om de vestlige Nationers Skikke at ofre Mennesker (a), ogsaa gælder om Celtibererne. Saaledes blive de paa Hornene afbildede Menneskeoffer et nyt Bidrag til at grundfæste den antagne Hypothese.

Fremdeles ere de tvende med Skiold og Sværd bevæbnede Personer, som vise sig i den første Ring paa det sidst fundne Horn ganske i celtiberisk Dragt. I den ene Haand holde de smaa Skiolde, lig

(t) Euseb. præpar. Evang. 4 B. 16 cap. ed. Colon. Porphyrius de abstinentia 2 B. 56 K. S. 202. ed. Rhoer. Curtius 4 B. 3 Kap.

(u) Diodorus Siculus 20 B. 14 Kap. S. 415. — 65 Kap. S. 454. Justinus 17 B. 6 Kap. — Flere Steder hos Hendreich de Carthaginensium republica S. 180-194.

(v) Servii Noter til Æneiden, 3 B. 56 v.

(x) Cicero pro Balbo cap. 19.

(y) Strabo 3 B. 2 Kap. mod Enden.

(z) Diodorus 5 B. 34 Kap. S. 357.

(a) Antiquit. 1 B. 4 Kap.

dem, der findes ved spanske Trophæer paa konsulariske Mynter (b) samt paa enkelte celtiberiske, og som Strabo (c), Livius (d), Diodor (e) tillægge de spanske Krigere. I den anden Haand have de vel ikke disse korte Sværde, hvormed de øvrige Spanier udmærkede sig (f), men den længere, tvesæggede, galliske Kaarde (g). Det var naturligt, at de i meget bibeholdt deres celtiske Vedtægter. Om Halsen have de, ligesom de galliske Celter (h) og adskillige af Billederne paa de celtiberiske Mynter (i) tykke Guldkæder. Paa Hovedet bære disse tilligemed de fleste andre paa samme Horn afbildede Mænd, et Slags runde Hielme uden Fierbusk ligesom Dioskurernes. Just med dette Slags Hielme findes ofte Rysterne paa celtiberiske Mynter (k).

Den korte med et Belte sammentrukne Dragt, der bemærkes paa adskillige af samme Horns Figurer, passer med de paa Mynterne afbildede Rytterses Dragt og de galliske Celters bekjendte Sagum, der

(b) See 3 Tavle No. 4.

(c) Strabo 3 B. 4 Kap. S. 436. — 3 Kap. S. 42.

(d) Livius 21 Bog 27 Kap.

(e) Diodor 5 Bog 53 Kap.

(f) Livius 22 B. 46 Kap.

(g) Montfaucon Ant. expl. vol. 4 part. 2 sidst pl.

(h) Diodor 5 B. 27 Kap. S. 351. Strabo 4 B. 4 Kap. S. 60.

(i) 5die Tavle 1, 2, 8.

(k) 5die Tavle 2, 3. Flere Exempler findes hos Florez medalles di las colonias de Espanna paa Mynterne af Bilbilis vol. 1. Tab. 4, 19. af Herda vol. 3, tab. 62, 12.

i Følge Appians Vidnesbyrd ogsaa almindeligen brugtes af Celtibererne (1).

Det spanske paa 4de Mynt paa 3die Tavle afbildede Sværd ligner aldeles det, som Menneskeofreren paa det først fundne Horns 3die Ring har i Haanden. Det krumme Sværd, som det ene Dyrspanske holder sammesteds, er uden Tvivl af samme Slags, som den celtiberiske Rytters paa Mynten 2 paa tredie Tavle. Den egentlige spanske Dolk findes paa sidste Horns 5te Ring og første Horns anden Ring.

Alle de menneskelige Figurer forestilles uden Kiønsdele, hvilket neppe er skeet formedelst Formstøbernes Skiödeslöshed; thi paa Dyrfigurerne findes disse omhyggøeligen antydede. Snarere maatte dette forklares som en eengang vedtagen Skik, hvilket Oldforskerne ogsaa have bemærket ofte at iagttages ved Afbildningen af celtiske Gudomme (m). Det er uvist, om Aarsagen til denne Skik maae söges i en Slags Velanstændighed, eller i Lyst til at beholde noget af den raare Fortids Kunstforestillinger, eller i nogen mystisk Betydning.

At endelig just de Dyr, som af Phoenicer, Spanier, Galler bleve betragtede med overtroisk Ærbödighed, og undertiden fremstillet

(1) De bellis Hispanicis pag. 469 edit Tollii.

(m) Gaylus recueil d'antiquités vol. 3. p. 325. Martin Religion des Gaulois vol. 1. pag. 338-341.

som disse Folks Symboler: Slangen, Fisken, Duen, Kaninen, Svinet og Hesten her forefindes; at desuden ikke allene Menneskeofre, men og de andre bekiendte Gienstande for Druidernes Overtroe, Slangeægget og adskillige magiske Urter her kunne gienkiendes, skal i det følgende vises, naar vi særskildt skulle giennemgaae ethvert af Hornenes Billeder.

GULDHORNENES OPRINDELIGE BESTEMMELSE, INDSKRIFTENS OG FIGURERNES FORTOLKNING.

Udhulede Horn brugtes i Oldtiden paa de forskjelligste Maader, baade paa Kamppladsen og ved Drikkebordet, baade af Jægere og af Præster, ogsaa til Troldom, paa Thinget og til Musik. Disse Oldsagers bløtte Figur kan da ikke nøiagtigen veilede os til at finde deres Bestemmelse. Det først fundne Horn var aabent i begge Ender, og at det aldrig havde været lukket, sluttet med stor Sandsynlighed, da den smalle Ende befandtes ganske glat og ubeskadiget. Om det andet Horns hele Figur kan ei dømmes med Vished, da det ei blev fundet heelt. Man kan imidlertid forudsætte med Rimelighed, at det svarede til det første i Form, eftersom det lignede det i Udsiring og Arbejde. Heraf følger, at disse Horn, fordi de vare aabne, ei kunne have været brugte som Drikkehorn.

Deres Vægt, deres Værdie, deres mange Sirater forbyde os at gjøre dem enten til Jægerhorn eller til almindelige Basuner, hvorved

Folket sammenkaldtes til Kamp og til Rettergang. Mueligen kunde vel en pragtelsskende Fyrste have brugt dem som Krigsbasuner, men man har bemærket, at Guldet er næst Bly det af alle Metaller, som mindst passer til at være Talerör. Hornenes hele Beskaffenhed, de paaloddede og paahæftede Sirater, de löse Ringe, som udgiorde den yderste Beklädning, som kunde dreies rundt og letteligen skydes ind i hinanden, de Guldkiæder, hvori de öngang havde været ophængte, synes at vidne: at deres Bestemmelse var ikke at blive meget brugte, mindst i et Feldtslags Tummel, hvor desuden Celtiberernes Krigs-sange eller maaskee rettere deres rædsom vilde Krigsskrig (a) maatte have hindret Hornets finere Klang fra at lyde.

Overalt naar man finder et kostbart Kunststykke fra Oldtiden, hvis Figur og Indskrift ikke viser dets Bestemmelse, som maae være bleven forfærdiget hos et udarnet Folk, som først efter mange Omvektninger kan være kommet til Stedet, hvor det opdagedes, er der altid overvægtig Sandsynlighed for, at det engang har været bestemt til heiligt Brug. Alle gamle Nationer pleiede at heilige deres dyrebareste Klenodier til Gudernes Templer, og undertiden, endog förenän de havde vidst at forskaffe sig selv Livets Beqvemmeligheder, pönsede de paa at udfinde heel kunstige Smykker for de Billeder, der vare Gienstande for deres Tilbedelse. Templernes Skatte pleiede bedst at Levares, ofte paa utilgiengelige Steder, og beskyttede af Tidens

(a) Diodor. 5 B. 34 Kap. S. 357.

Overtroe kunde disse derfor lettest undgaae Tidens Ödelæggelser og Menneskenes Ranelyst.

Ogsaa Celtibererne yttrede paa denne Maade Ærefrygt for deres Guder. I det mindste fortæller Strabo og Diodor (b) om de tilgrændsende galliske Celter: hvorledes det var forunderligt at see den Mængde forarbejdet og uforarbejdet Guld, der laae rundt omkring i dette Folks Templer, og som de, uagtet deres Gierrighed, ikke vovede at röre. Undertiden blev endog Guld og Sölv nedkastet i hellige Damme, og laae uantastet. Deres beröimte Templer prangede med prægtige Gaver, især med gyldne Drikkekar, der brugtes ved Höitider, og hvortil undertiden de overvundne Fienders Hierneskiller bleve bestemte. (c)

Da nu nogle af de afbildede Figurer synes ei utydeligen at antyde afgudiske Billeder og Skikke, er det rimeligst at antage, at disse Guldhorn ere blevne skienkede af celtiberiske Nationer, Fyrster eller Byer, til et Tempel eller Offersted, helliget een eller flere Gudomme, og det paa en Tid, da Romerne enten ikke vare Spaniens Herrer, eller ikke endnu havde virket betydeligen paa Spaniernes Kultur. Enten man nu antager, at dette gyldne donarium skulde forestille et virkeligt Krigshorn, et Jægerhorn, et Drikkehorn, eller det skulde pryde et Afgudsbillede, eller bruges ved en höitidelig Of-

(b) Strabo 4 B. 1 Kap. S. 33-34. Diodor 5 B. 27 Kap. S. 351.

(c) Livius 23 B. 211 cap.

ring, eller hænge til Sirat midt i Templet, er ligegyldigt i Henseende til Henseende til Billedets Udtolkning, som nu stedse maae skee med Hensyn til Celtiberernes religiöse Begreber.

Læseren vente imidlertid ikke her nogen aldeles fuldstændig Udtolkning af ethvert enkelt af Hornets Billeder. Slig Fuldstændighed i Forklaring vilde sielden kunne finde Sted ved et nogenledes sammensat græskt eller romerskt Mindesmærke, hvort dog saamange lignende Monumenter giensidigen oplyse hinanden; meget mindre vil den kunne ventes ved disse Oldsager, der næsten udgiøre de eneste Levninger af et heelt Folks dannende Kunster. Vil man, uden at være veiledet enten af gamle Mindesmærker eller af Oldtidens Forfattere, udtolke efter Gisning, bliver det hele idel Drømmeri. Det er ligesaa vel ved Oldsagers Grandskning som ved Filosofiens Studium et nødvendigt Middel for at undgaae Vildfarelser, at erkiende Grændserne for sin Kundskab.

I Almindelighed kan man siges at forstaae et Kunstværk, naar man fatter den Hensigt, i hvilken Kunstneren dannede det, og den Betydning, han gav det. Men selv i den gode Smags blomstrende Perioder findes der ikke mange Kunstnere, der forstaae at give alle en Kompositions enkelte Dele bestemt Betydning, eller at frembringe Eenhed ved disses giensidige Forhold. Ofte henkastes adskilligt som Udfyldning, eller som Sirat; ofte glemmes det Hele over de enkelte Dele. Jo mindre Kunstnerens Smag er dannet, jo hyppigere pleier slig Mangel paa ledende Ideer, slig Overflödighed af betydningsløse

Sirater at blive fundet. Raade för den gode Smag endnu var bleven formødet, og efterat den igien fordærvedes, yndede man det Brogede i Farver, det Dövende i Toner, og i de tegnende Kunster en forvirret Mangfoldighed. Kunstværker fra slige Perioder kunne derfor kun da rigtigen blive fattede, naar man erindrer sig, hvormeget betydningsløst de rimeligvis maae indeholde. Da nu Omridsene af Hornets Figurer strax tilkiendegive den Tidsalders Barbari, i hvilken de bleve forfærdigede; kunne vi alt forud vente, her at finde Mangel paa Enhed i Anlægget og Mængde af overflödige Sirater i Udförelsen. Et flygtigt Öiekast paa Afbildningen vil snart gjøre denne Formødning til Vished. Man bemærker paa begge Hornene en Mængde af Snirkler, Stierner, virkelige og fantastiske Dyrfigurer, der ere antydede med Prikker, for at betegne at de have været indgravede og derved skille dem fra de andre ophævede Figurer. Mange af de indgravede Figurer ligne aldeles almindelige Sirater. De findes i stor Overflödighed anbragte paa alle Ringene. Den samme Förestilling gientages saare ofte, men ingen menneskelig Gestalt findes iblandt dem. De omringe paa alle Sider de ophævede Figurer, og synes just at tiene disse til Indfatning, uden derfor at sættes i nogen Forbindelse eller grupperes med dem; da de tvertimod ofte enten ganske eller tildeels bedækkes af hine. Det synes altsaa klart; at disse indgravede Figurer ikke maae blandes med de ophævede; at mange af dem ikke have nogen vis bestemt Betydning; men at de, ligesom Lövværk eller Arabesker, skulde kun tiene til at udfylde det Rum, som de ophævede Figurer lod være ledigt.

Men i det nærværende Undersøgelse især beskæftiger sig med de paahæftede Figurer, er dens Hensigt ikke engang at opdage nogen heel Plan eller almindelig Sammenhæng mellem disse. At Hornets Forarbejder, da han stöbte de enkelte Figurer, for siden at paalodde dem, har ved hver en Form han dannede, villet udtrykke en vis Forestilling, og at denne, siden Hornets Brug var hellig, maatte staae i nogen Forbindelse med Folkets religiöse Begreber, er höist sandsynligt. Men, om nu igien den Orden, hvori enhver af de stöbte Figurer paaloddedes, var Fölge af en lagt Plan; om det var en fremskridende Handlings forskellige Tidspunkter, der skulde betegnes; om det var en allegorisk Afbildning af Dyrkredsen, af Maanederne, af Aarstiderne, der skulde gives; om Advarsler skulde meddeles i disse Symboler, eller magisk Overtroe derved bevares for Efterkommerne, er saare uvist at bestemme. Rimeligt bliver intet af alt dette, thi slige kunstigen lagte Planer synes ikke at passe med Arbeidets övrige Raahed. Formaaede endog nogen at udtænke en Plan, hvorefter alle Figurerne og deres Orden kunde forklares, blev det dog, ifölge Nutidens indskrænkede Kundskab om Celtibererne, umueligt at giöre Mening til mere end en Gisning. Det er kun hvad de græske og romerske Skribentere, samt de gamle Mindesmærker kunde indeholde til de enkelte Figurers Udtydning, som, tilligemed nogle faa derpaa byggede Formodninger, skulle i det Fölgende blive meddelt. Vi ville begynde med at forklare det sidst fundne Horn, hvis Indskrift tydeligst vidner om dets celtiberiske Oprindelse, og særskilt gennemgaae, hvad der findes paa hver Ring.

GULDHORNET FRA 1734

Indskriftens Ord maae, efter hosföiet Tabel over det celtiberiske Alfabet, læses saaledes:

MKNMPPXRRTIY:WRRTICFY:HRRTF:TPIMX:
SCAGSBELESTIF:ARGTADET:ARISLE:TEBMR:

De vertikale Smaasirkler eller Punkter, som fire Steder bemærkes at være satte mellem Bogstaverne, skulle uden Tvivl tiene til Adskillelses-Tegn mellem Ordene; disse blive altsaa fire i Tallet. Det ene Ords Bogstaver eré tyndere end de andres, hvilket lettest kan forklares af at det indknebne Rum ei altid tillod den samme Tykkelse; hvoraf følger, at dette Ord maae have været det sidste, og at man har Indskriftens Begyndelse og Ende.

Disse fire Ord maae enten udtrykke en Sætning, eller være blotte Navne. Hvis de betegne en Sætning, kan dennes Indhold have været saare forskiellig, maaskee Lykönskning, maaskee Dedication, maaskee en from Sentens, maaskee Efterretning om hvorfra, eller til hvad Tid, eller af hvem Hornet er bleven bortskienket. Det bliver i dette Tilfælde umueligt for os at udfinde Indskriftens Betydning, thi vi have

slet ingen Levninger af det celtiberiske Sprog, uden de enkelte gamle Ord, der endnu kunne findes i Almuesproget i Guipuskoa, Biskaya og Navarra (d). Men et Tidsrum af 2000 Aar maae kunne medføre saa mange Forandringer i et Sprog, som desuden neppe brugtes i Skrifter, at dets ældgamle Form maae blive aldeles ukiendelig. Endnu mere misligt vilde det være, at kalde de andre formentligen celtiske Dialekter til Hielp, og søge Forklaring over spanske Ord i Bretagne eller i Vales, i Skotland eller i Irland. Bullets celtiske Lexikon indeholder intet Ord, der har mærkelig Lighed med de ovenanførte; fandtes end saadanne, deres Anvendelse vilde dog blive aldeles vilkaarlig.

Hvis det var Navne paa Nationer, Lande, Byer eller Mennesker, der stode i Indskriften, kunde man snarere haabe at udfinde dens Betydning; dog dette Haab forsvinder snart. Af de Folkeslags, Landskabers og Byers Navne, som anføres af dem, der have skrevet over Spaniens gamle Geografi, er der intet, der passer med de anførte Ord. Mueligt er det imidlertid at her nævnes nogle af Spaniens ubekiendte Byer eller Nationer, dem, Strabo ikke vilde opregne, fordi deres Navne klang barbarisk for de græske Øren (e). Nogle spanske Kongers og Anføreres Navne findes rigtig nok hist og her hos de romerske Skribentere; men hvor faa ere ikke disse? Kunde

(d) I Francisco de Masdeu historia critica de Espanna. Madrid 1784 in 4to. vol. I. pag. 82.

(e) Strabo 3 B. 2 Kap. S. 416. Han klager ogsaa over Mangel paa Efterretninger 3 B. 4 Kap. S. 443.

man end finde et Navn, der havde et Slags Lighed med et af disse Ord; fulgte dog ei deraf, at en vis Mand havde ladet Hornet forfærdige. Især mellem vilde Folkeslag pleie mange at føre det samme Navn.

Nævnedes fire Guders Navne, blev Haabet større om at udfinde Indskriftens Mening; dog var det mueligt at fire Guder kunde nævnes, som allø vare os ganske fremmede. Man betænke blot, hvor lidet vi kiende til alle disse saakaldte barbariske Guddomme. De klassiske Skribentere omtale dem sielden, og have næsten altid givet dem græske og romerske Benævnelser. Det er kun af Altere og Mindestene, opgravne hist og her, at enkelte af slige Guddomme ere blevne os bekiendte. Saaledes har man i Spanien og Portugal fundet følgende, ellers saare ubekiendte, Guder nævnedes paa gamle Monumenter: Antubel, Nabis, Baræco, Sutumio, Togotis, Idevor, Mevliviaco, Hypsisto, Neton og endelig den i saa mange Indskrifter paakaldte: Deus Endovellicus (*f*). Flere ere vist nok fundne, som ei ved Trykken ere bekiendtgjorte (*g*). Erindre vi nu, at disse ældgamle spanske Guder aldrig have havt saa mange Altere og Billeder, som

(*f*) Miguel Perez Pastor *Dissertacion sobre el Dios Endovellico y Noticia de otras Deidades gentilicias de la Espanna Antiqua*. Madrid 1760. 4to.

(*g*) Caylus *recueil d'Antiquités* vol. 4. pag. 358 klager over, at man veed saa lidet om de mange spanske Antiquiteter. Siden den Tid har vel Florez udgivet sit klassiske Myntværk; nogle romerske Monumenter ere blevne beskrevne i det Sevilliske Videnskabers Selskabs Skrifter; men, naar den ovenanførte *Afhandling* undtages, er det mig ubekiendt, at nogen i senere Tid har undersøgt Landets ældste Oldsager. Hvad der findes i Masden *historia critica de Espanna* vol. 4. lib. 3, er ubetydeligt.

de græske og romerske; at disse Billeder maatte i Alder overgaae de fleste af dem, der fra Grækerne og Romerne ere blevne tilbage; at endelig deres Kunstværd ikke kunde blive nogen Grund til deres Vedligeholdelse: saa maae vi indrømme, at neppe den tiende Deel af de gamle spanske Guder ere os bekiendte, og at Indskriftens fire Ord gierne kunde betegne spanske Guder, om de end vare os ganske fremmede.

Imidlertid er der dog nogle Omstændigheder, som synes at beføie os til at formode: at Ordene ere Navne, og Navne paa ei aldeles ubekiendte Guder. Indskriften er deelt i fire Ord, og paa første Ring sees og fire menneskelige Gestalter, hvis Attributer og Stilling synes at vidne om at de betegne Guder. Herved ledes man til at slutte: at de fire Ord ere Navnene paa de fire her afbildede Guder. I sig selv er det jo rimeligt, at et Donarium indeholder de Guders Navn til hvilke det skienkedes. Hertil kommer endnu, at Ordene have Lighed i Lyden med saadanne Guddomme, som Celtibererne, efter al Rimelighed have dyrket, og Billederne selv stemme temmelig overeens, med hvad vi vide om disse Guders Attributer.

Det første Ord: *Scagsbelestit* synes at antyde Gud Baal eller Bel, som ei allene dyrkedes af Babylonere, Assyrere, Phoenicere, Karthagener; men som uden Tvivl ogsaa var kiendt af mange evropæiske Nationer. En Beltucadrus findes i Britannien (*h*), en Abellio i Gal-

(h) Archæologia Brittan. vol. 1. S. 311.

lien og Noricum (i) og en Antubel er alt bleven nævnet som spansk Afgud. Alle disse Ord synes kun at være Benævnelser paa den samme Guddom. Af Baal eller Bel dannede ogsaa Phoenicerne sig en qvindelig Guddom: Baaeth, Baaltis, Beltis (k), hvilke Navne i Lyden endnu mere ligne de sidste Stavelser af det foranførte Ord. Denne Gudindes Dyrkelse maae især være gaaet over til Karthaginenserne, thi deres Efterkommere have i saare lang Tid, ja endnu i det femte kristelige Aarhundrede, tilbedet en Deam coelestem (l). Den foransatte Stavelse "Scags" kunde betyde enten en Tilegnelse eller en hædrende Tiltale, og skulde maaskæ gientages ved de trede følgende Navne, hvorved det bliver begribeligt at dette første Ord er bleven saa uforholdsmæssigt langt.

Det følgende Ord *Argtiden* har Lighed med Navnet af en anden qvindelig phoenicisk Guddom: Atargatis, som og kaldes Atirdag, Atargata, Derceto, Derce, Adargidis og som ikke skal have været forskiellig fra Astarte, der i Jødernes hellige Böger hedder: Ahstaroth og hvis Dyrkelse forbandtes med Baals (m). Efter adskillige græske

(i) Selden de Diis Syris Syntag. 2, cap. 1. Martin Religion des Gaulois, lib. 2. cap. 21 - 24.

(k) **מַלְכַּת הַשָּׁמַיִם** Himlens Dronning, som og kaldes: **מַלְכַּת הַשָּׁמַיִם** Jerem. 7, 18. 44, 18.

(l) Salvian de gubernatione lib. 8. S. 187. Baluzes Udg. i 8vo. Selden de Diis Syris Syntag. 2. cap. 2.

(m) Dommernes Bog 10, 6. Foucher sur l'origine de l'Hellenisme 7me memoire S. 581. i 38 Deel af Memoires de l'Academie des inscriptions. Jevnför sammesteds i 36 D. S. 70-72. Mignot 10me memoire sur les Phoeniciens. Selden Syntag. 2. cap. 3.

Forfatteres Vidnesbyrd betegnede denne Gudinde ogsaa Maanen, og blev da eensbetydende med Selene (*n*). Philo fra Byblus fortæller hos Eusebius om denne Gudinde, at hun skal have smykket Isen med et Oxehoved, til Tegn paa sin kongelige Værdighed (*o*); hvilket synes at vise, at nogle af hendes Billeder maae have været hornede. Gudinden forestilles ogsaa med Horn paa nogle af Sidons Mynter (*p*). Et af hendes mange Navne var Salambo (*q*); just denne Guddom, siger en Legende, er bleven dyrket i Spanien i det mindste til Keiser Diocletians Tid (*r*). Det er altsaa ikke uden al Grund, vi søge disse Guddommes Afbildninger paa Hornet, naar ikke allene deres Navne have nogen Lighed med de indgravede Ord; men ogsaa deres Dyrkelse har fundet Sted baade i Spanien og Phoenicien. En nøiere

(*n*) Manso Versuche über einige Gegenstände von der Mythologie S. 55-55.

(*o*) Eusebius præpar. Evang. lib. 1. cap. 6.

(*p*) Schachman Catalogue d'une collection de Medailles 1774 in 4to. S. 72.

(*q*) Larcher til Herodot lib. 1. cap. 131.

(*r*) Florez Espanna Sagrada tom. 9. Appendix 2. Actas de Santa Justa y Rufina S. 359. In civitate Hispali regionis Hispaniæ passio sanctarum virginum Justæ et Rufinæ. Hæ, cum essent mediocri paupertate tenues, erat illis usus mercandi fictilium vasculorum. ex quo quæstu indigentium inopiam saturabant, sibiqve tantum, quod ad victum et vestitum necessarium esset, procurabant. Cum distrahendorum vasculorum curam gerent, accursit nescio quod execrabile monstrum, quod perditorum turba gentilium *Salambonem* vocant, postulans ab eis aliquod utensilium sibi dari. Quæ cum resisterent, dicentes se Christum colere, non idolum illud, quod nec viveret, nec sentiret, mulieres nobiles, quæ portabant idolum illud in humeris suis, dejecerunt illud a se turbulentes, ita ut omnium sanctarum virginum vascula confringerent penitus. Her sigtes uden Tvivl til en Procession med den saakaldte syriske Gudinde, der oprindeigen var den samme, som Astarte. De hellige Jøefruers paafølgende Mord skal være skeet Aar 287.

Undersøgelse af deres Betydning vil endnu mere bidrage til at bestyrke Formodningen.

Disse tvende Guddomme have uden Tvivl tilligemed den phoeniciske Venus kun været Personifikationer af et Begreb, nemlig Naturens frembringende Kraft, som ifølge forskellige Tilnavne dyrkedes i forskellige Egne, snart som Jorden, Alles Moder, snart som Himlens Dronning, snart som Selene, snart som Aphrodite o. s. v. Af disse forskellige Navne bleve med Tiden forskellige Guddomme, men naar og hvorledes kan ingen sige, da det kun er saa lidet vi kiende til den hele phoeniciske Litteratur^(s). Hvis det nu er rimeligt, at Druiderne i Celtiberien nogensinde have modtaget religiøse Skikke af Phoenicerne; er det naturligt, at det var de vigtigste phoeniciske Guddømmes Dyrkelse, som især blev indført, fornæmmeligen hvis denne passede med deres egne Forestillinger. Det er alt bleven bemærket, at Celtibererne tilbade om Natten i Fuldmaane en unævnt Gud, altsaa var især Maanen dem hellig, og den phoeniciske Astarte kunde let finde Adgang. At deres Guddom siges at være uden Navn, betydede maaskee, at de, ligesom adskillige orientalske Folk, ansaa deres Guds egentlige Navn alt for helligt til at udtales. Hermed stemmer ogsaa godt overeens, hvad der fortælles om den massiliensiske Dianas Dyrkelse; Grækerne maatte finde Lighed mellem deres Artemis og Astaroth; græsk og phoenicisk Overtroe kunde da bidrage til gjensidigen at bestyrke hinanden.

(s) Manso's Versuche S. 2-38.

Af de fire paa Hornets første Ring afbildede Figurer synes de tvende aldeles nøgne bedst at svare til de hidtil omtalte phoeniciske Gudinder. Baals Billeder menes at have været hornede; om Astarte vides det med Vished. De nøgne Figurer ere ogsaa hornede, kun med den Forskiel, at Celtibererne have istedet for Oxehorn sat spanske Steengedders Horn paa Gudindernes Hoveder. Begge holde de i Hænderne Isis og Osiris Attributer, de ældste Symboler paa den kongelige Magt, Stokken og Pisken, hvoraf siden Scepteret dannedes. Spydet, som den ene har i høire Haand kunde maaskee sigte til, at Astarte tillige ansaaes for Diana; og den lille Sirkel i venstre Haand kunde faae en astronomisk Betydning. I övrigt kunne vi ikke sammenligne disse Billeder med ægte phoeniciske Idoler; thi alt hvad der fortælles om disse, er fra den senere Tid, da græske Ideer vare paa det nøieste indblandede i alle de ældre Forestillinger. Endnu fortiener at bemærkes, at adskillige hist og her opgravede Mindesmærker tilstrækkeligen bevise, at hornede Guder ikke vare Celterne ubekjendte (t). Man behöver fölgelig ikke, for at forklare disse Horn, at tage Hensyn til Maaden, hvorpaa Gallerne efter Diodors Vidnesbyrd med Dyrehorn prydede deres Hjelme (u).

(t) Blandt Billederne paa nogle Altere opreiste under Tiberii Regiering, som fandtes 1711 under Cathedral-Kirken i Paris, var ogsaa et Brystbillede med Hiornehorn og Overskrift Cerunnus. Montfaucon Antiquité vol. 2. part. 2. livr. 5. cap. 4. p. 190. Lenoir musee des monumens françois vol. 1. p. 136. Tvende andre hornede Guder, der synes at være galliske, ere afbildede sammesteds; ligeledes hos Martin rel. des Gaulois vol. 2. p. 44. p. 85.

(u) Diodor 5 B. 30 cap. S. 553.

Er Astarte Massiliensernes Diana, bliver det let forklarligt, hvorfor en Hiort findes afbildet nær ved Gudinden. At Hiorteslægten just i Spanien ansaaes før paa en besynderlig Maade at være Diana helliget, bliver tydeligt af Sertorii Historie (v), som kom i stor Anseelse mellem Landets gamle Indvaanere, fordi han afrettede en hvid Hind, hvilken han indbildte dem at være Dianas Sendebud. I Celtiberien, et Land lidet dyrket, fuldt af Bierge og Skove, fandtes desuden Hiorte i stor Mængde (x); ogsaa de 2de andre Dyr, der venteligen skulde betyde Hunde, vare i det mindste i den senere Tid Diana hellige.

Indskriftens tvende øvrige Ord; *Arisle Tehimr* skulde anvendes paa de tvende bevåbnede Personer, hvis celtiberiske Dragt synes at tilkiendegive, at de vare indenlandske Guder. Et Sted hos Tacitus vil maaskee lede os til rimelig Formodning om dem. Denne Forfatter beretter (y), "at der hos Naharvalerne, et germaniskt Folk, var en ældgammel Lund, hvor Guder dyrkedes, der havde Lighed med Romernes Castor og Pollux; deres Navne var Alcis; Billeder saaes der ikke, heller ikke noget Spor til fremmede Religionsskikke, disse Guder bleve imidlertid dyrkede som Brødre, som Ynglinge." I dette sidste ligger uden Tvivl Aarsagen til at disse germanske Guder kaldtes Castor og Pollux; thi hvor en Romer traf hos et barbariskt Folk, at tvende unge Helte dyrkedes som Guder; maatte disse strax, efter den

(v) Plutarch i Sertorii Levnet.

(x) Appian de bellis Hispan. S. 481. Tollii Udg.

(y) De moribus Germaniæ cep. 43.

hørskende Skik at græcisere alt, blive ansættede for de noksom bekendte Dioskuren. Skjøndt Tacitus taler om flere, anfører han kun eet Navn. Ventelig gik det med disse germanske Helte, som med de græske, den ene var mere bekendt end den anden; man kaldte jo begge Tyndariderne efter Castor's Navn; saaledes kunde og allene Navnet Alcis være kommet Tacitus for Ören.

Men det var ikke blot Naharvalerne, der dyrkede Tvillingguderne. Flere gamle Forfattere skulle efter Diodors Beretning (z) have anført til Beviis paa deres Mening om Argonauternes Tilbagekomst giennem Strædet ved Gades, at Celterne ved Oceanet fornemmeligen tilbede Dioskurerne, og at det paa det faste Land indenfor Gades saaes tydelige Spor af deres Giennemreise. Mueligt er det ogsaa, at Phœnicerne kunne have udbredet slige Guders Dyrkelse i Spanien; thi ogsaa i Kabirerne, nogle ældgamle phœniciske Guder, bekendte ved de samothraciske Mysterier, troede Grækerne at gienkende deres Castor og Pollux. Da nu her findes tvende bevæbnede eensdannede Figurer, er det ikke urimeligt, i dem at søge de celtiske Halvguder, som troedes at svare til Dioskurerne, især da Indskriftens tredie Ord Arisle, synes ikke at være uligt Navnet Alcis; Tebimir blev da Navnet paa den anden forresten aldeles ubekendte af disse Tvillingguder.

Det er ingen Modsigelse at vi forklare disse Figurer om mandlige Guder, uagtet vi gjorde de tvende foregaaende af lignende Dan-

(z) Diodor 4 Bog 56 cap S. 300.

nelse til grændelige; thi det er alt forhen bleven bemærket, at der ofte findes galliske Afgudsbilleder, hvor Kjönsdelene ei ere udtrykte. Midt paa Livet af enhver af dem bemærkes paa somme Afbildninger en Krumning, hvorved skal antydes, at de paa det Sted vare ophöiede saaledes, at der dannedes en rund Aabning mellem den paalöddede Figur og Hornets Masse, hvori tvönde af de Ringe havde været anbragte, der fordom havde baaret Hornet. Vaabnene ere, som vi i det foregaaende viste, celtiberiske; dog fattes den Tröie eller det galliske Sagum, som bemærkes paa de övrige Figurer, venteligen fordi de vare Halvguder, og de andre Gudebilleder forestiltes ganske nögne. At disse have et Belte kunde maaskee antyde, at de vare krigerske Guder. Om Halsen have de tykke Ringe eller Kieder, thi Gallerne pleiede dermed ligesaavel at smykke deres Guder, som sig selv (*). Siraterne, som sees oven og neden for Beltet, maae uden Tvivl forklares af den Skik, der var og er endnu almindelig hos barbariske Folk, enten at bemale hele Legemet eller at taltovere det. Vel har denne Skik ikke mere fundet Stöd blandt Celtibererne paa den Tid, Hornet er bleven forfærdiget, siden de andre Mennesker forestiltes beklædte, og selv Hornets Forarbeidelse synes at röbe en noget större Kulturgrad; men Gudernes Billeder kan man gierne have udsiret efter Nationens gamle Skikke.

En Mængde forskellige Sirater, tolvkantede, ottekantede, fir-kantede, trekantede Stierner, större og mindre fiirföddede Dyr, en

(*) Florus lib. 2. cap. 4.

Fisk, og et Stykke af en Green eller noget Lövværk udfylde det Övrige af denne Ring. De indgravede firföddede Dyr forekomme igien paa anden og fjerde Ring. Tegningen er saa slet, at det er vanskeligt at kiende Dyrarten; men de lange Ören og korte Haler lede til at formode, at de mindre skulle være Kaniner, de større Svin med opspilet Tryne. Nogle af Dyrene ere uden Hale, ventelig blot Skiödeslöshed enten af Gravereren eller Aftegneren. Paa det Kobber, som findes vedhæftet Grauers Beskrivelse over Hornet, ere alle Dyrene forsynede med Haler, og der ligne de mindre end mere Kaniner. At i övrigt Kaninens Hoved seer ud som Svinets, kan forklares af at Udgravereren kun forstod at tegne faa Slags Dyrhoveder.

Kaniner fandtes til Strabo's Tid over hele Spanien i saa stor Overflödighed, at de ansaaes for en Slags Landeplage (*a*); paa Hadri-ans Mynter er just Kaninen Spaniens Symbol (*b*). Svinet, eller i det mindste Vildsvinet findes paa adskillige spanske Stæders Mynter (*c*). I Gallien var Svinekiöd den kiæreste Spise, hvorfor man ogsaa der fandt store Svinehiorde (*d*). Vildsvinet er en af de almindeligste Fo-restillinger paa de gamle galliske Mynter (*e*). Dette Dyr's Billede synes at have været brugt til Fane hos Gallerne, ligesaavel som hos

(*a*) Strabo 3 B. 2 cap. S. 285. Plin. hist. nat. 8 B. 29 cap.

(*b*) Ekkhel doctrina vet. nummorum vol. 1. p. 8.

(*c*) See Mynterne fra Ostur hos Florez medallas de las colonias de Espanna vol. 2. pl. 57. vol. 3. pl. 65., fra Clunia vol. 1. pl. 20., fra Obulco vol. 2. pl. 24.

(*d*) Strabo 4 B. 4 cap. S. 58.

(*e*) See 3die Tavle No. 9., 4de Tavle No. 23.

det germanske Folk Svænerne (*f*) og det er høist rimeligt, at i Spanien Kluniatenserne, en celtiberisk Stamme; have anvendt dette Dyrs Billede til lignende Brug (*g*). Fisken sees ogsaa paa tredje, fjerde og femte Ring; den var Astarte hellig, og en Gienstand for Phoenicernes Ærefrygt (*h*), den findes afbildet paa mangfoldige spanske Stæders Mynter (*i*).

Af de mange Stjerner, der ere paa denne Ring og overalt paa Hornet, følger slet ikke, at det havde nogen astronomisk Betydning. Meget mere vidner just Mængden af disse Stjerner, Forskielligheden i deres Tegning og den Uorden, hvormed de synes paasatte eller indgravede; at deres Bestemmelse skulde allermeest være at sire. Det var jo saa naturligt, at Oldtidens Mennesker, hvilke som oftest ansaae Stjernerne for Smaaprikker, der udpyntede Himmelhvelvingen, kunde falde paa, at anvende denne Pynt til efter deres Smag at forskiønne Kunstens Arbejder.

I den anden Ring sees først en Bueskytte. Maaskee derved betegnes en Krigens Gud, som Gallerne skulle have dyrket, og i hvilken Romerne fandt deres Mars (*k*). Ogsaa Lusitanerne skulle have

(*f*) Tacitus de moribus German. cap. 45. Ekhel doct. vet. numm. vol. 1. p. 46.

(*g*) Florez medallas vol. 1. pag. 369-371.

(*h*) Manso's Versuch S. 19.

(*i*) See hos Florez paa Myntarne af Adera vol. 1. pl. 1. Aria vol. 1. pl. 4. Caura vol. 1. pl. 18. Gades vol. 2. pl. 26-27. Ilipense vol. 2. pl. 29-30. Ituci vol. 2. pl. 51.

(*k*) Cæsar de bello gallico lib. 6. cap. 4. Florus lib. 2. cap. 2.

hvert en Krigens Gud, til hvilken de ofrede deres Fanger (l). Maa skee der allene afbildes en celtiberisk Kriger; at Figuren er iført den galliske Trøie, gjør dette rimeligst. Vel nævner Diodor ikke Buen udtrykkelig blandt Celtiberernes Vaaben, men det var jo naturligt, at et Folk, der især ved Streiferier førte Krig, maatte jævnlig bruge Bue.

Den følgende Gruppe, der neppe har nogen Forbindelse med den foregaaende, bestaaer af en Aseninde eller Hoppe og et Føl, som patter. Man fristes her til at antage et Slags Allegorie paa Jordens ernærende Kraft, hvilket Sindbillede let kunde staae i Forbindelse med den phoeniciske Astartes Dyrkelse. En Ko, der pattes af en Kalv forekommer paa flere græske Stæders Mynter (m), og ansees som Agerdyrkningens eller Qvægavlens naturlige Symbol. Asenindernes Frugtbarhed var berømt hos de Gamle, man veed, at de just i Celtiberien holdtes i saare høi Priis (n).

De tvende Slanger, hvoraf den største holder noget i Munden, der ligner et Æg, sigter uden Tvivl til den druidiske Overtroelse med det saakaldte Slangeæg, der tillagdes en magisk Kraft, og som sagdes at blive frembragt ved mange Slangers Spyt, naar disse om Somme-

(l) Strabo 3 Bog 3 cap. S. 413.

(m) Foruden Mynterne af Dyrrachium og Apollonia sees denne Forestilling paa Mynterne af Corcyra, Ekkel nummi veteres anecdoti vol. 1. tab. 7, 12. af Carystum paa Evboea og af Vaga i Numidien tab. 19.

(n) Plin. hist. nat. lib. 8. cap. 43.

ren laae i store Hobe snoede i hinanden (o). Formstøberen forstod venteligen ikke at danne en Form, som kunde vise flere Slinger kunstigen snoede i hinanden; han lod derfor en Slange holde Ægget i Munden, ligesom i Begreb med at fremhvisle det, og for at betegne Slangernes Mængde, stöbte han tvende mindre, som han forenede med den større.

Den trehovede Gestalt er vist nok en spansk Guddem, men hvilken? Hvis deres Formodning er grundet, som antage, at Fabelen om Herkules's Tog til Spanien mod den trehovede Geryon, var bygget paa phoeniciske Skipperefterretninger; kunde de lettest forklare Geryon; der just efter den ældste Forestilling hos Hesiod (q) havde tre Hoveder paa een Krop, om et spansk Afgudsbillede, og finde det her fremstillet. Man kunde vel og tænke paa den trehovede Hekate, hos Grækerne Maanens ældgamle Symbol; en Gudinde, hvis Dyrkelse var kommet fra Asien, som altsaa rimeligen har engang

(o) Plin. hist. nat. lib. 29. cap. 3. Est ovorum generis in magna Galliarum fama omissum a Græcis. Angves innumeri sætate convoluti, artificii complexu glomerati salivis faucium corporumque spumis generant id ovum. Angvinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime jaçtari, sægoque oportere intercipi, ne tellurem attingat; profugere raptorem eqvo, serpentes enim inseqvi, donec arceantur amnis alicujus interventu. Experimentum ejus esse si contra aquam fluitet vel huro vinctum. Atque ut magorum sællectia in ocoustandis fraudibus sagax, certa luna capiendum censent, tanquam congruere operationem eam serpentium humani sat arbitrii. Vidi equidem id ovum thali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad victorias litium et regum aditus mire landatur. Dette saakaldte Æg mener man har været en Echinjt.

(q) Hesiods Theogon p. 227.

været en phoenicisk Guddom, maaskee ikke forskiellig fra Astarte. Dog kan herved indvendes, at Forestillingerne om Hekate som tredobbelt, og de deraf flydende Afbildninger, ikke ere ældgamle, men først i en senere Tid oprundne Kunstideer, dannede af Grækerne selv for at forene forskiellige Myther og Allegorier. I den ene Haand holder Billedet en Öxe, maaskee som en krigersk Guddom, i den anden et Toug, hvori er bundet en Gedebuk, ventelig et Dyr helliget Guden. Det samme Dyr findes som Attribut paa adskillige gal-liske Monumenter (r).

De indgravede Sirater ere tildeels de samme, som paa første Ring. Ved et af de smaae langørede Dyr, ventelig en Kanin, er Halsen atter glemt. Der findes og et tykt Dyr med smalle Been, men som formedlet sin slette Tegning er ukiendeligt. Den paa Fishen siddende Fugl er en Forestilling, som ved Forklaringen af det følgende Horn skal udtydes at være Sindbilledet paa en Bye eller et Folk. Det lange Takkede, uden Tvivl ogsaa indgravet, som findes imellem Slangerne og det trehovede Uhyre, skal venteligen betegne et Ax, hvilket har været mange spanske Stæders Sindbillede; det findes i det mindste paa deres Mynter (s).

I den tredje Ring sees en uformelig Figur, der uden Tvivl forestilles med tvende Hoveder, og venteligen skal betegne et Uhyre.

(r) f. Ex. Montfaucon Antiquité expliquée vol. 2. part. 2. livr. 5. chap. 4.

(s) See hos Florez medallas o. s. v. Mynterne af Callet, Carmo, Ceret, Gades, Ilipense, Ilipita, Ituci, Lælia, Lastigi, Obulco; Onaba, Seare, Ylia.

Hvor Smagen endnu ikke er dannet, pleier man at finde Behag i slige phantastiske Billeder; i alle Mythologier spille fabelagtige Dyr en betydelig Rolle. Hvis man kunde antage, at de ubekjendte Myntstykker eller Amuleter, som opdagedes i Chilperiks Grav (t) vare gamle galliske; havde man i dem et Bæviis for at tohalsede Dyrfigurer vare celtiske Førestillinger, da paa tvende af disse slig en Gestalt findes afbildet (u). Denne Smag for vidunderlige Dyrgestalter var vel og Aarsag i at den celtiberiske Kunstner optog Centauren, en Figur, som uden Tvivl først de græske Kolonister gjorde bekjendt i Celtiberien. Da Spanien fra Arilds Tid har frembragt de skønneste Heste (v) og Celtibererne just dreve Rytteriet med megen Iver (x); maatte sligt et Billede, der forestilte Menneske og Dyr paa det nøieste forenede, for dem have en besynderlig Interesse. Om Centauren desuden har været enten en hellig Dyrgestalt, eller et Symbol, er umueligt at bestemme.

Der findes en Gruppe paa denne Ring, som sigter tydeligen til et Menneskeoffer, især naar den sammenlignes med den lignende Førestilling paa det andet Horns tredje Ring. En nøgen Figur, hvis hele Omrids synes qvindelig, med et Belte om Livet, lig de cimbriske Præstinder (y) holder et draget Sværd i høire Haand. Om Hals og

(t) Montfaucon Antiquités de la couronne de France vol. 1. pl. 6.

(u) See Tavle 3, 5, 6.

(v) Strabo 3 B. 4 cap. S. 436 - 37.

(x) Diodor 5 B. 33 cap. S. 356.

(y) Strabo 7 B. 2 cap. S. 337.

Hoved sees noget, som ikke er uligt de forunderlige Iernhalsmykker, forsynede med Hager, som Strabo tillægger Qvindekiönnet hos Celtibererne og deres nordlige Naboer (z). Bag ved sees et Menneske enten liggende eller faldende til Jorden med udstrakte Arme. Nu er det ovenfor bleven bemærket, at Celtibererne, ligesaavel som Gallerne have ofret Mennesker; og det er vist: at denne Grusomhed udgjorde en vigtig Deel af Druidernes religiöse Skikke. Druidinderne, hvis Anseelse var saa stor, som just beskieftigede sig med at spaae, have vist heller ikke i Celtiberien unddraget sig for Menneskeoffringer, af hvilke der især hentedes Varsler (a). Her sees altsaa denne grusomme Spaadoms-Maade. Offeret er fældet, Præstinden staaer med draget Sværd, beredt til at randsage dets Inderste, for der at finde Tidernes Tegn.

Den næste Figur, en Person til Hest med en Stav i Haanden, kan betyde saa meget, at intet bestemt kan siges om dens Betydning. Det kunde være en celtiberisk Rytter, et Sindbillede paa Folkets hurtige Rytterie, eller en celtiberisk os ubekjendt Gud, eller maaskee snarest en Druid, der reed paa en hellig Hest for deraf at hente Varsler. Paa en lignende Maade at forudsige det Tilkommende, har

(z) Strabo 3 B. 4 cap. S. 439.

(a) At der i Cimbrernes Leir vare Præstinder, som slagtede Fanger over en stor Kbb-berkiedel, er bekjendt af Strabo 7 B. 2 cap. S. 237. I de oprørske Gladiatorers Leir, der for det meste bestod af galliske, germanske og thraciske Fanger, vare der ofrende Præstinder. Plutarch i Crassus's Levnet.

i det mindste hos andre barbariske Folkeslag været Skik (b). Staven, han holder i sin Haand, kunde være en Spaadoms-Stav, maaskee en tilskaaren Green af et Frugtsræe, som just anvendtes af Germanerne til den Hensigt (c). De tvende Smaacirkler imellem Hestens Hoved og Bringe ere maaskee blotte Sirater, som vare indgravede i Hornet, førend Figuren blev paahæftet, og derfor ei staae med den i nogen Forbindelse. Dog er det ogsaa mueligt, at disse Kredse vare paaloddede, og stode i Forbindelse med Rytteren. Sammenligning med gamle gallske Mynter bestyrker denne Formodning. Hesten er der det almindelige Sindbillede, men sielden findes denne uden en lille Sirkel er tilføiet, lig den paa Hornet. Snart sees Sirklen over snart under Hesten, undertiden ere der tvende, og paa en Mynt findes begge mellem Hestens fremböiede Forbeen (d). Om derved skulde betegnes enten Solen, eller Maanen eller et Skiold, for derved at antyde, at Hesten var helliget, enten til Solen eller til Maanen, eller til Krigens Gud, eller og derved sigtedes til noget ganske ubekiendt, kan neppe kestemmes.

Det tæt paa Rytteren følgende Dyr er venteligen bleven paaloddet, for at udfylde et ledigt Rum. Det synes at være bleven indknebet mellem Rytteren og Slangen, og derfor ikke holde den samme Linie, som de andre Figurer. Dyret er hornet, kunde altsaa antyde

(b) Tacitus fortæller noget lignende om Germanerne: de moribus Germ. cap. 10. Saxo om Rygerne 14 B.

(c) Tacitus de morib. Germ. cap. 10.

(d) See Tavle 3, N. 7-9.

den Diana kelligede Hiort. Tegningen er saa slet, at derved ogsaa kunde betegnes en Oxe, hvilket var et af de Dyr, som Druiderne ofrede; især naar de skulde samle Fugletimen, den meest bekiendte af deres magiske Urter (*e*). Oxen findes ogsaa paa adskillige celtiberiske Stæders Myntet (*f*) og Cimbrenne svore ved en Kobbertyr (*). Hvad Dyret har i Munden eller skiuler med sit Hoved, kan ikke kiendes, mindre forklares.

Nu følger en Slange, der med sin Tunge støder mod noget, der ligner en Plante, men hvis Slægt efter denne Afbildning ingen Botaniker vilde vove at bestemme. Den kan hentydes paa en af de Planter, som Druiderne tillagde en magisk Kraft, f. Ex. Viscus (*g*), Selago (*h*). Man tilskrev dem Lægedom mod al Slags Gift, altsaa venteligen ogsaa Kraft til at döve Slanger. Slig en Plante paa en Slanges opspilede Gab blev et passende Sindbillede paa den druidiske Magies Virksomhed. Af indgravede Sirater findes kun paa denne Ring fire Fiske, nogle Stierner og adskillige krummede Linier, der venteligen skulle forestille et Slags Lövværk (*i*); de gaae alle lodret og synes just at være anbragte for at udfylde et ledigt Rum mellem Figurerne.

I den fjerde Ring sees en Mand, som holder en sadlet Hest i Tömmen. Personen er nøgen, men af de hidtil forklarede Figurer

(*e*) PMn. hist. nat. lib. 16. cap. 44.

(*f*) See hos Florez medallas Mynterne af Asido, Calagurris, Celsa, Celti, Clunia.

(*) Plutarah Marii Levnet.

(*g*) Plin. hist. nat. lib. 16 mod Enden.

(*h*) Samme 24 B. 11 cap.

(*i*) See noget lignende paa en celtiberisk Mynt T. 3, N. 9., en gallisk T. 4. N. 104

blev det rimeligt at antage de aldeles nøgne for at betegne Guder, de blot med Helte forsynede for at være Halvguder; efter Analogien maane altsaa denne være en Gud. Han har i venstre Haand en Pidsk, Kongemægtens Symbol, altsaa en af de store Guder; i den høire Haand holder han en Hest, altsaa maane dette Dyr have været ham helligt. Nu er det bekendt at Phoenicerne have helliget Solen baade Vogne og Heste, altsaa er det ikke uden Grund her at finde Solens Billede.

Omsendskönt Celtibererne især have dyrket Maaen, følger ei, at de slet ikke skulde have tilbødet Solen, der baade var og er en saa almindelig Gienstand for vilde Folks Ærefrygt. Makrobios fortæller at Accitanerne, et spansk Folkeslag, dyrkede med megen Iver et Billede af Mars, hvis Hoved var omringet med Straaler, og som kaldtes Neton (k). Gronovius har med Føie bemærket, at det omstraaede Hoved røber, det var Solen og ikke Mars, der var afbildet. Antager man, at dette Solens Billede havde efter phoenicisk Skik Vogne og Heste ved sit Tæmpel; bliver det begribeligt, at en Romer der kunde finde en Krigens Gud. Maaskee fremstilles her den ellers lidet bekiendte Neton, til hvem man og har fundet nogle Indskrifter. Vil man paa Makrobs Ord gjøre Neton til en Krigsgud, kan man i Lusitanernes Skik at ofre Krigsguden Fanger og Heste (l) finde et nyt Bevis for at Guden Neton her sees tilligemed sit hellige Dyr.

(k) Saturnalia lib. 1. cap. 19.

(l) Strabo 5 B. 5 Kap. S. 413.

Større Vanskelighed end Figurerne selv foraarsager Hestens Sadel. Der påstaaes nemlig: at Sadlers Brug først er opkommen i det 4de Aarhundrede, at det romerske Rytterie vel allerede i Cæsars Tid havde lagt Dækkener paa Hestens Ryg, men at den egentlige Sattel (sella) først nævnes i den theodosianske Codex (m). At Gallerne ikke have kiendt denne Bequemmelighed bevises af den Foragt, de i Cæsars Tid viste for det romerske Rytterie, fordi dette havde vidst at mageliggjøre sig sit Sæde (n). Men ved alt dette bliver det endnu ikke afgjort, at Celtibererne slet ikke have kiendt Sadler. Dette spanske Folk kunde gierne af de fremmede Kolonister lært Bequemmeligheder, som deres nordlige Naboer ikke kiendte. Behman formoder i sine lærde Bidrag til Opdagelsernes Historie (o), at Perserne have opfundet Sadlers Brug, fordi Xenophon fortæller, at disse først havde begyndt at gjøre Sædet paa Hesten ret mageligt og bredt, og fordi man den Tid Sadlers Brug blev indført i det romerske Rige, pleiede til Sadelheste især at vælge de persiske. Det er overalt rimeligt at Opfindelsen af denne Bequemmelighed med saa mange andre skyldes blødgigtige Sydboer. Man kunde føie til, at man paa adskillige Heste-Figurer paa gamle persiske Mindesmærker tydeligen synes at kunne kiende Saddelen (p). Phoenicet eller Karthaginenser kunde have bragt Opfindelsen til Spanien. Vilde man end sige at Celtiberer, som vare

(m) Cod. Theodos. lib. 8. til § 1. 47.

(n) Cæsar de bello gallico lib. 4. cap. 2.

(o) Geschichte der Erfindungen 3 Th. S. 100.

(p) Niebuhr 2 T. Tab. 22. paa 3die Figur i underste Rad sees en Hest med Skabrak
Tab. 32, 33, Ryttere der sidde paa flere Dækkener.

sa færdige i at springe paa Heste (q) maatte have tilligemed Gallerne foragtet Dækkernes, folgelig ogsaa Sædlen Brug for Krigeene; følger endnu ikke, at de jo ved høitidelige Optog, hvor alle Nationer pleie at behænge Hestene med kostbare Dækkener, kunde have betient sig af den fremmede Luxus. Solens Hest kunde gierne bære en Sædel, omendskiøndt Rytterhestene eiengang havde Dækkener.

Paa den letteste Maade kunde man bevise, at Celtibererne have brugt Sædler; hvis den celtiberiske Myndt er nøiagtigen aftegnet, som Mahudel har meddeelt i sin læseværdige Afhandling om Spaniens gamle Myndter (r). Paa denne Myndt bemærkes en paa Hesteryggen fremragende Spids, der tydeligen synes at betegne en Sædelknap. Mueligt var det imidlertid, at dette Udstaaende paa Hesteryggen ikkun skal forestille Enden af en Vinge eller af et Spyd, som er bleven fortegnet. Derimod kan det bevises ved en Myndt, hvoraf der hos Florez findes en tilforladelig Afbildning (s), at Celtibererne i det mindste have vidst at omgiorde Heste, en Skik, hvortil man ellers kun i den senere Tid kan finde Spor (t). Mange ældgamle gallske Myndter bevidne desuden at samme Skik var bekjendt blandt de til Spanien grændsende Celter (u).

(q) Diodor 5 B. 33 Kap. S. 356.

(r) Den er indrykket i Charentons franske Oversættelse af Marianas spanske Historie 5 D. i Enden. Myndten har Mahudel taget af recueil du Cabinet de Paul Petau.

(s) Florez vol. 2. Tab. 25. Denne Myndt findes her afbildet tilligemed nysanferte 4 T. 11, 12.

(t) Bekman Geschichte der Erfindungen 3 Th. S. 98.

(u) See T. 3. N. 8.

Man kunde og sigte at den afbildede Hest var et Offer, helliget Guden, ifølge Lučanernes uysomtalte Skik. Det blev da en romersk Hest, og den celtiberiske Kunstner har villet udtrykke det romerske Dækkon, men gjorde måske med Vilje Omsæt et end mere opbevnt end det egentlig skulde være, for jo si at forveile hvad der for en Celtiberer maatte være saa paafaldende med det romerske Rytteri.

De tvende Dyr i ophævet Arbeide, som findes paa samme Ring, ere ved Sirater skildte fra Solens Billede; det er altsaa uvist om de vare Dyn, helligede denne eller en anden Guddom. De ere saa slet teguede, at de kunne baade være Ulve og Ræve og Hunde, hvilke Dyr just findes afbildede paa Myndterne af Ilerda (1) og Sosape (2) deraf sløttes, at man paa disse Steder har tillagt dem en særegen Betydning. Elendigt de indgravede Sirater bemærkes foruden de sædvanlige Fiske, Dyn, Stierne og Lövværk; tvende Fugle, der synes at forestille tvende slatteguede Duer, hvilke saavelsom Fiskene, vare Astarte helligede (3).

I den femte Ring bemærkes først en dansende eller dog paa eet Been staaende Figur. Den celtiberiske Formstøber har uden Tvivl efter ringe Evne stræbt at udtrykke Bevægelser, lig dem, vi beundre i græske Afbildninger paa Bacchanernes Dandse. Et Par af de ubekjendte Myndter eller Amuleter, fundne i Chilperiks Grav, have

(1) Florez vol. 2. Tab. 28, 5-8. vol. 3, Tab. 62, 12.

(2) Florez vol. 3. Tab. 66, 1.

(3) Manso's mythologische Versuche S. 19.

lignende Forestillinger (z). Betydningen er let at fatte. Næsten hos alle gamle og nyere Folkelag have Dands udgjort en Deel af Gudstjenesten, og udtrykkeligen fortæller Strabo om Celtiberernes, at de med Dands erode deres natlige Guddom. (a). Ogsaa den følgende Figur med de tvende Polke, eller korte Sværde: Celtiberernes almindelige Vaaben, i Hænderne, forestilles uden Tvivl at dands, men en krigersk Dands. Slige Sværdands vare i Brug hos de fleste Oldtidens Folkelag. De findes endnu blandt mange vilde Nationer. Hos Grækere og Romere udgjorde de en Deel af de hellige Ceremonier. Undertiden bleve endog Dandsene blodige af helligt Raserie. Cybeles Præster gave sig dybe Saar, naar de ved Dansen vare komne i fanatisk Iver. At ogsaa Baals Præster hos Phoenicerne paa samme blodige Maade dyrkede deres Gud, er bekjendt af Elise Historie. Om Celtibererne have haft slige grusomme Dands er uvist; men at Vaabendands hos dette vilde Folk have været blandede med de hellige, er høist sandsyuligt.

De tvende øvrige Figurer høre uden Tvivl sammen, og forestille en af de forskiellige Maader, paa hvilke Celterne efter Strabo's Beretning (b) pleiede at ofre Mennesker. Det er venteligen en Krigsfanger der ofres, derfor er Hovedet først skilt fra Kroppen, for siden enten indbalsameret at tiene til at pryde Seierherrens Hest, eller udhulet

(z) See Tavle 4. N. 13, 14.

(a) Strabo 3 Bog 4 Kap. S. 438.

(b) Strabo 4 Bog 4 cap. S. 62.

at staae som Drikkekar paa hans Bord (c). Det Nedhængende paa begge Sider af Hovedet synes at være Haarflætninger, som ikke findes paa nogen af de andre Figurer, og derfor kunne tiene til Bevis for at her kunde antydes en Fange af en fremmed Nation, der havde sit Haar nedhængende i lange Flætninger, ligesom adskillige af de iberiske Stammer (d) hvilke vare Celtiberernes Naboer og skatte- ligen deres Fiender; Kroppen forestilles udstrakt ligesom korsfæstet; Bueskytteren sigter derhen med sin Pii, for endnu ved Maa- den, paa hvilken han traf det døde Legeme, at hente Varsler. Aarsagen, hvorfor Halsen paa den hovedløse Krop synes saa ufor- holdsmæssig lang, er fordi den er böiet til at danne en Aabning, hvori en Ring kunde anbringes, ligesom paa de tvende bevæbnede Figurer, der findes paa Hornets første Ring. En af Hornets Fortol- kere J. R. Pauli paastaaer vel, at denne Figur ikke er en menne- skelig Krop, og at den har Kløer, Öine og Mund; men disse Öine og Munden vare vel kun nogle Skurer i Guldet, eller et Par Nagler som ere blevene mistydede. Kløer synes der vel ved første Öiekast at være istedet for Hænder og Födder; dog man kunde jo have af- hugget Hænder og Födder af Kroppen for den blev korsfæstet. Figu- rens Lighed med en menneskelig Krop bliver altid alt for stor, til at man i den skulde søge noget fabelagtigt Dyr. De sædvanlige indgravede Sirater, Fiske, Stierner og Lövværk opfyldte Pladsen mel- lem de ophævede Figurer.

(c) Diodor 5 Bog 29 cap. S. 352. Strabo 4 B. 4 cap. S. 61.

(d) Tacitus in vita Agric. cap. 2. Silurum intorti plerumque crines Iberos trajecisse fidem faciunt. Statius in Thebaid lib. 4. v. 266.

GULDHORNET. FRA 1659.

Det først fundne Guldhorn synes at være yngre end det hidtil forklarede, thi, uagtet at Arbeidet heller ikke paa dette har noget Kunstværd; vise dog Figurernes rigtigere Omrids, at de tegnende Kunstner havde gjort nogen Fremgang. At næsten alle Figurene her forestilles nøgne, kunde maaskee og være en Følge af at Formstøbe-
havde bemærket, hvor hyppige nøgne Figurer pleiede at være paa Monumenterne i de græske Kolonier. Den galliske Velanstændighed er og bleven iagttaget, ved ikke at udtrykke Kiønsdelene, ei engang paa Dyrene.

Den første Ring er den bredeste, har tvende Rader Billeder, og de fleste Figurer i hver Rad. Den er især, just fordi den var den første, bleven Gienstand for alle Fortolkernes spidsfindige Undersøgelser, hvorpaa der i det første Kapitel er givet tilstrækkelige Exempler. For at vi ikke skulle begaae samme Feil, som vi lastede hos de Ældre, maaskee vi erindre os: deels at det er en Følge af en ikke tilbørligen dannet Smag, at sammenpakke Figurer blot til Sirat; deels at Figurerne støbtes først hver for sig, inden de paaloddedes, hvorefter fulgte, at Formdanneren let kunde bringes til at bruge den samme Afstøbning flere Gange, for at udfylde et ledigt Rum. Saaledes gientages den paa Knæ liggende Figur med udstrakte Arme; thi at den i anden Rad har mistet den ene Haand, er vel ikkun skeet af en Hændelse, da den paahæftedes. Figuren, som sidder med Ansigtet til venstre og de bedende Hænder, gientages to, ja maaskee fire

Gange. Figuren, som bærer med Ansigtet til høire, bliver uden Tvivl og to Gange gientaget, ligesaavel som det paa Bagbenene siddende Dyrmenteske, og den paa Fiskeri staaende Fugl. Man bør neppe søge en ny Betydning til Gientagelsen af de samme Figurer.

Det er vanskeligt at bestemme hvad den paa Fiskeri siddende Fugl skulde betegne; maaskee et særegt Spaadoms Middel, maaskee et os aldeles ubekjendt Symbol? Døg have vi nogen Analogie til at antage: at denne Forestilling skulde betegne en vis By eller et vist Folk. Saaledes findes paa Agrigentens Mynter en Örn som æder en Fisk (e) og atter paa disse, ligesaavel som paa Faliscernes i Italien, en Örn, som opæder en Hare (f). Ogsaa Massilienserne, dette paa de spanske Kyster saa stærkt handterende Folk, have afbildet paa nogle af deres Mynter en Fugl staaende paa en Slange (g). Paa Mynterne af Sinope, Istris og Olbia, ved Kysterne af det sorte Hav, bemærkes en Fugl, der holder en Fisk i Kløerne (h). Det er da ikke urimeligt i denne Gruppe at finde et Sindbillede paa den celtiberiske Stamme, som havde foræret Hörnhet til sin Guddoms Tempel, saa meget mere som en Rovfugl forekommer paa adskillige galliske og paa den spanske Bye Obulkos Mynter (i). At Forestillingen gientages tvende Gange,

(e) See Agrigentens Mynter. Torremuzza nummi Sicilia.

(f) Hunters Myntværk p. 9. Tab. 27. Fig. 17-18.

(g) Notice sur J. F. P. Fauris Saint Vincent a Aix an 8 i 4to. pl. 5. Fig. 11.

(h) Pellerin recueil de Médalles vol. 2. pl. 40. vol. 1. pl. 36. Hunters Myntværk Tab. 49. Fig. 19. See Tavle 4. No. 15.

(i) Pellerin, recueil vol. 1. pl. 3. v. 3. Florez vol 2. Tab. 14.

Har vel ingen anden Aarsag, end at Pladsen kunde blive opfyldt, det var let at tage tvende Afstøbninger i den samme Form.

En anden tvetydig Figur er Dyret med det skiæggede Menneskeansigt, som i første Rad forestilles at sidde paa Bagbenene mellem tvende Mennesker, der tilbede det, i den anden Rad vel ogsaa at tilbedes af een, men tillige holdes i en om Halsen befæstet Strikke af et bag ved siddende Menneske. Den eneste Maade, paa hvilken vi kunne vente at fremføre en nogenledes beviislig Forklaring over denne Figur, bliver at eftersee om de Folk, af hvilke Celtibererne mueligen kunde have modtaget Kunstideer, have havt lignende Forestillinger, og hvad disse have betegnet. Nu flader man paa mange campanske og sicilianske Stæders Mynter et skiægget, oftest tillige hornet Menneskehoved paa Kroppen af en Oxe. Man pleiede at ansee denne Skabning for en Minotaur; men det er bleven bemærket, at Minotauren stedse afbildedes som Menneske med Dyr-Hoved, og aldrig som Dyr med Menneske Hoved (*k*); derimod pleiede man at afbilde Flodguder, deels som Tyre, deels som Mennesker, og heraf kunde denne dobbelte Figur lettigen opstaae. Desuden findes denne Gestalt paa en siciliansk Myndt med en af Munden udgaende Vandstraale (*l*). I Følge dette forklares Oxen med det menneskelige Hoved (bos Hebon) paa campanske og sicilianske Mynter om den Flod, der

(*k*) Mastorelli delle antiche colonie venuti in Napoli vol. 1. p. 229 fölg.

(*l*) Neuman nummi inediti vol. 2. p. 116. See Alunts Mynter hos Torremuzza.

især dyrkedes paa det Sted, hvor Mynten er blegen slagen (*m*). I Overensstemmelse hermed antage vi derfor, at een af Celtiberiens Floder, maaskee især Ebro-Floden, betegnes ved det monstreuse Dyr; det er skiøtget, ligesom de øvrige Flodguder; Horn har det vel ei, men disse sees ei heller altid (*n*) og de kunde være skiults under de tykke Lokker. Det omringes af Bedende, thi Floderne have jo paa utallige Steder været Gjenstand for Dyrkelse. Det var nødvendigt for Naturmennesket at tilbede den rindende Ström, der snart blid hæskede hans Tørst og frugtbargjorde hans Ager, snart med svulmende Vand, ligesom i Vrede, bortskyllede hans Hytte.

At Flodgudens Billede i den anden Råd sees bunden, maaske uden Tvivl forklares af den phoeniciske Skik i visse fæslige Tilfælde at binde Gudernes Billeder med Kæder, for at forvisse sig om ei at forlades af dem (*o*). Dette Baaed er altsaa her et Symbol paa, at Folket havde forvisset sig Flodgudens Bistand. Den lange skræb Figur foran Flodguden kan betegne et Horn, og var nok egentligen bestemt til at holdes mellem Dyrets Fødder, men da Formdanneren vel ikke formaaede at bilde saa kunstig en Form, satte han Hornet foran. Grækerne og Romerne lode deres Flodguder støtte sig paa en omvendt Vandurne; Celtibererne kunde letteligen falde paa at give dem denne

(*m*) Burman comment. ad Nummos Siculos i Dorvillii Sicilia pag. 390. Torremuzza inscriptiones Siciliae, prolog. pag. 26 Noten. Neuman billiger dennes Mening i hans nummi inediti vol. 1. pag. 7.

(*n*) Hunters Myntværk Tab. 26, N. 19, især blandt Gitensernes Mynter hos Torremuzza Tab. 32, 13-16.

(*o*) Curtius de Alexand. lib. 4, cap. 3. Plutarch qvæst. romans 61.

Drikkehorn i Hænderne. Det bedende Menneske paa den anden Side udtrykker Ærbødigheden for det bundne Billede. Det er den eneste Figur paa dette Horn, som har noget om Halsen; der ligner de tykke galliske Halstringe, vi paa det først beskrevne Horn have bemærket. Elødguden forestilles endnu paa en tredje Maade, nemlig staaende paa en Fisk, der jo er dens naturligeAttribut.

De øvrige Figurer ere enten Slanger, som krumtø sig i allehaande Böininger, eller Mennesker, som i forskjellige Stillinger sees at bede. Det er altsaa naturligt at antage: at det er Slangerne, som her tilbedes; og at den gjættagne Forestilling ikke udtrykker uden det almindelige Begreb om Celtiberernes Ærbødighed for hellige Slanger. I de saa Efterretninger, vi have om dette Folk, fortælles vel ei tydtrykkeligen at det dyrkede Slanger. Dog, denne Dyrkelse herskede jo hos saa mange gamle Nationer, den findes endnu hos saa mange halvville Folkeslag i de sydlige Lande; at der er stor Sandsyalighed for at hvert Folk, hos hvilket Fetissismen har hersket, ogsaa har tilbedet Slanger, naar ellers disse fandtes i deres Land. Vel kunne næppe Celtibererne paa den Tid, Hornene forfærdigedes, have været saa vilde; at de kunde ansee enhver Slange, der krøb i Skoven, for en Gud. Ikke desto mindre kunne de have agtet dem for hellige Dyr, eller dyrket visse Arter af dem, som Symboler paa visse Guddomme. Man skal i senere Tider i Portugal have opgravet Metalslanger i Form af Amuleter (p). Det er desuden bekiendt, at

(p) Det fortælles hos Dupuis *origine des cultes*. vol. 5. p. 544.

Phoenicerne havde Dyrgestalter og Slangebilleder i deres Templer (q), hvilke af den Aarsag kaldtes Slangetempler (r); de dyrkede en vis Guddom af Grækerne kaldet Agathodæmon under Skikkelse af en Slange (s); maaskee er det just denne gode Aand, som her sees at være en Gienstand for Celtiberernes Ærefrygt. Man har paa Malta fundet i en Grav en Guldplade med phœnicisk Indskrift og en Række af Figurer i ægyptisk Stil, der have megen Lighed med en Deel af Hornets Billeder, og hvor Slangernes Dyrkelse er umiskjendelig (t).

De bedende Mennesker maat efter det anførte forestille Folket, som tilbeder Stedets Genius. Deres Stilling forklarer sig selv. De mod Guden udstrakte Arme og de tilsammenföiede Hænder ere Ærbødigheds og Attraes naturlige Tegn, som det ene Folk ikke behøver at lære af det andet. Hænderne ere blot tilsammenföiede, ikke foldede; thi denne Skik ved foldede Hænder ikke allene at tilkiendegive Sorg og Henrykkelse, men ogsaa Ærefrygt for Guddommen, blev først almindelig efter Kristendommens Udbredelse i det romerske Rige. En af de Bedende har et Spyd i den ene Haand; ventelig er det en Kriger. Spydet er omvendt, et naturligt Sindbillede enten paa at han er i en fredelig Beskæftigelse eller at han har Ærbødighed for Skytsguden. De indgravede tvende Slangar, der sees at snøe sig

(q) Ezechiel 8, 8-10.

(r) Strabo 14 Bog.

(s) Evsebius præpar. Evang. lib. 1. cap. 10. S. 41. ed. Colon.

(t) Montfaucon Antiquité expliquée V. 2. part. 2. pl. 156. Torremuzza inscriptions Siciliæ pag. 299. See Tavle 4. No. 18.

i hinanden tilligemed de sex Rosetter, som med dem udgiøre en Linie, kunne allerede efter den Plads de indtage, kiendes at være Sirater, betstemte til at skilne mellem de tvende Rader af ophævede Figurer.

Den Figur paa den anden Ring, som ved sin vidt nedhængende Kiortel, sit tykke Skiæg, sit lange Baghaar og Hornet i sin Haand, udmærker sig fra alle de øvrige her afbildede Figurer, have de fleste af Hornets Fortolkere anset for en Præst. Virkeligen synes ogsaa denne Dragt aldeles at stemme overeens med Maaden, hvorpaa de fleste ældre og yngre Nationers Præster have pleiet at klæde sig. Vi kunne altsaa antage, at vi her finde en Druid, uagtet det vilde blive heel vanskeligt at bevise, at Druiderne just have brugt denne Dragt. Vi vide intet andet om disse i Henseende til deres Klæder, end at de undertiden havde en hvid Dragt, der indhyllede Armen (*u*), undertiden brugte de det galliske Sagum (*v*); Montfaucon (*x*), Martin (*y*), Keyser (*z*) have vel givet Afbildninger paa gamle Mindesmærker, der skulde forestille Druider, men det er alt enten Gisning eller Hiernespind.

Af Horpenes andre Figurer sees, at Celtibererne maae til den Tid, Hornene bleve forfærdigede, have baaret deres Hovedhaar rundt,

(*u*) Plin. hist. nat. lib. 24. cap. 11. §. 62.

(*v*) Plin. hist. nat. lib. 29. cap. 5.

(*x*) Antiquité expliquée vol. 2. part. 2. liv. 5. chap. 6. p. 456.

(*y*) Religion des Gaulois vol. 1. p. 212-216.

(*z*) Antiquitates septentrionales pag. 394.

hvilket desuden stemmer fuldkommen overeens med hvad deres Mynter umiskendeligen vise. Nu hedder det i Almindelighed hos de klassiske Skribentere, at Celterne lode Haaret voxte (a), men derved forstaaes vel ikke, at de bare langt Haar, kun at de ikke ragede det, som adskillige andre vilde Folkeslag. Deres Haar sammenlignes med Hestehaar, ei fordi det var saa langt, men fordi de strøge det tilbage med et Slags Kalkvand, hvorved det tillige blev tykt og stridt (b). Celibererne have venteligen fulgt samme Sædvane. Strabo bemærker om Lusitanerne (c) og om dem allene, at de lode Haaret nedhænge paa Fruentimmernes Viis, hvoraf kan sluttes med nogen Rimelighed, at denne Skik var de andre Folkeslag ubekendt. Men uagtet Folket i Almindelighed bar Haaret kortere, kunde gierne Druiderne eller maaskee især deres Forstander have ladet Baghaaret voxte langt, som et Slags Tegn paa sin Værdighed. Saaledes var et langt Baghaar nogle Aarhundrede derefter hos Frankerne et Bevis paa kongelig Æt (d). Da nu tillige Druiderne, efter Celternes almindelige Skik, vist nok have kiemt det lange Haar stærkt tilbage, og omhyggeligen smurt det ind; maae deres Hovedhaar just have faaet denne synder-

(a) Clem. Alexand. Pædagog. lib. 5. pag. 267. ed. Potter. ex gentibus Celtæ et Schytæ comam alunt. Plin. lib. 4. cap. 11. Gallia omnis comata uno nomine appellata. Livius lib. 38. cap. 17. promissæ comæ Gallorum.

(b) Diodor lib. 5. cap. 28. p. 351.

(c) Strabo 3 B. 3 cap. S. 413. Det er vel ogsaa om Lusitanerne at Appian taler, naar han fortæller at Viriats Tropper havde langt Haar, hvilket de just lode voxte, for at faae et rædsomt Udseende, de bello Hispaniæ p. 494 ed. Steph. Amstel. 1680.

(d) Pellutier histoire des Celtes liv. 2. chap. 8. p. 183. ed. Chimæe.

lige Form, som Tegningen paa Hornet udviser. Skægget lod nogle af Celterne voxé inædens andre klippede det (e); Druiderne have uden Tvivl baaret det langt, som et Middel til at skaffe sig i deres Landmænds Öine den Ærværdighed, de saa gjerne önskede at besidde. Figuren holder i Hænderne et Horn, hvis spidse Ende vender ned, og hvis hele Figur antyder, at det var et udhælet Horn, af hvilket der kunde drikkes. Slige Drikkehorn vare almindelige hos de fleste gamle Nationer; det var da naturligt at man ogsaa lod Guderne ved deres Fester drikke af slige Begere, eller at man brugte dem til at udöse Drikoffere paa Gudernes Altré. Vi see altsaa her en Druid med sit tykke indsmærte Haar og lange Skieg, fremtrædende i Hædersdragt med Drikoffer til sine Guder.

Endnu en anden skiegget Person sees til Hest paa denne Ring. Da det allene er Flodguden og Druiden, som ere afbildede med Skieg, og alle de andre findes uskieggede, er det rimeligt at antage Rytteren, paa Grund af Skiegget, at være en Druid, som, fordi han var til Hest, maatte afkaste sin lange Dragt. Hermed bestyrkes tillige den Formodning, som yttredes angaaende Rytteren paa det foregaaende Horn: at der nemlig forestilles en Druid, der rider paa en af de hellige Heste, for deraf at tage Varsel; Sammenligning mellem Rytterne paa begge Horn viser tydeligen, at paa det fra 1639 Omridsene ere langt rigtigere. Maaskee og den anden Formdanners Ukyndighed var Aarsag i at Druiden paa det för omtalte Horn var uskiegget.

(c) Diodor 5 B. 28 cap. S. 351.

Figuren, der synes at løbe, og holder tvende Dolke eller smaa Spyde vendte imod sig selv, ligner meget Mennesket med de tvende Dolke paa det foregaaende Horns tredie Ring, og kan derfor ligeledes forklares om en Celtiberer, der forestilles at daadse en krigersk Dands til sine Guders Ære. Bueskytten er bleven forklaret paa det første Horns anden Ring at kunne være enten en Krieger eller en Krigens Gud. Dyret synes mest at ligne en Hest, og er venteligen afbildet, fordi det var et helligt Dyr. Der fortælles om Lusitanerne, at de offrede Heste til deres Mars (*f*); Celtibererne kunde saa meget desnarere falde paa at betragte Hesten paa denne Maade, som deres Skove indeholdt Overflödighed af vilde Heste (*g*).

De indgravede Figurer skulle öiensynligen tiene til en Slags Indfatning for de ophævede, eller til at adskille dem fra hverandre. Rytteren farer frem paa tvende over hinanden henkastede Slinger. Et tohoved Uhyre skiller den krigerske Danser og Bueskytten. En Slange med Hundehoved og Menneskearme hæver sig mellem Hesten og Buen og bedækkes tildeels af denne. Paa den ene Side af Præsten sees tvende lignende Uhyrer, der løfte Hænderne mod hinanden. Paa den anden Side snoer sig en mægtig Slange i mangehaande Bugter. Til alle disse Uhyrer maae neppe søges anden Grund end Udgravere-rens Phantasie, der ved slige groteske Sirater vilde opvække sine lidet smagfulde Landsmænds Beundring.

(*f*) Strabo 3 B. 3 cap. S. 414.

(*g*) Strabo 3 B. 4 cap. S. 456.

I den tredie Ring forekommer igien den Mennesker offrende Druidinde, med den Forskiel, at den Slagtede ligger ei bagved men foran. Det synes som den Dræbte er iført den celtiske korte Dragt, Gallernes Sagum. At denne paa forskjellige Steder er giennemstukken, passer nöiagtigen med hvad Strabo fortæller om Lusitanernes Offeringer: "De spaae ogsaa af Fangernes Indvolde, som de först bedække med Tröier (sagis), og derpaa, naar Spaamanden har givet Stikkene under Indvoldene, hente de Varsler fra Kroppens Fald (*h*)."
Lusitanerne vare til Strabos Tid det vildeste Folk i Spanien; rimeligen have disse længst beholdt de ældgamle Vaner. Offerkniven; Druiden holder i Haanden ligner ganske et vist Slags spanske Sværde, som undertiden paa Myndter findes afbildet (*i*). Om Centauren gielder hvad der om samme Billede paa det först forklarede Horn er blevet bemærket.

Ved at see de tvende monstreuse Mennesker med Hundehoveder, erindres man om Ægypternes Cynocephalus eller Anubis. Det er heller ikke i og for sig selv umuligt, at den celtiberiske Kunstner kunde have udtrykt denne ægyptiske Idee; thi til forskjellige Tider ere forskjellige af Ægypternes religieuse Forestillinger gangne over til deres phoeniciske Naboer (*); disses Kolonier kunne atter have udbredet dem i Spanien. Gudens monströse Figur kan just have til-

(*h*) Strabo 3 B. 3 cap. S. 415.

(*i*) See Tavle 3. No. 4. En Kobberofferkniv af samme Dannelses sees afbildet hos Caylus recueil d'Antiquit. vol. 1. p. 96.

(*) Zoega de origine et usu Obeliscorum. p. 535.

trukket sig Celtiberernes Studsen, og bragt deres Kunstnere til at støbe denne synderlige Gestalt. Der ere og andre Omstændigheder, som giøre dette til mere end Gisning. Det Ægypterne fortalte om Anubis, havde megen Lighed med de græske Myther om Hermes. I det mindste troede Grækerne at gienkiende Majæ Søn i den giöende ægyptiske Gud (*k*). Ægypterne havde endnu en anden Gud, i hvilken Grækerne fandt deres Hermes; det var den bekiendte Theut, Thoth eller Taaut, der fölgelig maae være bleven anseet for den samme som Anubis; og om Theut bemærkes udtrykkeligen, at han ogsaa var Phoenicernø bekiendt (*l*). Dette overtroiske Folk kunde ogsaa let bringes til at dyrke Anubis, naar det blandede denne med sin egen Theut. I Romernes Periode findes ikke faa Exempler paa en lignende Sammenblanding. Den allerede anførte phoeniciske Tavle viser desuden (*m*), at den egentlige Cynocephalus i det mindste til en vis Tid ikke har været Phoenicerne ubekiendt. Nu fortæller Cæsar om Gallerne (*n*), at de tilbade en Mercurius, det er: en Gud, som Cæsar gav dette Navn, fordi han fandt, Gallerne tillagde ham Kunsternes Opfindelse, og gjorde ham til Veienes og Reisens Skytsgud. Han lægger til, at denne Gud havde de fleste Billeder, hvilket bestyrkes aerved, at de fleste galliske Idoler, som Tid efter anden ere blevene opgravne, afbilde Mercurius. Rigtig nok ere disse Monumenter alle fra en senere Tid, da Gallien var opfyldt med romerske Kolonier;

(*k*) Jablonsky Pantheon ægypt. lib. 5. cap. 1. §. 8.

(*l*) Jablonsky lib. 5. cap. 5. §. 2.

(*m*) See Tavle 4, No. 8.

(*n*) De bello gallico lib. 6. cap. 4.

men deres hele Stil viser dog, at de ere forfærdigede i Gallien, og derfor rimeligvis til Brug for saadanne latiniserende Galler, som vilde forene deres Fædrene-Overtro med den romerske, og derfor gave galliske Guder romersk Snit. Hvad de romerske Kolonier i den senere Tid bevirkede i Gallien, kunde de phoeniciske Plantestæder i den ældre Tid have foranlediget i Celtiberien. Siden Celterne havde en Gud, der ansaaes for Kunsternes Opfinder, Veienes Skytsgud, havde jo denne en umiskindelig Lighed med Phoenicernes Theut, og det var intet Under, om den celtiberiske Formdanner hentede Symboler fra den kunstrige Phoenicer; for dermed at udsmykke egne Guder. At endelig slig en Forening mellem spanske og phoeniciske Ideer virkelig har fundet Stad, sees af Livius (o), som fortæller, at Mercurius Theutates kaldtes en Høi i Nægheden af Carthago nova. Men naar nu Phoenicerne forestillede dem Theut paa forskiellige Maader, naar de undertiden blandede ham med Anubis; var det naturligt, at den celtiberiske Kunstner især valgte den Gudens Afbildning, der passede bedst til hans egen Smag, følgerigen den meest mønstreuse; og at han gav den i Haanden, ikke et af Ægyptens fredelige Symboler, men et Offersværd eller en Öxe. Den celtiske Theutates var just en af de Guder, ved hvis Alter Menneskeblod skulde rinde (p). Altsaa sees her en celtiberisk Anubis, der beqvemt har faaet Plads ved Siden af det Menneskeoffer, som maaskee just forestilles frembragt til hans Ære.

(o) Livius lib. 26. cap. 44.

(p) Luciani Pharsal. lib. 1. v. 444-45. Lactant. instit. div. lib. 1. cap. 21.

Om Gientagelsen af den samme Figur har nogen Betydning, kan ikke bestemmes. Den ene holder et krunet Sværd i Haanden, ikke uligt dem, der sees paa nogle af de celtiberiske Mynter (q); den anden holder en Öxe, de fleste vilde Nationers ældgamle Vaaben. Der fortælles vel ei udtrykkeligen, at Celterne have brugt Öxer, men det følger af Tingenes Natur, og bestyrkes ved de hist og her i Frankrige opgravede Vaaben.

Paa denne Ring, saavel som paa den fjerde og femte, sees de för omtalte uhyre Slangebilleder, nogle försynede med Hundehoveder og Menneskearme, andre paa forunderlige Maader indsnoede i hinanden at krumme sig i mangehaande Bugter; snart at omslynge de ophevede Figurer, snart at bedekkes af dem. Udgravereren har vidst at frembringe mere Afvexling i sine phantastiske Figurer, end Formdanneren i de støbte Billeder.

Hvis en Græker eller Romer havde seet den paa Hornets fjerde Ring afbildede Figur med Kölle og Öxe i Hænderne, vilde han uden Betænkning have erklæret den for en barbarisk Herkules. Nu finde vi at Gallerne have tilbedet en Herkules; thi uden at tale om Lucians forunderlige Herkules, som Olding og Veltalenhedens Gud, der egentligen kaldtes Ogmi, og hvor maaskee nogle faa sande Træk have föranlediget det hele paa rethorisk Viis udkastede Skilderie; er det vist af gamle Indskrifter, at Herkules havde det galliske Tilnavn

(q) See Tavle 5, No. 2.

Hünnus eller Astoilunnus (r). Grev Caylus har ogsaa meddeelt et Herkules-Billede; der synes at være gallisk Arbeide, og at røbe en Forbindelse mellem galliske og romerske Ideer (s). Heraf synes at følge, at der har været en gammel celtisk Gud, som havde Lighed med Herkules, og derfor i den senere Tid ansaaes for at være denne Alkmenes Søn med et gallisk Tilnavn. Om Germanerne anfører Tacitus det udtrykkelige, at de dyrkede Herkules (t). Det bliver da ogsaa rimeligt, at Celtibererne dyrkede en lignende Guddom, der saa ganske passede til et vildt krigerskt Folk; saa meget mere som Herkules's Dyrkelse især blomstrede baade i Tyrus og Carthago (u). I Gades havde Herkules sit berømte Tempel (v), og der var vel neppe nogen phoenicisk Plantested, hvor jo den tyriske Herkules blev æret. Da nu desuden adskillige blomstrende galliske Byer, endnu førend de bleve undertvungne af Romerne, troedes at være stiftede af en Herkules (x), er det rimeligt her at finde denne celtiske Gud, Hünnus maaeskee eller Astoilunnus, som Romerne troede at være Alkmenes Søn.

Om de trende Dyr, der opfyldte den øvrige Plads paa denne Ring, kan ikkun lidet siges. Den ene synes at være en Ræv, den

(r) Millin *monumens antiquas ineditas* vol. 1. p. 97-104. pl. 12.

(s) Caylus *recueil d'Antiquités* vol. 5. pl. 28.

(t) *De moribus Germanorum* cap. 2, 9.

(u) *Hendreich Carthago* p. 191-195.

(v) *Strabo* lib. 5. c. 5. S. 458. *Diodor Sicul.* lib. 5. c. 20. p. 545. *Pompon. Mela* lib. 5. cap. 6. *Justinus* lib. 44. cap. 4.

(x) *Diodor* lib. 4. cap. 19. S. 265.

anden en Ulv, den tredje en Hæhd. Örene ere enten blevne forglemte, eller Formdanneren har ikke forstaaet at udtrykke dem nedhængende. Lignende Dyr forekomme paa det først beskrevne Horns fjerde Ring, ikkun at Tegningen der var slottene.

I den femte Ring sees tvende rögne Figurer, som holde et firkantet Stykke i Hænderne, hvorunder en Hund sees at sidde paa sine Bagbeen. Arnkiel mener (γ) at de holde et Speil for derved at drive magiske Kunster. I og for sig selv er dette ikke urimeligt. Det er bekendt, at blandt de utallige Ting, man i Oldtiden betiente sig af til Spaadom, fandtes ogsaa Speile. Grækerne havde deres *ενοτρομαντια* og *κρυφαλλομαντια*. Ikke allene thestalske Hexer sagdes at skrive med Menneskeblød paa Metalspeile og læse Svaret i Maanen; ogsaa Pythagoras maatte lade sig dette paabyrde. Undertiden søgte hele Nationer ved hemmelighedsfulde Syner i magiske Speile at forudsee Krigens Udfald, og Keiser Didius Julianus prøvede derved at undersøge Severi Lykke (z).

Men denne Gruppe kan ogsaa forklares paa en ganske anden Maade, aldeles overensstemmende med Celtiberernes Skikke. Cæsar fortæller, at der hos Gallerne fandtes nogle saa kaldte Soldurier, der havde indgaaet eedsoren Staldbroderskab, hvorved de ikke allene forpligtede sig til at dele Livets Gøder, men ogsaa Døden med hin-

(γ) Vom golden Horn S. 178.

(z) Spartiani Didius Julianus cap. 7. og dertil variorum Noter.

anden (a). Slige hellige Venskabsforbindelser, der meget ligede de gamle Skandinavers Fostbroderlag, fandtes ogsaa efter Salusts (b), Valerii Maximi (c) og Strabo's (d) Vidnesbyrd, i deres fulde Styrke hos Celtibererne. Den edsvorne Ven ansaae det for Synd at overleve Slaget, hvori Fostbroderen faldt. Kunde han ei strax hævne sig paa Banemanden, drak han selv et Slags hurtig dræbende Gift, som til det Brug altid holdtes færdig, og døde for at blive sit Løfte tro. Det er rimeligt, at en saa hellig Forbindelse er i Celtiberien, ligesom i Skandinavien (e) blev en sluttet paa en høitidelig Maade; og maaskee er det just denne Venskabs-Pagt her findes afbildet. Tvende Mænd holde deres Hænder paa en Firkant, maaskee en Tavle, maaskee et fladt Offerfod, eller et andet os ubekendt Offerredskab. Saaledes har man jo hos mange Folkslag til de forskielligste Tider villet gjøre Eden ærværdig ved at lade den Sværgende berøre en hellig Gjenstand. Paa nogle gamle persiske Mindesmærker sees tvende Mennesker, uidentyivl sværgende, at holde en Ring mellem sig (*). I Skan-

(a) De bello gallico lib. 3. cap. 5.

(b) See et Fragment af ham hos Servius til Virgils Georgica 4. v. 217.

(c) Valerius Maximus lib. 2. cap. 6, 11.

(d) Strabo 3 B. 4 cap. S. 442. Jevnför Plutarch i Sertorii Leynet.

(e) Hiem de amicitia devota Hyperboreorum. Upsal 1721. Min Afhandl. om Venskab hos de gamle Skandinaver, i skandinavisk Museum for 1803. 1810. B. S. 256.

(*) Niebuhr Reisebeschreibung ater Theil Tab. 32, 33. Niebuhr troer at der forestilles Strid om en Ring, men Tab. 32 sees intet krigriskt. Af de tvende Personer, der holde paa Ringen, hedskkes den ene med en Solskiern, og holder den venstre Haand i Veiret, ligesom vi naar vi sværge; den anden Person har i venstre Haand en Stok eller et Scepter. De tvende Ryttere Tab. 33 synes tvende Seierherrer, thi Hestenes Fodder træde paa Menneskehoveder; med stiv udstrakt Arm holder hver sin Side af Ringen; i det den ene hæver Armen med Tomme-

dinavien holdt man en hellig Ring, der bevarødes paa Alteret til dette Brug. Neden ved sidder en Hund, Troskabs naturlige Symbol i alle Lande, hvorved Kunstneren udtrykkeligen synes at have villet betegne hvad det var for et Forbund her blev sluttet.

Det øvrige af Ringen optage atter forskellige Dyr, tvende store Slanger, en lille og en Fisk, alle støbte. Det synes som Formdantneren havde havt i Sinde med en tredje Slange ligesom at forbinde de tvende; der sees i det mindste 2 afbrudte Stykker, der hænge ved de tvende større Slanger. Maaskee tiene disse Figurer blot til som Sirater at udfylde Pladsen, maaskee have de en mystisk Betydning. Hvo som havde Hang til at allegorisere, kunde i de tvende store Slanger see de tvende Venners Genier. Slanger vare jo ofte hos Grækere og Romere Geniernes Tegn (*f*), og Phoenicerne personificerede i det mindste Elementernes Genier paa denne Maade (*g*). Fisken, som var helliget Astarte (*h*) kunde være Symbolet paa denne Gudinde, der, forsaavidt hun betegnede den himmelske Veuus, kunde letteligen ansees for at være Fostbroderlagets Skytsgudinde.

Den hornede Figur i den siette Ring, der ligner et Menneskehoved, og ligesom hviler paa en Stængel, der deler sig i Enden, er

len og Pagefingeren opløftet, holder den anden ganske roligt et Scepter eller et Sværd i sin venstre Haand.

(*f*) Exempler har Vossius de idololatria lib. 9, cap. 26.

(*g*) Evseb. præp. Evang. lib. 1. cap. 16.

(*h*) Mauso's Versuche S. 19.

vanskelig at forklare. Den har imidlertid nogen Lighed baade med et fantastisk Billede paa en gammel gallisk Myndt, som Caylus har meddelt (i), og med nogle af de synderlige Figurer, som ere blevne opdagede blandt Siraterne paa en gammel Kirke i Montmorillon (k). Da Figuren er saa monstreus, kan neppe bestemmes, hvad den egentligen betegner. Det er en blot Gisning, naar Martin i sin Religion des Gaulois livr. 4. chap. 21 gjør Billedet paa Kirken i Montmorillon til den phoeniciske Derceto eller Atergatis, der undertiden forestilles med Fruentimmerhoved og Fiskehale. Fulgte vi denne Gisning, kunde vi, efter hvad forhen er anført om Astartes hornede Billede, deslettere forklare de tvende Horn, hvormed Hovedet er forsynet; for saavidt Astarte tillige er Maanens Symbol, kunde Stjernen over Hovedet da ogsaa faae sin Betydning.

Men denne Figur kan og forklares paa en heel forskiellig Maade. Som den her er afbildet, har den Lighed med Roden af Alrunen eller Mandragora, som, naar den skiaeres og törres paa en vis Maade, synes at forestille et Menneskeansigt, og derfor af Almuen er bleven anseet for en saare hellig Urt, en af de vigtigste til magiske Kunster. Denne Overtroe har været herskende i Danmark, Tydskland, Frankrige, Spanien, og er meget gammel. Grækere og Romere talte om Urtens sieldne Kraft (l). Uagtet det nu ikke udtrykkeligen fortælles, at Druiderne betiente sig af denne Rod i magisk Henseende, bliver

(i) Caylus recueil vol. 6. pl. 104. See Tavle 2. No. 7.

(k) Montfaucon supplement a l'Antiquité expliquée vol. 2. pl. 59.

(l) Stuckius antiquit. convival. lib. 3. cap. 4. p. 23.

det dog saare rimeligt, især da Planten selv voxer omkring paa de spanske Kyster (*m*); maaskee nu at denne magiske Urt her er bleven afbildet. Stiernen kunde da betegne, at det var om Natten at denne Rod skulde rykkes op. Gielder denne sidste Forklaring, blive de tvende løbende Dyr uden Tvivl tvende Ulve, hvis Nærværelse ved magiske Seremonier ofte omtales. Disse Dyrs natlige rædsomme Tuden var denne Overtroes naturlige Aarsag. Skal derimod Billedet betyde Astarte, kunne Dyrene være tvende Kalve, Offre helligede Gudinden.

Endnu er der en synderlig Figur tilbage paa denne Ring. Hvis det Symbol paa Naturens avlende Kraft, som var antaget næsten over hele Orienten, og svarede til Grækernes Phallus og Ægypternes Tau, ogsaa havde været Celtibererne bekiendt, kunde man troe, at see det her afbildet. Men da det er aldeles ubevisligt, at enten Bacchi Dyrkelse eller allene dette Symbol var kommet til Celtiberien (*n*); er det rimeligere at antage, at her findes endnu en magisk Plante afbildet, maaskee selago (*o*); eller samolum (*p*), eller hierobotane (*q*),

(*m*) *Mandragora* *mas* voxer i de spanske Haver. *Mandragora foemina* fandt Clusius paa den hele spanske Kyst mellem Kalpe og Mallaga. Graffenried histor. plant. univers. Ebrod. 1650 lib. 34. p. 617.

(*n*) Strabo fortæller vel (4 B. 4 K. S. 62.) om en Æ i Oceanet ved den galliske Kyst, hvor Bacchus blev dyrket paa en hemmelighedsfuld Maade; men Aarsagen, hvorfor han gav den ellers ubekiendte galliske Gud Bacchi Navn, var vel allene, fordi Præstinderne syntes i noget at ligne Bacchantinderne.

(*o*) Plin. hist. nat. lib. 24. cap. 11. §. 62.

(*p*) Samnestseds §. 65.

(*q*) Plin. hist. nat. lib. 25. cap. 9. §. 59.

eller viscum (*r*), eller en anden Urt, som tillagdes en lignende magisk Kraft. Om de Huller og de tvende Kors, som endnu findes paa denne Ring, har allerede Worm i sit Brev til Licetus (*s*) bemærket: at de neppe kunne have nogen Betydning. De vare ikke indgravede som Sirater, men gik igiennem den hele Ring, og have venteligen været bestemte til Huller for de Nagler, hvormed nogle Figurer skulde paahæftes, som enten ikke bleve færdige, eller som maaskee siden ere faldne ud.

Ogsaa paa den syvende Ring sees nogle Figurer, der uden Tvivl have Hensyn til Spaadoms Kunsten. De tvende Menneskebeen, som afbildedes paa alle de ældre Tegninger, har allerede Sorterup (*t*) bemærket ikke at være andet, end tvende Stave, hvorover vare lagte to smaa Guldplader, som befæstedes med Nagler. . At spaae af Stave og Stokke har været meget almindeligt i den gamle Verden. Tacitus fortæller om Germanerne, at den almindeligste Maade, paa hvilken de ved Lodkastning pleiede at udforske det Tilkommende, var at hugge en Green af et Frugttræ i Stykker, skiære visse Mærker paa disse, og derpaa under et Klæde tage dem frem med visse Seremonier (*u*). Paa begge Sider sees et Par Dyr, som enten ere fabelagtige eller skulde være unge Fiirbeen, hvis Bagbeen ei endnu ere voxne ud. Ogsaa disse kunde ansees for passende til at bruges ved magiske

(*r*) Plin. lib. 19. Ender.

(*s*) Som findes bag i Bartholins Afhandling de armillis veterum S. 120-21.

(*t*) I hans trykte Bemærkninger over det gyldne Horn cap. 2. §. 7.

(*u*) De moribus German. cap. 20.

Kunster. De 9 aflange Huller ere paa de fleste Afbildninger blevne til 9 Hierter, og derpaa forklarede om det danske Vaaben, eller om at man skulde lægge sig Hornets allegoriske Forskrifter paa Hiertet, eller at man skulde være oprigtig o. s. v. Venteligen skulle disse Huller være et Slags Sirat.

Vilde man nu vide, ved hvilket Sammenstød af Begivenheder tvende celtiberiske gyldne Horn kunde blive nedgravede ved en jydsk Landsbye, svares der: at dette med ligesaa liden Vished kan bestemmes, som hvorledes saracenske Sølvmyndter (*v*) og tartariske Guldido-ler (*x*) kunde giemmes i Marken paa Bornholm, Men gielder det kun om at vise Muligheden af at slige Klenodier kunde føres saa lang en Vei, og giemmes saa mange Aarhundrede, kan man let ud-tænke sig mange Maader.

I den celtiberiske Krig kan en af de romerske Feldtherrer have erobret disse Klenodier tilligemed andet Bytte, og ført dem til Skue ved sit trlumpherende Indtog i Hovedstaden; eller en af de romerske Prætorer i Hispania Tarratonensis kunde efter gammel Skik have til-egnet sig Provindsens Kostbarheder, især hvis disse Skatte tilhørte Druider, hvilke under adskillige af Keiserne eftersøgte i deres Skiu-lesteder (*y*), hvor de troedes at opoffre Mennesker til deres Guder,

(*v*) Democriti (Dippels) Gedanken wegen der auf Bornholm gefundenen goldnen Bildnisse S. 14.

(*x*) Strahlenburg nordostliche Theil von Evropa S. 317.

(*y*) Et Exempel herpaa giver Tacitus hist. lib. 4. cap. 55.

og at oprøre deres Landsmænd mod Romerne. Vare disse Klenodier først komne til Rom, kunde de gierne der Aarhundrede bevares som Liggendefæ fra Slægt til Slægt; thi uagtet de ei vare græskt Arbeide, bare de dog Oldtidens ærværdige Præg. De kunde maaskee være bleven ansete for et Slags Amuleter, ja endog letteligen være blevne anvendte ved de fremmede Mysterier, som i det andet og tredie Aarhundrede udbredte sig over det romerske Riges Provindsér. Ved Konstantinopels Opbyggelse kunde disse Guldstykker have fulgt nogle af de patriciske Familier, som Konstantin lokkede til at bosætte sig i det andet Rom. I denne nye Hovedstad, hvor saa mange af den gamle Verdens Kostbarheder bleve sammendyngede, kunde disse Horn være gangne fra Haand til Haand indtil engang under de senere By-santineré en fornem Baranger kan have faaet dem til Eie, og derpaa draget tilbage til Norden med sin Skat.

Synes man denne Omvei er for lang, kan man lade Druiderne, hvis Spaadomsgave endnu i det andet og tredie Aarhundrede var berømt (z), og som følgerigen længe efterat de vare blevne undertrykte af Tiber og Claudius, maae have vedligeholdt sig i nogen Anseelse, selv giemme disse Klenodier i deres hemmelige Lunde, indtil at Kristendommen blev hærskende, og alle Hedenskabets Levninger maatte ryddes bort. Da kunde dette Guld paa mange Maader være kommet i et kristeligt Klosters Eie, og der lagt urørt igiennem mange Men-

(z) Lamprid. in Alex. Severo cap. 60. Vopiscus in Aureliano cap. 44, in Numeniano cap. 14.

neskealdere, indtil det store Söerövertog skete i Midten af det niende Aarhundrede, paa hvilket en talrig normannisk Flode plyndrede alle de spanske Kyster (a).

Man kan og lade Guldhornene giöre Reisen mere til Lands. Da den celtiberiske Krig nærmede sig sin Ende, er det rimeligt, at adskillige Druider, som vel vidste, at deres Magt var forbi, naar Celtiberien blev romersk, have undveget det fremmede Aag ved at drage over Pyrenæerne til de celtiske Stammer, som endnu levede i deres gamle Tilstand. Det er höist sandsynligt at Druiderne ved slig en Leilighed have medtaget saa mange af de hellige Skatte, som de kunde före. Men snart maatte enten Cæsars Vaaben, eller Prætorernes gierrige Voldsomhed og Keiserens strænge Love (b) jage dem ud fra Gallien til det Land, der ansaaes for deres Religions gamle Sæde, det under de förste Keisere af sin Magie og sine Druider bekiendte Brittannien. Öen Anglesey pleiede især at være deres Fristed, som flygtede for den romerske Overmagt (c). Dog, denne Öe, hvilken allene den brittanniske Overtroe ansaae for hellig, kunde ikkun give en svag Sikkerhed. Den stridbare Svetonius Paulinus satte sin Ære i at forstyrre Druidernes Opholdsted, og snart bleve de gamle Skove ödelagte med Ild og med Öxe. Midt i Ödelæggelsen blev Paulinus kaldet bort fra Öen formedelst Britternes almindelige Oprör, og gav saaledes de der endnu skiulte Druider Leilighed til med deres overblevne

(a) Marianas spanske Historie 7 B. 16 Kap.

(b) Plin hist. nat. lib. 30. cap. 1. Sveton in Claudio cap. 25. Tertullian apolog c. 9.

(c) Tacit. annal. lib. 14. cap. 29.

Skatte at redde sig til roligere Egne. Irland, Skotland eller Öen Man vare venteligen de Steder, til hvilke Flygtningerne søgte hen. I Skotland og Irland kunde de gjerne endnu hist og her have forrettet deres Dyrkelse, da de danske Søerövertog begyndte. En Fridlev, en Frode, en Regner Lodbrok, eller nogen af de mange andre, som søgte at indlægge sig Ære ved at hærje paa disse Kyster, kunde da engang have omringet en hellig Skov, og derfra bortført Druidernes Offerkar og gyldne Horn.

Vare nu disse Guldhorn komne til Danmark paa en Tid, da Christendommen ei endnu var indført, lode flere Aarsager sig tænke til at de kunde vorde gienete i Jorden. Krigeren, som havde medbragt dette Bytte fra sin Ledingsfærd, kunde have, efter den i Norden ikke sieldne Skik, ladet nedlægge disse Klenodier i sin Grav, for at kunne i Valhal fremvise Mindesmærkerne paa sin Seier. Hornene kunne og letteligen formedelst de indgravede Skriftegn, de afbildede Menneskeoffringer, de phantastiske Dyrbilleder være blevne anseete for Galdrehorn, og kunde være blevne helligede et af Odins Templer. Allerede deres Kostbarhed kunde have været Aarsag heri; thi ogsaa hos de gamle Nordboer var det Skik efter Evne at pryde Gudernes Boliger med gyldne Smykker. Da siden Kristendommen udbredte sig og Knud den Store fremhastede dens Indgang, var det rimeligt, at Offerpræsterne, deels af Overtroe, deels af Had søgte at skiule deres gamle Helligdomme for de ny Kiettere, og derfor nedgrove disse Kostbarheder. Men vare end disse Gudernes hellige Kar komne i kristne Kongers Vold, maatte disse ville bevare slige Lig-

gendefæ, der tillige, maaskee brugte som Beklædning over Drikkehorn, kunde prunke paa Bordet. En Knud den hellige kan da paa Flugten for Oprörerne, eller en Erik Eiegod paa Rejsen til det hellige Land, have betroet disse Skatte tilligemed flere til Befalingsmanden paa Mogeltönders Slot, hvilken atter af forskjellige Grunde kan have giennt dem i Jorden. Slottets Mure nedbrödes allerede 1265.

Er Sagnet derimod sandt, som skal have gaaet i Egnen omkring Gallehuus, at en hellig Lund med tilhörende Afgudstempel der i Fordums Dage haver staaet, bliver det saa meget lettere forklarligt, hvorfor just tvende Klenodier paa dette Sted kunde findes.

Man kunde da maaskee vente der at finde flere Skatte, ja alt det, somde forhen anförte Sagn omtalte: Guldtavlen og Thorshammeren, efter hvis Opdagelse Danmark skulde vorde et blomstrende Rige. Dog, syvende Christians Regiering har jo lært os, at sidste Deel af Spaadommen er truffet ind, altsaa maae vel og de forberedende Amuleter være fundne.

 BEMÆRKNINGER OVER KOBBERTAVLERNE.

I. og II. Tavle.

Guldhornenes Afbildninger.

En uheldig Skiebne har skildt os ei allene ved Guldhornene selv, men og ved de nøiagtigste Afbildninger af samme. For endel Aar siden lod Hr. Kunstforvalter Spengler Hornene afforme ved Hr. Gianelli. Der blev kun taget een Afstøbning, som sendtes til Kardinal Borgia; den forkom paa Reisen, da Skibet strandede paa Korsika, og Formen blev siden ituslaget, fordi ingen troedes at bekymre sig derom. I de sidste Decennier bleve Hornene ikke meget undersøgte, mindre afteg- nede. Dog have de gamle Tegninger den Grad af Paalidelighed, at visse Undersøgelser paa dem kunne bygges.

Den originale Aftegning af det først fundne Horn maae søges i Worms Beskrivelse. Denne Tegning er uden Tvivl bleven efterstuk- ket hos Egard, Randulf, Arnkiel, Vestphalen, maaskee ogsaa hos

Q

Lorentsen og Pontoppidan. - Den lærde Oldgrandsker Worm har vist nok bestræbt sig for, at Tegningen blev nøiagtig; og at desuden det af ham udgivne Kobberstykke er bleven lagt til Grund i alle de følgende Beskrivelser, selv af Mænd, der nøie havde undersøgt Hornet, og, som Lorentsen og Pontoppidan, letteligen kunde have berigtiget deres Forgiængers Feil, vidner, at man ei ansaae disse Feil for at være betydelige. Sorterups Klager over de ældre Afridsningers Ufetterretlighed (i hans trykte Bemærkninger over det gyldne Horn 2det og 3die Kap.) grunde sig fornemmeligen paa at alle Prikker og Takker ei vare udtrykte med den arithmetiske Nøiagtighed, der kun for hans egen alt for spidsfindige Hypothese havde nogen Værd. Hans Berigtigelser indskrænke sig til: at en lille rund Figur, som en Stjerne eller en Sol, er bleven glemt over den eenhaandede Person i den første Rings underste Rad i de fleste Tegninger, og at sammes Afbildning paa Hornet i Lorentsens museum regium ei er aldeles nøiagtig; at i den syvende Ring tvende Stave ere giorte til Dödningsbeen, og ni aflange Huller enten til trekantede eller til Hjerter. De tvende sidste Berigtigelser ere fulgte i den meddeelte Afbildning. Da den runde Figurs rigtige Plads ei med Nøiagtighed kunde bestemmes, er den ei bleven udtrykt; uden Tvivl hörte den tilligemed de andre Stjerner til de mange indgravede betydningsløse Sirater. Havde Sorterup kunnet opdage flere Feil, havde han neppe ladet dem upaaankede. Møsligt er det vel at enkelte Figurers Omrids ere i Tegningen noget berigtigede, og at Arbeidets Stil ei aldeles nøiagtigen er udtrykt; Feil, som ere almindelige ved alle ældre Afbildninger af Oldsager, og beroede paa, at de fleste Oldgrandskere manglede Sands til at skönne paa den forskellige

Stil i Kunstens forskjellige Periode. At væsentlige Urigtigheder skulde være undgaaede saa mange lærde Mænds omhyggelige Forskning er neppe mueligt.

Af det sidst fundne Guldhorn haves i det mindste tvende originale Aftegninger; en holsteensk, der udkom strax efter Hornet var opgravet; paa Gutakers Forlag, og en kiøbenhavnsk foranstaltet af Kammerraad Pauli. De ere tagne fra forskjellige Sider, og stemme dog overeens i alt det Væsentlige. Paulis Tegning er vist nok den tilforladeligste; Manden havde ingen forudfattet Hypothese, hans hele Hensigt gik ud paa ret nøiagtigen at afbilde Hornet. Hosfølgende Tegning er kopieret efter Paulis, med den Forskiel, at istedet for at hos ham hver Ring afbildes for sig, som en Flade, sees de her samlede saaledes som de sadde paa Hornet. I nogle faa Tilfælde er denne Tegning berigtiget af Gutakers, hvilken først udkom som et löst Blad, og siden blev efterstukket i Grauers Beskrivelse. Ved Skioldenes Afbildning paa første Ring er fulgt en Middelvei; de ere meget aflange i Gutakers Tegning, cirkelrunde hos Pauli. Bugten paa Tvillingfigurerne, hvorved de danne tvende Hanker, er her bleven rigtigere skatteret. Paa fjerde Ring er den underlige Haarpynt udtrykt efter Gutaker. Det er rimeligere at Pauli har gjort de Streger til Haar, som han ei vidste at forklare sig, end at hiin skulde have tilsat noget saa besynderligt.

III. Tavle.

- 1) En Mynt fra Byen Vlia, af Florez medallas de las colonias de Espanna Vol. 2. Tab. 49. No. 1.

- 2) En celtiberisk Mynt af Mahudel dissertation sur les monnoyes
antiques d'Espagne bag i Charétons franske Oversættelse af
Marianas spanske Historie 5 D. pl. 5. No. 12.
- 3) En celtiberisk Mynt sammesteds pl. 2. No. 5.
- 4) En romersk Mynt sammesteds pl. 3. No. 4.
- 5 — 6) Ubekjendte Mynter fundne i Chilperiks Grav af Mont-
faucou antiquités de la couronne de France Vol. 1. pl. 6.
- 7) En gallisk Mynt af Pellerin recueil de medailles Vol. 1. pl. 6.
- 8) Dito af Bouterbue recherches curieuses des monnoyes de France
S. 57.
- 9) Dito af Pellerin recueil Vol. 1. pl. 4.

III. Tavle.

- 10) En gallisk Mynt af Pellerin recueil Vol. 1. pl. 5.
- 11) En celtiberisk Mynt af Mahudels Afhandling pl. 5. No. 8.
- 12) En Mynt fra Emporiæ af Florez Vol. 2. Tab. 25.
- 13) En ubekjendt Mynt fundet i Chilperiks Grav af Montfaucou
anf. Sted.
- 14) Dito.
- 15) Mynt fra Sinope af Pellerin recueil de medailles Vol. 2. pl. 40.
- 16) En siciliansk Mynt af Torremuzzas inscriptions Siculæ p. 4.
No. 29.
- 17) Dito sammesteds No. 24.
- 18) En phoenicisk Guldplade sammesteds S. 299.

- 19) En Sirat paa Templet i Montmorillon af Supplement a l'antiquité expliquée par Montfaucon Vol. 2. pl. 59.
 20) En gallisk Mynt af Caylus recueil d'antiquités Vol. 6. pl. 204.

V. Tavle.

Tabellen over det celtiberiske Alfabet.

Den store Forskiellighed af Tegn, hyormed det samme Bogstav betegnes, kan tildeels forklares af de forskiellige spanske Byers forskiellige Alfabeter, hvoraf nogle mere hældede til det gamle græske, andre til det latinske; tildeels ogsaa af Stempelskiærernes Uvidenhed og Skiødesløshed; hvilket især gielder om Obulkos Mynter, hvor det er upaatvivleligt, at man ser det samme Navn udtrykt med forskiellige Tegn. Den tredie Kolumne viser Anvendelsen paa Hornets Skrifttegn.

† **N** er uden Tvivl A; Forskiellen mellem **N** og H er ubetydelig, og den mellem **N** og **M** er vel kun kalligraphisk. Betegnedes ei A ved denne Figur, fandtes ei denne Vokal i hele Indskriften, thi X kan ei her være A, siden ellers trende Vokaler fulgte paa hinanden i det første Ord. **N** kunde vel og betegne E i det celtiberiske Alfabet, men ei i denne Indskrift, hvor E forekommer fem Gange under et andet Mærke. ▶ er öiensynlig B eller P, hvilke i mange Sprog forvexles med hinanden. ◀ kan af ovenanföerte Grund ei være E, altsaa C eller K. Betydningen af ◊ er mindre vis, dog er Ligheden stor

mellem <I> og O; Tverstregen kunde let udelades, især da samme maaskee for den indskrænkede Plads vanskeligen kunde blive anbragt. **P** **T** **I** svare aldeles til E, G, I. L betegnes med tvende Tegn **X** **+**, dog disse ere vel i Grunden ikke forskiellige, ikkun at Indgrave- ren har ved det sidste villet spare Plads. **M** kan efter Alfabetet paa Obulkos Mynter være L eller M, helst M, da L alt har tvende Mær- ker. **S** kunde være K, O, R; de tvende første Bogstaver have alle- rede deres Mærker, altsaa R. **M** kan her ikke betegne M, thi dette Bogstav vilde ei kunne udtales med Konsonanterne i det første Ord. Desuden er det rimeligt, at den Tid Indskriften blev udgravet, det græske Alfabet mere fulgtes i Celtiberien end det latinske, altsaa har det Betydningen af S. **S** er aldeles et celtiberiskt S. I Paulis Teg- ning er dette Bogstav forbundet med det foregaaende og danner Figu- ren **R**, men i Grauers Aftegning findes de adskilte, som **R**. Være de end forbundne, kunde det være en liden Unöiagtighed. paa hvil- ken man finder mange større Exempler i de gamle Indskrifter. **T** kan være O og T, men da det forekommer tvende Gange foran E og I, rimeligst T. I Gram synes i det sidste Ord at have læst **T**, hvilken dobbelte Streg paa venstre Side dog vel neppe er andet end en Begyndelse til at give Bogstavet samme Tykkelse som de andre. **V** er ogsaa T, det har umiskiendelig Lighed med **V**. S og T have saaledes hver tvende Tegn, men disse ere jo ei i Grunden forskiellige, det er de samme Træk, blot vendte til en anden Side.

AFHANDLINGENS INDHOLD.

Guldhornenes Opdagelse, Litterair-Historie og sidste Skiebne S. 3-35.

*Om det Land, hvor Guldhornene rimeligvis ere blevne forfærdigede.
S. 36 - 62.*

Om Guldhornenes oprindelige Bestemmelse, og deres Udtydning i Almindelighed. S. 63 - 68.

Forklaring af Guldhornet opgravet 1734. S. 69 - 94.

Forklaring af Guldhornet opgravet 1639. S. 95 - 116.

Om hvorledes Guldhornene kunde være komne til Norden. S. 116 - 120.

Anmærkninger over Kobbertavlerne. S. 120 - 126.

THE
HISTORY
OF
THE
CITY
OF
NEW
YORK
FROM
1624
TO
1898
BY
JOHN
BURNETT
AND
JAMES
MORSE
NEW
YORK
1898

is in Cornu. Turco

The musical notation is written on a five-line staff. It consists of several groups of symbols:

- Group 1: 'N H' on the top line.
- Group 2: 'P' on the second line, followed by a series of 'V' and 'W' symbols on the third and fourth lines.
- Group 3: 'L' on the fifth line.
- Group 4: 'X' and 'Y' on the second line, with a diamond symbol below them.
- Group 5: 'M' and 'Y' on the second line, with 'Z' and '↑' on the third line.

Latta Jr

